

UNIVERSAL
LIBRARY

OU-232882

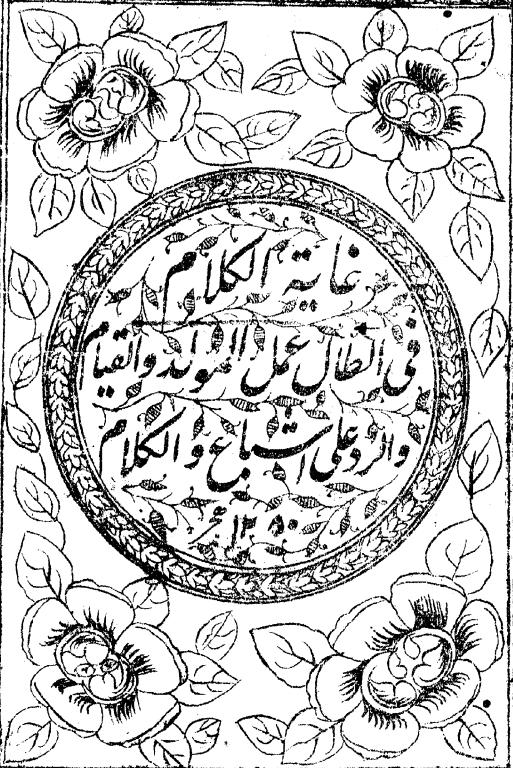
UNIVERSAL
LIBRARY

سبأ کتاب اللہ

غایتہ الکلام
فی الطال علی المولد والنبا
والرؤی شباع و الکلام

در مطبع احمدی مولوی سید جان احمد صاحب مدنی

سنة کتاب الله

در طبع اموي مولوي جهان اعلان طبع نمبر

ف
۲۹۷۵۵۶
ع
۲۱۶۱

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الواحد الصمد المنزه من الوالد والمولود والذي ليس كمثل شئ من المحدث والمحدث
فبسم الله من كان اثبات شئ من صفاته لاحد من مخلوقاته شراً كما وردوا ومن
اجتر عليه بصرفي الخلق جيماً وطروداً والصلوة والسلام على من خاطبه الله بأحسن
خطابه واهرباطاعته مع اطاعته في كتابه فجعل اجر من اتى بسنة بعد موتها مثل اجر من عمل بها
من غير ان ينقص من اجرهم شيئاً فيا ويلتنا على من سعى في الماتية وخالفها وعلى
الذين ماتمكتهم بهم ما ظلمت واصحابه الذين يابهم اقتديتم انذيتهم فطوبى لمن ردد
ما تمنع غيبه الى الله ورسوله ثمسك في يديه يهدي اصحابه والله اما بعد ارباب
ايستسحب غايته الكلام في البطلان عمل المولد والقيام والرد على اشباع الكلام
مرتب بربك مقدمه وودباب اما مقدمه پس در بيان وجه تاليف ومعنى
بدعت است اما وجه تاليف بدعتش فانه چون درين عصر كه رسب جماعه لها بعميل
مولد وقيام وقت ذكر ولادت خير الانام عليه الصلوة والسلام از غايت جهل بديلي
رواياتي اهل الهب كالوجوب انكاشته برققطين انذار سيد الابراء الصلوة والسلام عليه
وعلى الله واصحابه الاخير كه تاركين اين بدعت وتمامين بدعت اند به علامت

پیش آمدہ اظہار اثر ابولہب کہ باعتبار معنی وصفی مراد ابولہب بضم لام است و وجود
 کردہ اندک محاسن کہ چیز سے درین مسئلہ تم سازم بہین اثنار رسالہ شجاع الکلام مصنف
 جناب مولوی شاہ سلامت اللہ صاحب رسیدہ موجب استعجاب گردیدہ کہ این چیز
 بلا استعجاب بر زلت علماء مصدر تہجہ مقولات کہ رسالہ مذکورہ پر از است اگر کہر کے لہا سید
 کہ جاہل از علم دینیہ اندشوند محل تعجبیت عجائب کسی است کہ مدعی خدمت حدیث و
 معدود در علم است لا بد در رسالہ مزبورہ ساختہ از مخافت ز خاست ہم چہ ضفاف
 چیز سے مختصر درین باب باول رد مسطورہ پر زختہ و اما معنی بدعت پس باید
 دانست کہ منقول از علماء و تفسیر بدعت الفاظ و عبارت شتہ اند فی خلاصہ الخلفاتی
 البدعۃ ما یفعل من الدینیات ما لم یفعل البنی علیہ السلام ولا اذن فیہ انتہی و فی
 شرح صحیح البخاری للبیہقی والبدع جمع بدعۃ و ہو ما لم یکن لہ اصل فی الکتاب السنۃ
 و قیل اظہار شعی لم یکن فی عہد رسول اللہ صلعم و لافی زمن الصحابۃ انتہی و فی
 المحيط المبتدع ہو الذی یفعل ما لم یامر اللہ و رسوله و ما لم یفعلہ الصحابۃ انتہی و فی
 الکشف البدعۃ الامر المحدث فی الدین الذی لم یکن علیہ الصحابۃ و التابعون انتہی
 و فی رسالہ البدعۃ عن "مذکرۃ الامام و منہا البدعۃ و ہی الخالفۃ" السنۃ قولہ
 او فعلہ او احداث بالیس فیہ قولہ صلعم و لاقولہ و لالتقریرہ بقولہ تعالیٰ یا ایہا الذین
 امنوا لا تتبعوا خطوات الشیطان فانہ یامر بالفحشاء و المنکر قال ابن عباس المنکر
 ہو ما لم یعرف فی الکتاب و لافی السنۃ انتہی و فی شرح المصابیح لابن ملک
 من فعل فحلاً او قال قولہ فی الدین و لیس فی القرآن و لافی احادیث رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وسلم لا یجوز قبولہ و سمی ذلک الفعل او القول بدعۃ انتہی و فی
 سبجۃ النفوس للابن ابی حمزہ و البدعۃ ہوان لیمیل فی التخذیم ما یمر اشرار علیہ
 الصلوۃ و السلام بہ و لم یفعلہ انتہی و فی شرح السنۃ للبخاری البدعۃ ما حدث

علی غیر قیاس اصل من الاصول الدین انتہی و فی البحر الرائق البدع ما احدث علی
 خلاف الحق المتلقى عن رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم من علم او عمل او حال بنوع
 تشبهه او ستمحان و جعل دینا قویا و صراطا مستقیما انتہی و فی شرح صحیح مسلم للنووی
 البدعہ کل شیء عمل علی غیر مثال سابق و فی التشریح احداث ما لم یکن فی عهد رسول
 الله صلی الله علیه و آله و سلم انتہی و فی شرح الاربعین لابن حجر الکی البدعہ لخصه ما کان محتمرا علی
 غیر مثال سابق و منه بدیع السموات و الارض ای موجدہا علی غیر مثال سابق و
 ما احدث علی خلاف امر الشارع و دلیلہ الخاص و العام انتہی لیکن قول محقق
 درین باب کہ موافق احادیث و مال احوال محققین اولی الالباب است اینست
 کہ البدعہ امر محدث فی الدین لم یثبت من کتاب الله و ہدی سید المرسلین
 و الصلوٰۃ و السلام علیہ و علیہم اجمعین در صحیح مسلم از جابر رضی الله تعالی
 عنہ مروی است کہ قال قال رسول الله صلی الله علیه و سلم اما بعد فان خیر الحدیث
 کتاب الله و خیر الہدی ہدی محمد و شر الامور محدثاتہا و کل بدعۃ ضلالتہا رین
 حدیث مستفاد است کہ انچه از امور دینیہ ثابت از کتاب الله و ہدی سید
 الله صلی الله علیه و آله و سلم نیست از محدثات امور است و محدثات امور عبت
 اند چنانچہ در حدیث آئندہ منصوص است و اما محدثاتیکہ در قرون ثلثہ
 بلائیکہ مروج شدند بہ دلالت دیگر احادیث در تحقیق از محدثات امور استند
 بلکہ طریق بہ ہدی رسول الله صلی الله علیہ و آله و سلم بودہ اند ابو و زود و تہ یذی و احمد و ابن زبیر
 از سوا بن ساریہ روایت کردہ اند کہ قال قال رسول الله صلی الله علیہ و سلم
 او صیکم بنقوی الله و السمع و الطاعتہ و النکان عبد اجتہاد فانه من عیش منکم
 بعد فی نسیر کی احتملا فاکثیر احکامکم استقی و سنۃ الخلفاء الراشدین المہدیین
 تمسکوا بہا و عضووا علیہا بالنواہذ و ایاکم و محدثات الامور فان کل محدثہ

بدعت و کمال بدعت ضلالت ازین حدیث مستفاد است که سنت خلفا راشدین از محمدات
 اموزیت و از حدیث سابق مستفاد است که آنچه از حدیثات اموزیت داخل کتاب
 اله و هدی رسول اله است و الحاق سنت با سنت مناسب بود پس سنت خلفا
 راشدین ملحق به هدی رسول اله نه به کتاب اله باشد و شرطی در جامع خود از عبد
 بن عمر بن العاص روایت کرده که قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم و تفسر فی
 علی ثلث و سبعین مئة کلمه فی النار الاملة واحدة قالوا من هی یا رسول الله قال ما انا
 علیه و اصحابی ازین حدیث مستفاد است که اتباع طریقه صحابه که با نیز موجب نجات از
 نار است و در اتباع شره الامور که محدثات امور اند حصول نجات منقول بود پس طریقه ایشان
 از محدثات اموز نباشد بلکه موافق تفریکه بالا گذشت ملحق به هدی رسول اله صلی الله
 علیه وسلم بود و بخاری و مسلم در صحیحین از عمران بن حصین روایت کرده اند که قال
 رسول الله صلی الله علیه وسلم خیر امتی قرنی ثم الذین یلوئهم ثم الذین یلوئهم ازین حدیث
 مستفاد است خیریت قرون ثلثه و خیریت ایشان بدون خیریت سیرت و خلق ایشان
 امکان ندارد و هرگاه سیرت و خلق ایشان از خیر الامور نباشد از شره الامور که محدثات الامور
 اند نباشد و پس الحاق سیرت و خلق اصحاب به هدی جناب رسالت مآب به تقریر ماست
 لازم آید و چون در اصول مقرر است که جموع و اسما جموع معروفه به اضافه مفید عموم
 و استتراق میباشد و اصحاب در صحابی جمع معروف به اضافه است و قرن در قرنی
 اسم جمع معروف به اضافه است معلوم شد که نجات و خیریت منوط به عموم اصحاب
 و قرن است و آنچه در اکثر اصحاب و قرن باسکت بائین با یکرا حدیثی بود بقره سیرت و خلق جموع و هر قرن
 باشد و نیز فعل بعضی با تکثیر بعضی از قومی رسم در واج قوم در عرف نامیده نمی شود
 و مقابله از نسبت چیزی بسو قرنی از قرون رسوم هر وجه آن قرن بود و مراد
 از ما و ما انا علیه و اصحابی خلق و سیرت است به دلالت اشرا بن سعود که من

كان مستنابا من قدامت فان الحى لا تؤمن عليه الغنمة اوليك اصحاب محمد كانوا افضل
 نده الامته واجرا قلوبا واعقها علما واقلمها تكلفا اختارهم الله بصحة نبوته ولاقامه دينه
 فاعرفواهم فضلهم واتبعوهم على اثرهم وتمسكوا بما استطلعهم من اخلاقهم وسيرتهم فانهم على
 الهدى المستقيم واهرين في كتابه ومبادر از سيرت قوم رواج وشم آن قوم نبودند آنچه
 که فرود از افراد بطريق قدرت آنرا کرده باشند مثلا خوردن گوشت خام سيرت اهل
 حبش ميگویند سيرت اهل هند گو بعض بعض اهل هند بطريق قدرت در وقتي از
 اوقات گوشت خام را خورده باشند و اما مسائل قیاسیه و جماعیه مجتهدین را پیش
 اصل و سند خود که داخل کتاب الله یا در بی سوال الهی ملتحق بکتاب الله یا در بی سوال الهی بوده اند و اما تفصیله
 قیاسیه و جماعیه بجهت این بر سه است که ادراک الهی که نشان چیز اصل یا سند
 ضلالت چیز است از غیر کمالین است که مجتهدین است اند صورت مذکور و اما تفصیله
 در ترفیض بدعتیه و سنی پس از من احداث فی امرنا هذا لم یس منه فهو در و راه
 البخاری و سلم فی صحیحها من عائشه رضی الله عنها مرفوعا که امر را اضافه سوسه خود
 نموده فرموده اند مستفاد است زیرا که چیزی که اختصاص به حضرت علیه الصلوٰه و التحیة
 دارد و امرین است لهذا فرموده اذا امرکم بشئ من امر و نیکم فخذوا به و اذا امرکم
 بشئ من راری فانما انما بشئ راه مسلم عن رافع بن خدیج مرفوعا و سدید است این
 تفسیر به احادیث دیگر و آثار صحابه اما الاحادیث فکثیره منها ما اخرج مسلم عن
 عائشه رضی الله تعالی عنها قالت قال رسول الله صلعم من عمل عملی علیہ امرنا فهو
 و منها ما اخرج البخاری و سلم فی صحیحها عن عبد الله بن الیمان قال قلت یا رسول
 الله انما کنی فی جاهلیة دسره فجاءنا الله بهذا الخیر فهل بعد هذا الخیر من شر قال نعم
 قلت و هل بعد ذلك اسر من غیر قال نعم و فیه و عن قلت و ما و غیره قال قوم استیون
 بغیر سنی و بعد یون بغیر یون یلقون منهم و تنکر و منها ما اخرج مسلم فی صحیحہ عن

ابن مسعود قال قال رسول الله صلعم ما من نبي بعثه الله في امته قبلي الا كان له
 في امته حواريون واصحاب ياخذون بسنته ويقتدون بامرهم ثم انها تختلف من بعدكم
 خلوف يهللون ولا يفعلون ويفعلون ما لا يؤمرون فمن جاءكم بغيره فهو منكم ومن
 جاءكم بغيره فهو منكم ومن جاءكم بغيره فهو منكم وليس وراء ذلك من
 الايمان حبة خروال واما الآثار فايضا كثيرة منها ما قاله الترمذي في جامعه وروى
 عن مجاهد قال دخلت مع عبد الله بن عمر سجدا وقد اذن فيه فتوب الموءذن
 فخرج عبد الله بن عمر من المسجد وقال اخرج بنا من عند هذا المبتدع ومنها ما اخرج
 ابن ابى شيبة في مصنفه عن ابي الصديق الساجي ان ابن عمر راي قوما يصطحبوا
 بعبدة ركعتي الفجر فارسل اليهم فنهاهم فقالوا انريد بذلك السنة فقال ابن عمر ارجع
 اليهم فانهم ابدا بدعة ومنها ما قاله صاحب احكام الاحكام ان ابن عمر قال في صلوة
 النبي ابدا بدعة ومنها ما قاله سوا ايضا وقال في القنوت الذي كان يفعل الناس
 في عصره انه بدعة ومنها ما اخرج الترمذي في جامعه عن نافع ان رجلا عطس الى
 جنب ابن عمر فقال الحمد لله والسلام على رسول الله قال ابن عمر وانا اقول الحمد لله والسلام
 على رسول الله وليس هكذا علمنا رسول الله صلعم ان يقول الحمد لله على كل حال ومنها
 ما اخرج احمد في مسنده عن ابن عمر يقول فاعلم ايديكم بدعة ما زار رسول الله صلعم
 على هذا يعني المصدر ومنها ما اخرج البخاري في صحيحه عن عكرمة قال ابن عباس
 وانظر اسمع من الدعاء فاجتبه فاني عهدت رسول الله واصحابه لا يفعلون ذلك
 ومنها ما اخرج الطبراني في مسنده عن قيس بن حازم قال ذكر لابن مسعود فاقصص
 بالليل ويقول للناس قولوا كذا وكذا فقال اذا رايتهم فاجزوني فاجزوني فاجزوني
 مستغفرا فقال من عرفني فقد عرفني ومن لم يعرفني فانا عبد الله بن مسعود ولعلكم انتم
 لا بد من محمد صلعم واصحابه رضي الله عنكم لتعلمون بدعتهم ضلالة وفي رواية لعمرو

جئتم بيده ظلمًا ولقد فضلتم اصحاب محمد صلعم علما ومنها ما اخرج ابو عبد الرحمن سلمى
 في كتابه كان عمرو بن عتبة بن فرقة السلمى ومعه في اناس في اناس من اصحابيها
 اجدوا واحدا يسبحون فيه بين المغرب والعشاء كذا ويهللون كذا ويحمدون كذا فاجاب
 بذلك عبد الله بن مسعود فقال الذي اجزه اذا جلسوا فاذا نزلوا جلسوا اذنه
 فجار عبد الله عليه ربه حتى دخل عليهم وكشف البرنس عن راسه ثم قال انا ابن ام
 عبد الله لقد جئتم بيده ظلمًا او قد فضلتم اصحاب محمد علما فقال معضد وكان حليبا
 متقوا والبا جينا بيده ظلمًا ولا فضلنا اصحاب محمد فقال عبد الله لئن اتبعتم القوم
 لقد سبقكم سبقا بينا ولنن درتم بيننا وشتما لا اقد فضلتم فضلا بعيدا ومنها
 ما اخرج ابن نجيم البهري في البحر وغيره في غيره عن ابن مسعود انه سمع قوما
 اجتمعوا في مسجد يهللون ويهللون على النبي جبر اذ اذع اليم فقال ما عهدنا ذلك
 في عهد صلعم وما اراكم الا مبتدعين فما زال يذكر ذلك حتى اخرجهم من المسجد
 ومنها ما اخرج البخاري في صحيحه عن ابى بكر الصديق رضي في جمع المصنف قال قلت
 لعمر كيف تقبل شيئا لم يقوله رسول الله صلعم فقال عمر هذا والله خير فلم ينزل عمر بن الخطاب
 حتى شرح الله صدرى لذلك ورايت في ذلك الذي راى عمر ومنها
 ما اخرج البخاري في صحيحه عن زيد بن ثابت في جمع المصنف قال قلت
 لعضى لابي بكر كيف تقبلون شيئا لم يقوله رسول الله صلعم قال هو والله خير فلم ينزل
 ابو بكر راجعني حتى شرح الله صدرى للذي شرح له صدر ابى بكر وعمر ومنها
 ما اخرج ابن محمود الموصلى في الاختيار عن على رضي الله عنه انه خرج الى المصلى لراى
 قوما يصلون فقال ما هذه الصلوة التي لم يعبد بها على عبد رسول الله صلعم ومنها
 ما اخرج ابن الساعى في المجمع ان رجلا يوم العيد اراد ان يعلى قبل صلوة العيد
 فنهاه على رضي فقال الرجل يا امير المؤمنين انى اعلم ان الله تعالى لا يعزب على الصلوة

فقال علي رضي وابي اعلم ان الله تعالى لا يشيب على فعل حتى يفعله رسول الله صلعم
 او يحث عليه فيكون صلواتك عيشا والعبث حرام فلعله تعالى يعذبك لما حثتك
 لرسوله صلعم ومنهما ما اخرجه الترمذي والنسائي وابن ماجه عن ابي مالك الاسعدي قال
 قلت لابي يا ابت انك قد صليت خلف رسول الله صلعم وابي بكر وعمر وعثمان و
 علي صلواتهم بالكوخه فما من خمس سنين اكانوا يفتنون قال اي بني محدث ومنهما
 ما اخرجه الترمذي في جامعه عن ابن عبد الله بن عمار قال سمعت ابي وانا في الصلوة اقول
 بسم الله الرحمن الرحيم فقال لي اي بني محدث اياك والحديث قال ولم ارا احدا
 من اصحاب رسول الله صلعم كان ينقض الله الحديث في الاسلام يعني منه وقد
 صليت مع النبي صلعم ومع ابي بكر وعمر ومع عثمان فلم اسمع احدا منهم يقولها فلما
 نقلها اذا انت صليت قتل الحمد لله رب العالمين ومنهما ما اخرجه الترمذي في
 جامعه عن عمارة بن رويته وبتشه بن مروان يخطب فرفع يديه في الدعاء
 فقال عمارة قبح الله اثنين اليدين القصرتين لقد رايت رسول الله صلى الله
 عليه وسلم وما يزيد علي ان يقول بكذا و اشار بشيم بالباية واخرج مسلم
 نحوه ومنهما ما اخرجه البخاري ومسلم والبوداود والنسائي وابن ماجه في
 كتبهم عن حفص بن عاصم قال كنت مع ابن عمر في سفر فصلى بنا ركعتين ثم انصرف
 فالتكأ على خشبة رحله فرأى ناسا يحيا فقال لي ما تصنع هؤلاء قال قلت ليجوز
 لو كنت سبحا لانت صلواتي يا ابن اخي صحبت رسول الله صلعم حتى مضى بسبيله لم يزد
 علي ركعتين ثم قال لقد كان لكم في رسول الله اسوة حسنة وروايات فقهية
 واقوال علماء نيزايد بن تميم تفسير ميكنده منها ما في المحيط قرره الكافرون الى الاخر
 مع الجمع مكرهته لانها بدعة لم ينقل عن الصحابة والتابعين اهتبي ومنها
 ما في المسولات للامام الصغار وعاء الاستفتاح بدعة لم يرو عن النبي صلى

الله عليه وسلم ولا عن الصحابة النبي ومنها ما في الواقعات قررة الفاتحة بعد
 المكتوبة لاجل المهجات وغيرها مكرهة لانهما بدعة لم ينقل عن الصحابة والتابعين
 النبي ومنها ما في كفاية الشعبي الامام اذا تم التراجع بعشر تيمات وقام شروع
 في الحادي عشر على ظن انها عاشتم علم انه زيادة فالجواب عليه وعلى القوم
 ان يفدوا ثم يقضون وحدنا لان الصحابة اجمعوا على نه المقدار فالزيادة عليه
 محدث وكل محدثة بدعة وكل بدعة ضلالة وكل ضلالة في النار النبي ومنها
 ما في رساله الشيخ على المنقي صاحب كنز العمال لرد بدعات التخرية الاول الاجماع
 للقررة بالقران على الميت بالتخصيص في المقبرة او المسي او البت بدعة مذمومة
 لان لم ينقل من الصحابة رضوان الله تعالى عليهم اجمعين شيئا النبي ومنها
 ما في موارب القسطلاني ورفع الصوت لها اي بالنسبة والجهر بالاذاكار والدعوات
 التي شرعت سرا والظنويل بالنسبة كخفيفة كالتشديد الاول الى غير ذلك مما
 يجعله كثير مما ابتدئ به اهل السنة عا فان الله منها وهي نوع من الجنون وصاحبها
 بلا ريب مبتدع مستنقذ في افعال واقواله شيئا لم يفعل النبي صلعم ولا احد
 من اصحابه وقد قال عليه السلام ان خير الهدى هدى محمد وشبه الامور فمحدثها
 وعن صلعم واياكم ومحدثات الامور فان كل محدثة بدعة وكل بدعة ضلالة
 وكل ضلالة في النار النبي وسرين تفسير انقسام بدعت جانب حسنة وسوءة
 لازم نبي يد وكلية كل بدعته ضلالة از تخصيصه كه بدون دليل است سالم مانده
 و مراد قائلين تقسيم بدعته در مورد قسمي يا معني لغوي انه يا معني شرعي قريب
 معني لغوي يعني المحدث بعد رسول الله صلعم نه اي معني شرعي كه مفاد تفسير كور
 است و مفاد از اقوال علماء محققين لهذا قائلين تقسيم بدعت تفسير بدعة
 مذمومة بين مفاد كورده انه قال التفتازاني في شرح المقاصد ان البدعة

الذمومة هو المحدث في الدين من غير ان يكون في عهد الصحابة والتابعين
 ولادل عليه الدليل الشرعي انتهى **وقال** ابن حجر الكلي في شرح الاربعين واللام
 بالمحدث الذي هو بدعة وضلالة ما ليس له اصل في الشرع وانما الحامل
 عليه مجرد التسمية او الارادة فهذا باطل قطعاً انتهى **وقال** الشيخ علي القاري
 في شرح الاربعين چیزی که حادث گردو یا حادث کرده شود و نباشد در وی
 مستندی از کتاب و سنت یا اجماع پس آن بدعت مطرود است خواه
 فعل باشد خواه قول خواه حال انتهى **وقال** صاحب جامع الروایات
 و رصاف الفقهی آرد هر آنچه که بدعتی حسنه مجتهدان فرار داده اند همان صحیح
 است و اگر کسی درین زمانه چیزی را بدعتی حسنه فرآورد بخلاف است زیرا که
 در مصنفی میگوید که کل بدعت ضلالتی است زماناً انتهى پس قائلین تقسیم
 بدعت بدعتی حسنه همان محدث را گویند که ثابت باشد به دلیل از دلائل
 شرعیه نه هر محدث را که صورتش حسن بود و منکرین تقسیم چنین محدث را
 بدعت نمیکویند بلکه داخل سنته بمعنی طایفه سلوک که فی الدین دارند اینچنین
 متفرحند که محدثیکه به دلیل از دلائل شرعیه ثابت نباشد بالا جماع بدعت
 حسنه نبود و نزاع در تقسیم بدعت و نفی تقسیم آن صرف لفظی باشد و
 حسن تفسیریکه موجب تقسیم نیست بر سبب ادنی شعور میدارد و مخفی نبود
 بر دو وجه اول بقار کلام خیر الانام علیه الصلوة والسلام بر اصل خود که
 عدم تخصیص است برین تفسیر دوم صحت اتحاج کلام سید الانام علیه
 والسلام به وجود شرط برین تفسیر چه کل بدعت ضلالتی در کلام خیر الانام
 علیه الصلوة والسلام کل محدثه بدعت و کل بدعت ضلالتی کبری ضرب اول شکل
 است **قال** ابن الصغنی فی شرح الاربعین و هو الضرب الاول من الشكل

الاول الذي هو بدعي الانتاج انهي واز شروط اين شكل كلي كبري است و
 عام مخصوص البعض كلي نباشد واما انما كفته ان ذكر بدعت مذمومه نه است
 كه مزاحم سنت باشد يا كفته ان ذكر بدعت مذمومه همانست كه بني صريح از ان
 وارد شده باشد قول ايشان قابل اعتبار بنود و معجزه امقوله اولي ما اول است
قال عمدة الله السباني غوري في حد الغنا ر فلا عبرة بما قيل انما البدعة ^{المخطئة}
 الممنوع عنها بدعة شرع ما توره و ما لم يكن كذا خلافا من به انتهى **قال**
 ابن الصفي في شرح الاربعين و ما قيل المراد من البدعة بدعة و رد النبي
 عنها فمردود و بدعي فانه هذا الحديث المتفق على انه من جوامع الكلم كما لا يخفى
 و لانه يرم انه عليه الصلوة بين غير معصود طاهره و ما بين المراد منه و ما خيره
 البيان غير جائز عن وقت الحاجة فان بين البدعة و ما ورد النبي عنه
 عموم و خصوص و اراد من العام ح قسيلة من ازاده فهمه و من قال كل ما عليه
 الامة فهو صلاة ثم يقول اردت ما عليه الامة مما ورد النبي عنه و هذا تحريف
 و قول باطل و فيه مفاسد اخر لا نفر من المتامل و بعض العلماء خصصوا
 هذا العام اى كل بدعة صلاة بدعة دل على استحباب دليل من قران او حديث
 او اجماع بخص او استنباط بدعة ما دل على استناده دليل في تحت كل بدعة
 صلاة لان التخصيص يحتاج الى دليل صالح للتخصيص كما برين في الاصول
 و اما ما ينقل بعض الازدال من ان كل بدعة فيها مصلحة عامة فهي حسنة
 و ان ورد النبي عنه في شبه ان يكون كفرا و هو من تبع ابليس كمن سعى
 و حكم جور و ظلم في اسوال الناس بالباطل محيطة ان فيه مصلحة عامة
 و هو كقول من يقول لا بد في كل بلد من زانات طهارات حتى لا يطعم الربا
 و اخلاق في زوجات اهل البلد فعوذ بالله من شره و الفسنا و من سنيات

اعمالنا من اضل الله فلا بدى له والمد لله الذى جعلنا من المسلمين المؤمنين انتهى من غير
 چون تقسيم بدعت امر غير محمود است لهذا اكابر علماء و صلحا حكم به اجتناب از بدعت و محدث
 بدون تعقيب بد مذموم نموده اند و استثناء بدعت حسنة از اين حكم نفى نموده اند و در ميزان
 شراعى از امام ابى حنيفة رحمة الله عليه منقول است كه كان يقول اياكم والبدع والنظع
 و عليكم بالامر الاول العتيق انتهى و عنه ايضا فيه وقيل له اى لابل حنيفة بالقول فيما احده
 الناس من الكلام فى العوض والجهر والجهر فقال هذه مقالات الغلاة فلعليكم بالانذار
 وطريقة السلف و اياكم وكل محدث فانه بدعة انتهى و در ربستان المحققين مرقوم است
 و امام مالك اكثرين بيت را بر زبان مبارك مى راند و خير امور الدين ما كان سنة
 و شر الامور المحدثات البدائع و اين شعرا ز باب حكمت است كه مضمون حديث
 نبوى را نظم نموده است انتهى و در كتاب السنة مرقوم است و قال الشافعى كل
 من تكلم بكلام فى الدين او فى شئ من هذه الامور ليس فيه امام مستقدم من النبى صلعم
 او اصحابه يعتقد احداث فى الاسلام حدثا و قد قال رسول الله صلعم من احداث حدثنا
 او اوى محدثا فى الاسلام فعليه لعنة الله و الملائكة و الناس اجمعين لا يقبل منه صرف
 و لا عدل انتهى و شيخ المشايخ جناب سيد عبد القادر جيلاني در غنية الطالبين فرمود
 فالاولى للعاقل المؤمن الكيس ان يتبع و لا مبتدع و لا يجالى و يعقب و يشكف لبسلا
 يضل و يزل فيه ملك قال عبد الله بن مسعود اتبعوا و لا تبسوا فحقا كفيتم انتهى و نیز در
 غنيمت فرموده و على المؤمن اتباع السنة و الجماعة فالسنة ما سنة رسول الله و الجماعة
 ما اتفق عليه اصحاب رسول الله فى خلافة الاسماء الاربعة الخلفاء الراشدين العهد عين
 رحمة الله عليهم اجمعين و لا تتاثر اهل البدع انتهى و آنچه درين مقدمه در تفهيم است
 ذكر شده قليلا از آن است كه نزول رقم حاضر درين باب است و چنانچه در
 روايات علماء معتدلين و مستنديين محققين در تفهيم بدعت خواستند آمد

شمس الأئمة الخلدوى والامام ابى بكر المعروف بجواهر زاده والامام فخر الاسلام ابى
اليسر المهدي والامام صدر الاسلام ابى اليسر على البروى والامام ابى المعين الشافى
والامام فخر الدين الاسيندى والامام نجم الدين عمر الشافى والامام شمس الأئمة
الاذرنبى والامام ظهير الدين المرغيبانى والامام برهان الدين الاجل صاحب المحيط والامام
الصدر الشهيد حسام الدين واخيه الشيخ الامام الزاهد القميانى والامام فخر الدين
قاضي خان واما علماء سمرقند فمثل الامام ابى سليمان الجوزجاني صاحب محمد
بن الحسن والامام ابى بكر احمد بن اسحاق بن صحيح الجوزجاني والامام ابى النصر
احمد بن العباس والامام ابى النصر العياضى والامام ابى منصور الماتريدي
والامام ابى القاسم الحكيم السمرقندي والامام ابى احمد العياضى والامام ابى بكر
العياضى بن ابى النصر العياضى والامام ابى بكر محمد بن اليمان صاحب كتاب معالم الدين
وكتاب الاعتقاص والامام الفقيه ابى سلمه محمد بن السمرقندي صاحب كتاب
جمل اصول الدين والامام ابى الحسن الرسخنى والامام ابى حفص بن سليمان القزوينى
والامام المعروف بن حسان والامام يوسف بن صحيح والامام برهان الدين المرغيبانى
صاحب البداية واما علماء بلخ فمثل الامام ابى مطع البلخى والامام ابى معاذ بن سليمان
البلخى والامام خلف بن ايوب والامام محمد بن الازهر والامام عصام بن يوسف
والامام ابراهيم بن يوسف بن محمد بن الادهم والامام نصير بن البلخى والامام ابى نصر
بن محمد بن سلام والامام ابى عبد الله القزاسى والامام ابى القاسم احمد بن حسام
والامام ابى بكر الاسكاف والامام ابى بكر المعروف بالاعمش والامام على بن احمد القزاسى
والامام ابى القاسم عبد الله بن محمد والامام ابيجته الهند والى والامام ابى الليث
السمرقندي فهو لار المشايخ المحدثون من اهل التصانيف كلهم يرون الغفار
رنا ولا تفصيل فيه مما مر من ذلك التفصيل انتهى وفي المحيط لا يجوز الاوقف

علی صوفیه زماننا لایحرم برقصون انہی و فی جامع الغناوی الغناوی و استماع المہاجری
 و ضرب المزامیر و الرقص کلہا حرام و استحبابہا کما قرأنا علی من ابتلی بہ انہی
 و فی جواهر الفقہ السماع و القول و الرقص الذی یفعلہ المتصوفۃ فی زماننا حرام لایجوز
 الجلبوس علیہ انہی و فی شرح السیر الکبیر للامام الخسی انہ صلعم کان یکرہہ و رفع
 الصوت عند قزوة القرآن و الوعظ فافعلہ الذین یدعون الوجد و المحبۃ مکر وہ
 لا اصل لہ فی اللہین و ینع الصوفیۃ عما یعتاد و نہ فی رفع الصوت فان ذلک مکر وہ
 فی الدین عند قزوة القرآن و الوعظ فاطنک عند سماع الغناء و ان السماع و القول
 و الرقص الذی یفعلہ المتصوفۃ فی زماننا حرام لایجوز القصد و الجلبوس الیہی الغنا
 و المزامیر سواء و مشایخ قبلہم فعلوا غیر ما فعل ہولاء انہی و فی الجامع الصغیر شمس الائمہ
 الخسی لا یتقبل شہادۃ من تعنی و یرقص لانه کبیرۃ و الکبیرۃ لیسقط العدالۃ انہی
 و فی نصاب الاحساب بل یجوز الرقص فی السماع الجواب لایجوز و فی الاختیار انہ
 کبیرۃ فی جمیع الادیان انہی و اما ابن دجید لیس تفصیل حالش النشار لہ لغائے
 در باب دوم می آید مجالش آنکہ ابن حجر عسقلانی در سان المیزان نوشتہ قال ابن
 النجار را بہ الناس محبین علی کذب و ضعفہ و ادعائہ سماع ما لم یسمع و لقاء من
 لم یلقہ و کانت امارات ذلک علیہ لا تحت انہی اما فصل دوم پس تنکفل اولہ
 مصنوعیہ و کراہت عمل سیلا و جناب رسالت مآب و اقوال علماء دین باب ہست
 اما اولہ پس باید شنید کہ برہے مصنوعیہ و کراہت این عمل اولہ بسیار اند بعض
 آنہا در اینجا بنظر اختصار مذکور می شوند لیکن در تکثیر این ادلہ و تعداد آنہا صرف
 لحاظ تکثیر عنوان بیان است و الا بالآل رو بعض جانب بعض ممکن و اسان است
 و دلیل اول این عمل بدعت ہست و ہر بدعت ضلالت و اولہ ضلالت
 کراہت است این و دلیل مرکب ہست از دو دلیل کہ صغری دلیل ثانی نتیجہ

دلیل اول است و کبرای آن بدیهی است نزد اهل اسلام اما صغری دلیل اول یعنی
 بدعت بودن این عمل پس صادق است بر آنکه این عمل محدث است بعد ترون
 ثلثه به اتفاق فریقین کافر و غیر ثابت است از اول شرع یعنی کتاب و سنت و
 قیاس و اجماع است و مایلی حق بها اما عدم ثبوت آن از کتاب و سنت خود ظاهر
 است و اما عدم ثبوت آن از اجماع و قیاس پس بر آنکه اجماع و قیاس
 که دلیل است اجماع و قیاس مجتهدین است و این عمل از مجتهدی که مسلم الاجتهاد
 بود مقبول نیست چه جائز آنکه اجماع مجتهدین بر آن باشد و اما عدم ثبوت آن
 از تعامل پس به سه وجه است اول این عمل مختلف فیة بین الناس است بعضی
 جائز دارند و بعضی غیر جائز دانند و اجتناب در آن ظاهر می نمایند پس با وجود این
 اختلاف قول به تعامل صحیح غلط باشد دوم بر تقدیر فرض تعامل تعامل جمیع بلدان
 بنوعی بلکه تعامل بعضی بلاد باشد زیرا که در بلاد کثیره نامی و نشانی ازین عمل نیست
 و تعامل بعضی بلاد تا آنکه مستمر از صدر اول بنوعی مشرعی نیست پس این
 تعامل تعاملی که حجت است نباشد فی الدل المتماثل و جزو بعضی مشایخ بلوغ سبب الشرب
 لتعامل اهل بلخ و القیاس نیز که لتعامل و توقعن بانہ تعامل اهل بلخ و واحده
 انہی و فی عمدۃ ذوی البصائر حاشیة الاستبانه و انظر لمرقاہ فی النہایة
 قال ابراهیم الشیخ بالثلث والرابع لا يجوز عند علماءنا لكن مشایخ بلوغ استحسنوا
 و اجازوا و تعامل الناس قال و به ماخذ قال السید الامام الشہید لانا ماخذ باجماع
 مشایخ بلخ و انما ماخذ بقول اصحابنا المتقدمین لان التعامل فی بلد لا یدل علی الجواز
 مالم یکن علی الاستمرار من الصدر الاول فیکون ذلك و لیلا علی تقریر البنی صلعم ایام
 علی ذلك فیکون شرعا منه فاذا لم یکن كذلك لا یكون فعلهم حجة الا اذا کان كذلك من
 الناس کافته فی البلدان کما فیکون اجماعا و اجماع حجة لا تری انهم لم تعاملوا علی

مع الجزاء والربا لا يعطى بالحل انتهي وقال صاحب كشف البرزوي في شرح المحاسبي
 والعلم باتفاق الكل لا يتأني الا في الجمع المحصور كما في زمان الصحابة اما في سائر الازمنة
 فيستعمل بمعرفة اتفاق المومنين على شئ مع كثرتهم وتفرقتهم في مشارق الارض
 ومخارجها انتهي سوم حجة تعامل در معاملات است نه در عبادت و اين عمل از قبل
 عبادت است پس اين تعامل تماطليکه دليل شرعي است بنود و اما عدم ثبوت
 اين عمل از استحسان پس نيز به وجه است اول استحسان که دليل شرعي نيز و ضيفه
 است استحسان مجتهدين است وان درين عمل مفقود است دوم مرجع استحسان که
 حجة شرعية است اثر اجماع يا قياس خفي يا ضرورة باشد و همه اين جزيرها
 درين عمل معدوم اند سوم استقنائیکه حجة شرعية نيز و ضيفه است استقنائیکه مقابل
 قياس جلي باشد و در اینجا مقابل استحسان جواز اين عمل قياس جلي نيست فني
 الا اشراعات المعالية الاستحسان الذي يبتدل به راجع الى اللامر والاجماع والقياس
 الخفي ولا ضرورة انتهي و في التلويح قد سبق ان الاستحسان دليل يقابل قياسا
 جليا سوار كان اثر او اجماعا او ضرورة او قياسا خفيا انتهي و از مقدمه
 ثابت شده که هر محدث بعد قرون نلمسه بدون دليل شرعي بدعت باشد
 و اما صدق که می دليل اول يعني صلوات بودن هر بدعت بدعتي پس باتفاق
 فرقيين است که امر في المقدمه دليل ثانی اين عمل از ان اعمال است که عمل
 حضرت و صحابه و تابعين و تبع تابعين به آن با وجود همه مقتضيات و عدم
 موانع آن یافته شده و منقول از ایشان نگريده و عامه علماء و فقهاء ابتداء
 و کرميت همچو اعمال تصحيح فرموده اند کتب دينيه از روایات اين قسم مالا مالند
 منها ما في الهداية انه يكره ان ينفل بعد طلوع الفجر باكثر من ركعتي الشجر لانه
 عم لم يرد عليهما مع حرصه على الصلوة انتهي ومنها ما في الهداية انه لا يشرع

في المصلي قبل العيدين لا عم لم يفعل مع حرصه على الصلوة انتهى ومنها ما في
 الاختيار شرح المختار ولا يتطوع قبل صلوة العيدين لأنه عم لم يفعل مع حرصه على
 الصلوة انتهى ومنها ما في البرهان شرح موابب الرحمان ويكره التسفل قبلها
 سطرًا يعنى في المصلي وغيره وبعد ما هي بعد الصلوة في المصلي في اعتبار الجمهور
 بقول ابن عباس ان رسول الله صلح خرج فضلى لهم العيد لم يصل قبلها ولا بعد
 مستفق عليه وقول ابى سعيد الخدرى كان رسول الله صلح لا يصل قبل العيد
 شيئًا فاذا رجع الى منزله صلى ركعتين رواه ابن ماجه انتهى ومنها ما في الهدية
 يكره الدعاء عند ختم القرآن بجماعة لان هذا لم ينقل عن ابى سلمة انتهى ومنها
 ما في الهدية وليس في الكسوف خطبة لأنه لم ينقل انتهى ومنها ما فيها لا يقلب
 القوم ارويتم لأنه لم ينقل انه صلح لهم بذلك انتهى ومنها ما فيها وفي الجامع
 الصغير لم يذكر انتهى في صلوة الليل ودليل الكراهة انه عم لم يزيد على ذلك ولولا ذلك
 نرا وتعليما للجواز انتهى ومنها ما في البدائع انه يكره لأنه لم يرو عن ابى سلمة انتهى
 ومنها ما في تحفة غنية المستمل شرح منه المصلى الزيادة على ثمان ركعات
 بتسليمة واحدة ليسا على اربع ركعات بتسليمة واحدة هذا مكرهته بالاجماع
 سن وكذا عدم ورود الاثر انتهى ومنها ما في الهدية ولا يستلم غيرهما
 فان البني كان يستلم يدين الركبتين ولا يستلم غيرهما انتهى ومنها ما في شرح
 خلاصة الكفاية السيد الشريف في المحرمات والزيادة في التكبيرة بان يقال الله
 الاكبر الا على لأنه غير منقول عن ابى سلمة ولا عن الصحابة انتهى ومنها
 ما في الدر المختار والاقروة ولا تشهد فيها وعن الت في الفتاوى في الاولى
 وعندنا يجوز نية الدعاء ويكره نية القراءة لعدم ثبوتها فيها عنه صلح انتهى
 ومنها ما في تحفة الفقهاء لا يزيد المصلي على قول رحمة الله بركاته لأنه لم يرد

الاثر ومنها ما في المحيط كبره ان يصالح الرجل بعد اذ اكل صلوة العيد في كل حال لان
 الصحابة ما صلحوا انهي ومنها ما في الجواب للقسطاني لو انه عم ترك النية والنية
 وجب علينا تركه للدلائل الدالة على وجوب الاقتراب به ولما لم يجب علينا تركه
 ثبت انه ما تركه بل فعله انهي وليل ثلث ذكر رسول الله از قبيل عبادات است
 وغالب در رتبة عبادات توقيف است وانچه در ان اصل توقيف است بدون
 بيان شارع مكرهه بود پس اين عمل كه عبارت از ذكر رسول الله با اين نيات
 وتخصيصات مبتدعه است مكرهه باشد بجب اين نيات وتخصيصات قال
 الشيخ تقي الدين بن دقيق العيد في شرح العمدة العالمة بنية العبادة السخية
 والتوقيف انهي وقال ابن الهمام في فتح القدير قوله ودليل الكراهية انه عم لم
 يزد على ذلك الی اخره يعني والاصل في ذلك التوقيف انهي وليل رابع
 چون علماء از ابتدا كه ايجاد اين عمل تا اين دم مختلف اند در بدعت و مباح
 بودنش اين عمل متردد بين البدعة والمباح باشد و علماء فتریح کرده اند
 كه چون امر متردد شود در بدعت و سنت واجب التبرك بود پس چه جا
 آكه متردد شود در بدعت و مباح و ما هو واجب التبرك فاذا ما مكرهه قال
 الشيخ ابن الهمام في فتح القدير ما متردد بين السنة والبدعة فتركه لازم لان
 ترك البدعة لازم و اذ السنة غير لازم انهي وقال الامام سبر على الافندي
 في الطريقة المحمدية ان الفقهاء قالوا اذا متردد في شئ بين كونه سنة او بدعة
 فتركه لازم انهي وليل خامس جبال اين عمل را كالتسنة بل كالجواب
 والسنة اند لهذا بزرگوارين اين عمل ملاحت ميكنند و فقهاء فتریح فرموده اند
 كه هر مباح كه منجر به افساد عقیده جبال باشد مكرهه بود في الفتاوى العالمة
 ما يفعل عقيب الصلوة مكرهه لان الجمال بيقته و نهانسته او واجبه و كل

مباح بودی ایله هو مکره کذا فی الزایدی ائمتی دلیل ساوس افعال
 مکلفین باعتبار شرع دو قسم اند مشروع و غیر مشروع مشروع آنست که از
 اول شرع ثابت گردد و غیر مشروع بخلاف آنست و عدم ثبوت این عمل
 از اول شرع بالامین گردیده پس غیر مشروع بود و ادنی غیر مشروع
 مکره باشد فی خلاصه الکلید الی غیر المشروع نوعان محرم و مکره ائمتی
 دلیل سالیح این عمل به اتفاق بدعت است و نزاع صرف در حسن
 و قبح آنست دلیل قبح کل بدعت ضلاله که قول جناب رسول الله صلعم است
 موجود اما دلیل حسن پس محدود است و به اجماع اهل اسلام کاشف بحکم
 شارع محسن چیزی با قبح چیز شرع است مجرد عقل در ادراک حکم شارع کفایت
 نمیکند پس قبح باشد و ادنی بدعت قبیحه مکره بود و دلیل ثامن درین
 عمل تشبه به عمل نصاری و به عمل بنود است نصاری روز ولادت حضرت
 عیسی علیه و علی بنیا الصلوٰة و السلام را عید گرفته اند و این روز را
 روز کلان نامیده اند و سنود روز ولادت که نیاراکه اند اکابر ایشان بود
 عید گردانیده اند و این روز را روز حیم اشمی نامیده اند و تشبیه با جماع
 کفار منبری عنه مکره است اخرج الترمذی فی جامعہ عن عمرو بن شعیب
 عن ابيه عن جده ان رسول الله صلعم قال ليس لنا من تشبيه بغيرنا
 لا تشبهوا باليهود ولا بالنصارى قال الشيخ القاري في الفوائد والمعاني لا
 تشبهوا انهم في جميع افعالهم خصوصا في ما بين الخصلتين ائمتی و قال الشيخ
 محمد جيات السدي الدني في رسالته لرد البعاعات والتشبه بالكفار منبري
 عنه وان لم يعقد ما قصدوه بقوله عم من تشبه بقوم فهو منهم رواه
 ابو داود وغيره ائمتی و فی نزهة الناظر للمقيم و المسافر عن عمدة المرید

ليرى ان الدين ابراهيم بن حسن اللقاني والعلما في التشبه بالكفار وبارباب
 الجرائم على قولين الكراية والحرمة انتهى وفي الجامع الصغير الجاني في تشبه
 بهم في خارج الصلوة مكرهة فني الصلوة اولى انتهى وقال ابن ابي حمزة وهو
 من احد الشيوخ بعض شيوخ تقي الدين السبكي في بجة النفوس
 والتشبه باهل الشر من الشريعة ذلك ما ينبغي صلعم من التشبه باهل
 الكتاب وقد ورد عنه صلى الله عليه وسلم من تشبه بقوم فهو منهم انتهى
 والقول في هذا الباب مبسوط في الصواعق الالهية لرد البوارق الالهية وسبجي
 شمس في الباب الثاني اشارة لتواتر واما اقوال علماء فتنها
 ما قاله امام العلامة تاج الدين الخاكي في رسالة التي هي بيده الحمد لله الذي
 بدأ بالاتباع سيد المرسلين وايدنا بالهداية الى وعالم الدين وسيرتنا
 انوار السلف الصالحين حتى امتلأت قلوبنا بانواع علوم الشرع وقواعده
 حتى اليقين ونظر سرارنا من حدث الحوادث والابتداع في الدين احمد
 على ما من به من انوار اليقين وشكره على ما هداه من التمسك بالحبل
 المتين وشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له وشهد ان محمدا عبده
 ورسوله سيدا اولين والاخرين صلى الله عليه وعلى ال واصحابه وازواجه
 امهات المؤمنين صلوة ولاة الى يوم الدين اما بعد فقد تكره سوال
 جماعة من الجباريين عن الاجتماع الذي يجعل بعض الناس في شهر
 الربيع الاول ويسمونه مولد اهل له اصل في الشرع او هو بدعة حدثت
 في الدين وقد والجواب عن ذلك مبني والايضاح عنه معينا قلنت
 وبالله التوفيق لا اعلم لهذا المولد اصلا في كتاب ولا سنة ولا ينقل
 عنه عن احد من علماء الامة الذين هم الصدوة في الدين المتمكون

بأثار المتقدمين بل هو بدعة أحدثها البطالون وشهوة نفس اعتن بها
 الأكالون بدليل أدنا عليها الأحكام الخمسة فقلنا أما إن يكون واجبا
 أو مندوبا أو مباحا أو مكروها أو محرما وليس بواجب إجماعا ولا مندوبا
 لأن حقيقة المندوب ما طلبه الشرع من غير ذم على تركه وهذا الم
 ياذن فيه الشرع ولا فعله الصحابة والتابعون المتقدمون فما علمت و
 هذا جازي عنه بين يدي الله ان عنه سلمت ولا جائز ان يكون مباحا لأن
 الابتداع في الدين ليس بمباح باجماع المسلمين فلم يبق الا ان يكون
 مكروها أو حراما وحسبنا ان يكون الكلام فيه في فصلين والتفرقة بين حالين احدا
 ان يعمله رجل من عين ماله لا لله ولا صحابه وعياله لا يجاوزون في ذلك
 الاجتماع على اكل الطعام ولا يقرقون شيئا من اللذات وهذا الذي
 وصفناه بأنه بدعة ومكروية وشناعة اذ لم يفعلها احد من متقدمي هذا
 الطائفة الذين هم فقهاء الاسلام وعلما الانام سراج الازمنة ولين الامكنة
 والثاني ان تدخله الجنابة ويقوى به العناية حتى يعطى احد هم الشئ نفسه
 يتبعه وقلبه يولمه ويرجبه لما يجد من الم الحيف وقد قال العلماء اخذ المال
 بالجباة كاه بالسيف لاسيما ان انضاف الى ذلك شئ من العناء
 مع الطبول والملاهي بالات الباطل من الدخوف والتبائبات واجتماع
 الرجال مع الشباب المرد والنساء الغائبات اما محملات لهن او
 متشركات والرقص بالثشي واللاذطاف والاستغراق في اللعب
 ولبيان يوم المناف وكذلك النساء اذا اجتمعن على الفرار من رافعات
 اصواتهن بالتمويه والتطريب في الانشاد والحرفح في التلاوة
 والذكر المشردع والامر المعتاد فاحللت عن قوله ان ربك لبالمرصاد

وهذا الذي لا يختلف في تحريمه اثنتان ولا يستحسنه ذو المروءة الفتيان وإنما يحلوه
ذلك بنفوس موعلي القلوب وغير المستقلين من الأثام والذنوب وأريدك أنهم
يرونه سنن العبادات لأن الأمور المنكرات المحرمات فإنا لله وأنا إليه راجعون
بدء السلام غسرة با وسيعو كما بدد والله در شينما القشيري حيث
يقول فيما أحببناه عرف المنكر واستنكر المعروف في إيماننا الصعبة +
وصار اهل العلم في عبدة + وصار اهل الجبل في رتبة + حادوا عن الحق فالذي
ساروا به فيما مضى نسبة + فقلت للابرا اهل التقى + والدين لما اشتدت
الكرهية + لا تشكروا أحوالكم قد اتت + نوبتكم في زمن الغربة + ولقد احسن
الامام ابو عمرو بن العلاء حيث يقول لا يزال الناس نجس ما تجبوا
من العجب هذا مع ان الشهر الذي ولد فيه صلعم وهو ربيع الاول هو
بعينه الشهر الذي توفي فيه فليس الفرح فيه باولي من الحزن فيه
وهذا ما علمت ان تقول ومن الله تعالى نزجوا حسن القبول انهي
ومعها ما قال ابو عبد الله من الحاح وهو من شيوخ تقي الدين
السبكي في كتابه الرخل فصل في المولد وفي جملة ما احذثوه من البدع
سح اعتقادهم ان ذلك من اكبر العبادات واطهار السجائر ما يفعلونه
في شهر الرزح الاول من المولد وقد احتوي ذلك على بدع ومحرقات
الى ان قال وهذه المفاسد مترتبة على فعل المولد اذا
عمل بالسمع فان خلاصته وعمل طعام فقط ونوي به المولد ونهي
اليه الاخوان وسلم من كل ما تقدم ذكره فهو بدعة تنفيس نية فقط
لان ذلك زيادة في الدين وليس من عمل السلف الماضين وانما
السلف اولى ولم ينقل عن احد منهم انه نوى المولد ونحن تتبع السلف فيسعدنا

ما وسعهم انتهى وصفتها ما قال احمد بن محمد بن محمد بن محمد المصري المالكي في القول
 المتقدم ومعهذا قد اتفق علماء الذاهب الاربعة بدم العمل فمن يذمه
 قال العلامة معز الدين حسن الخوارزمي في تاريخه وصاحب اربن الملك
 المتأخر ابو سعيد الكوكيري كان ملكا مسرفا يامر علماء زمانه ان يعملوا باستناب
 واجتهادهم وان لا يتبعوا بذهاب غيرهم حتى مالت اليه جماعة من العلماء
 وطلبوا منه من الفضلاء ويحفل لمولد النبي صلعم في الربيع الاول وهو اول
 من احمدت من اللوك هذا العمل وقال ابو الحسن علي بن الفضل المقدسي
 المالكي في كتابه جامع المسائل ان عمل المولد لم يتصل عن السلف الصالح
 وانما احدثت بعد القرون الثلاثة في الزمان الطالح ونحن لانصح الخلف فيما
 عمل السلف لانه يكفي بهم الاتباع فاي حاجة الى الاستداع وقال الامام
 ابو عبد الله بن الحاج المالكي في كتابه الدرر بعد تعداد المقاصد في
 هذا العمل وان يعلم من كل ما تقدم ذكره فهو بدعة تنفس نية فقط لان
 ذلك زيادة في الدين وليس من عمل السلف الراضين واتباع السلف
 اولي ولم يتصل عن احد منهم انه نوى المولد ونحن نتبع فيحنا ما وسعهم
 وقال ابو القاسم عبد الرحمن بن عبد المجيد المالكي المقرئ في
 كلمة التفسير ما يتهم بعمل المولد في الرزح الاول فيقول ان ينكر على
 من يتهم به وقال محمد بن ابي بكر المجرومي المالكي صاحب المنهل شرح الوفاي
 في كتابه المبدع والحوادث ومن المنكرات القبيحة والكرهات الفضيحة
 في هذه الاعصار ما يعلى بمولد النبي في بعض الامصار وما ملك امته من
 اهم المرسلين الا بالابتداع في الدين وقال الامام العلامة تاج الدين
 الفناكبهاني المالكي في كتابه الرد على من عمل المولد بدعة مذمومة

وقال الفقيه الاصولي علاء الدين بن اسمعيل الشافعي في شرح البعث
 والنشور ما يحتفل لمولده صلعم بدعته يذم فاعلمها وقال الحافظ ابو بكر بن
 عبد النبي الشيبير بن النقطه البغدادي الحنفي في فتاواه ان عمل
 المولد لم ينقل عن السلف ولا يضر فيما لم يعمله السلف قال رسول الله
 صلعم لا يصلح اخر زنده الامه ما يصلح اولها وقال شيخ الحنابلة شرف
 الدين احمد المعروف بابن قاضي الجبل الذي قال في حده الجزري انتهى
 به العلم باختلاف المذاهب في التاويلات ان ما يعمل بعض الامراء في
 كل سنة احتفالا لمولده صلعم فمع اشتغالها على التكلفات الشنيعة بنفسه
 بدعته احدتها من يتبع هواه ولا يعلم ما امره صاحب الشريعة ونهاه النبي
 ومنها ما في الشريعة الالهية واذا علمت معني البدعة فاعلم ان
 من البدع الذمومة الشايعة في الامصار والسبل والمجلس مولد النبي
 صل الله عليه وعلى اله واصحابه الامجاد لانه لم يثبت من الادلة الشرعية
 ما عدم ثبوته من الكتاب والسنة فظاهره وامان القياس فلان
 المعتبر هو قياس المجتهدين بالبشرائط المقررة في الاصول ولم يذهب
 مجتهد الى تجويزه وامان الاجماع فلان المعتبر هو اجماع المجتهدين ولما لم
 يثبت ذهاب واحد من المجتهدين الى اباحة فكيف يتصور اجماعهم على اباحة
 واستحسانه على ان الاجماع لا بد له من سند وصلاح الواحد مانع له كخلاف
 الاكثر والسند منتف بهما وكثير من العلماء قد بالغوا في تنقيحهم قال ابن الحاج
 من المالكية ومن حمل ما جهلوه من البدع مع اعتقادهم ان ذلك من اكره العبادات
 واكفها والشعائر ما يفعلونه في شهر الربيع الاول من المولد وقد
 احتسب ذلك على بدع ومحرقات وقال عبد الرحمن المغربي من الحنفية في

فتاواه ان عمل المولد بدعة لم يقبل به ولم يفعله رسول الله صلعم والخلفاء والائمة
 وسئل الامام نصير الدين الدودي من اثا فعية عن الاحتفال بالذكر مولد
 النبي الكريم فاجاب لا يفعل لانه لم يقبل عن السلف الصالح وانما احدث
 بعد القرون الثلاثة في الزمان الطالح ونحن لانستج الخلف فيما اهل السلف
 لانه يكفي بهم الاستبعا فاي حاجة الى الابتداع وبهذا قال ابن الفضل
 وقال احمد بن الحسن في مخطوطه ان هذا العمل لم يقبل عن السلف ولا خيره
 فيما لم يقبل عن السلف قال رسول الله صلعم لا يصلح اخر هذه الامة ما يصلح
 لاولها نقله عن ابن النقطه وانما احدث هذا العمل من تتبع هواه ولا يعلم
 ما امر صاحب الشريعة وما نهى عنه كما قال ابن قاضي الجبل وانا قدر وينا
 في التاريخ ان صاحب اربل الملك المنظر ابو سعيد كوكيري كان ملكا مسرفا
 علما زمانه ان يعملوا باستنابهم واجتهادهم ولا تتبعوا الذاهب غيرهم من
 الامة الاربعة حتى ملئت اليه جماعة من العلماء وطائفة من الفضلاء وقبيل
 لمولده النبي صلعم في الروع الاول من كل سنة وهو اول من احدث وروج
 هذا العمل انتهى ومنها ما قال جامع مجموعه العقاوي للقاضي شهاب
 الدين الدولة ابادي سئل القاضي عن مجلس المولد الشريف
 قال لا ينبغي لانه محدث وكل محدث ضلالة وكل ضلالة في النار انتهى
 ومنها ما قال صاحب ذخيرة السالكين موافقا لما قال صاحب نور اليقين
 لمن طلب الدين جزيكية نام ان مولده من نامند بدعت است چه رسول
 صلعم سچكيس با دين نرفموده ونه خلفاے او ونه ائمه ونه خود اين
 فعل کرده اند انتهى ومنها ما قال الشيخ احمد السندي مجدوماة الالف
 الثاني في بعض كتابه الحمد لله الذي بناها لهذا وما كنا لنهتدي لولا ان هدانا

الیه لقد جارت رسول ربنا بالحق عظیم من الصلوة اکتمها ومن التیات اکلمها
 صحیفه التفات که از روی کرم نامزد این حقیر ساخته بودند بوصول آن متوج و
 مسرور گردیده بجزایم اله سبحانه خیر اندراج یافته بود که اگر چنانچه مبالغه در منع
 سماع متضمن منع مولود که عبارت از قصائد نعت و اشعار غیر نعت خواندن است
 نیز بود اخوی اعز می محمد نغان و بعضی یاران اینجا که در واقعه آنحضرت صلعم
 دیده اند که ازین معرکه مولود بسیار راضی اند بر نیابت ترک نشودن مولود بسی مشکل
 است محذوم اگر واقعه را اعتبار بود و بر منامات اعتبار باشد در میدان را بر بیان
 ایجاب احتیاج نباشد و التزام طریق از طرق عبثی افتد چه بر مرید می موافق
 و قایع خود عمل خواهد کرد و مطابق منامات خود زندگی خواهد نمود ان وقایع و
 منامات موافق طرق پیر باشند یا نباشند و مرضی او بوند یا نبوند برین
 تقدیر سلسله پیری و مریدی با بر هم می خورد و بر بوالهوس بوضع خود مستقل
 میگردد و مرید صادق هزار وقایع را با وجود پیر به نیم جو میخورد و طالب رشید
 به دولت حضور پیر منامات را در اصغرات احلام می بشرد و بیخ التفات
 باها نمی نماید شیطان همین دشمنی است قوی منتهبان از قید او ایمن
 نیستند و از کمرا و لرزان و ترسان اند از مبتدیان و متوسطان چگوبند
 عاصیته مافی الباب منتهبان محفوظ اند و از سلطان شیطان مصون
 بخلاف مبتدیان و متوسطان پس وقایع این شان اعتماد نباشد
 و از کمرا دشمن محفوظ بنوند الی ان قال بنظر الصاف بیند که اگر فرضاً حضرت
 ایشان درین زمان در دنیا زنده می بودند و این مجلس و اجتماع منعقد
 می شد آیا بر این راضی میشدند و این اجتماع را می پسندیدند یا نه یقین
 فقیه آنست که هرگز اینمضمنی را تجویز نمیفرمودند بلکه انگاری نمودند مقصود فقیه اعلام

بود قبول کنند یا نکنند بیخ مضائقه نیست و گنجایش مشاجره نه اگر مخدوم
 زاد و دیاران انجا بر همان وضع مستقیم باشند ما فقیران را از صحبت ایشان
 غیر از حوان چاره نیست زباده چه تصدیق دید و السلام اولاً و آخراً انتہی
 و منها ما قال الشيخ شمس الدین ابن القیم نے ناد المعاد و لایحیض المكان
 الذی ابتدی فیہ بالوحی و لا الزمان بسی ومن حفص الاکنه و الا زمنه من عنده
 بعد اذات لاجل ہذا و امثالہ کان من جنس اہل الکتاب الذین یحبوا زمان
 احوال السیخ سوسم داعیاد اکیوم المیلاد و یوم السوعید و غیر ذلک من احوال
 و قدرای عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ جماعتہ یا تون مکانا یصلون فیہ فقال
 ما ہذا فقالوا مکان التمدید فیہ رسول اللہ صلعم فقال اتریدون ان یتخذوا
 انار انبیا رکم ساجد انما ہلک من کان قبلكم بہذا فمن اورکتہ فیہ الصلوۃ
 فلیصل والا فلیحس انتہی و منها ما قال الشيخ الامام المفسر سند المحدثین
 سید المتکلمین العلام ابن الولی الدہلوی نے اوام التحفہ نوع پانزدہم اشغال
 مستجدہ را یک چیز دانستن و این وہم خیال برضعیف العقولان علیہ دار و
 چنانکہ آب دریا و شعلہ چراغ و آب فوارہ را اکثر اشخاص یک آب و یک شعلہ
 خیال کنند و اکثر شیعوں در عادات خود منہک این خیال اند مثلاً روز
 عاشورا در ہر سال کہ بیاید انرا روز شہادت حضرت امام حسین گان
 برند و احکام ماتم و نوضہ و شیون و گریہ و زاری و فغان و بہر قیاری آغاز
 ہند مثل زمان کہ ہر سال بریت خود این عمل نمایند حال آنکہ عقل بالبدان
 میداند کہ زمان امر سیال غیر قارست ہرگز جز او ثبات و قرار ندارد
 و اعادہ معدوم محال شہادت حضرت امام در روز سے شدہ بود
 کہ این روز از آنروز فاصلہ ہزار و دو صد سال دار و این روز را با آن روز

چه اتحاد و کدام مناسبت و روز عید الفطر و عید النحر را برین قیاس بناید کرد که در اینجا
 مایه سرور و شادمانی سال بسال متحد است یعنی او سرور و روزه رمضان و او کج حج خانه
 بعدیکه شکر التعمیر المتجدده سال به سال فرحت و سرور نو پیدایم شود و لهذا اعیان
 شرایع برین و هم فاسد نیامده بلکه اکثر عقل نیز نوزوز و مهر جان و امثال این
 تجدوات و تغییرات آسمانی را عید گرفته اند که هر سال چیزے نو پیدا میشود
 و موجب تجد و احکام میباشند و علی هذا القیاس تعید به عید یا اجتماع الدین و
 تعید به عید غدیر و امثال ذلک بمنی بر همین و هم فاسد است از اینجا معلوم شد
 که روز نزول آیه الیوم اکملت لکم دینکم و روز نزول وحی و شب معراج را چرا
 در شرایع عید قرار نداده اند و عید الفطر و عند النحر را وارد داده اند و روز تولد
 و وفات پیغمبر را عید نگردانیدند و چرا صوم یوم عاشورا که سال اول نبوت
 یهود آنحضرت صلعم بجا آورده بودند منسوخ شد و این همه همین سر است
 که و هم تا در خط نباشد بدون تجد و نعمت حقیقت سرور و فرحت نمودن
 با نعم و ماتم کردن حذوف عقل خالص از سنوایب و هم است انقی و مهنها
 ما قال صباح الجواهر العبقریه مثل ما قال ابن الولی بعبارة العربیه و اما
 فصل ثالث پس در بیان منع قیام است باید دانست که اکثر اوله منع عمل
 سونده که مذکور شدند اوله منع قیام اند به اوله تمیز و علاوه ازان قیام
 وقت ذکر ملاوت خیر الانام علیه التعمیر و السلام از عبادت بدنیة محضه
 است و شیخ غزالی که از مستذین صاحب اشباع الکلام و امثال دے
 است تصریح کرده که بدعت در عبادات بدنیة محضه نبود قدوة
 المتکلمین امام المفسرین و المحدثین در رجوع الشیاطین نوشته امام
 حجة الاسلام غزالی در احیاء العلوم و دیگر کتب خود بعد تقریر طویل ثابت

کرده که هر بدعتی در عبادات بدنییه محضه مثل صوم و صلوة و زکوة و غسل
 و طهارت نو پیدا نماید همه سیمیه است بدعت مباحه منحصر در عبادات
 است مثل بختن پلا و در نشاندن و مانند آن و بدعت حسنه در عبادات
 مالمیه مثل بنارس و مدارس و خانقاهات اما در عبادات بدنییه محضه پس
 بدعت نجی باشد مگر بدعت سیمیه و غسل در نوروز و نیت الابدنییه محضه
 پس دعای صاحب تحفه کمال و ضوح ثابت گشت در اینجا عبارات
 امام مذکور تمامی ثابت نماید تا حقیقت و ضوح تام پذیرد تم البدعتی
 الاعتقاد و بعضی کفر و بعضی لیس کفر لکنها کبر من کل کبیره حتی القتل
 و الزنا و لیس فوقها الا الکفر و البدعتی فی العبادات و الکانت
 در عینها لکنها فعلها عصیان و ضلال لایسما اذا صادمت سنة موكدة
 و اما البدعتی فی العبادت لیس فی فعلها عصیان و ضلال بل ترک الاصل
 فترکها اولی فاذا تقررها فالسنة عون لا علام وقت الصلوة تعنیف
 الکتب عون للتعلیم و التبلیغ و نظم الدلائل لرد شبه الملاحدة و الفرق الفتن
 یعنی عن المنکر و ذنب عن الدین فکل منها ما دون فیہ بل ما شر به لان
 البدعتی غیر السیئة الم یحیی الیه الا وائل ثم احتج الیه الا و اخر و
 حسنا علی سبیل الاجماع بلا خلاف و بلا نزاع و عند الاستقرار لا توجد
 تلك البدعتی غیر السیئة فی العبادات البدنییه المحضه كالصوم و الصلوة و
 قرآنة القرآن و اوصاف کل منها بل لایکون بدعتی فیها الایسئة لان عدم
 و تنوع الفعل فی الصدر الاول لیس الالعدم الحیجبه الیه او لوجود مانع
 عنه او لعدم الثبوت له اول لکنکامل عنه او کراسته و عدم مشرو و عتبه
 فی العبادت البدنییه الم یحیی الیه الا و الحیجبه الیه التقریبه الیه

البیه لقد جاءت رسل ربنا بالحق علیهم من الصلوة اتمتها ومن التیات الکلبا
 صحیفه التفات که از روی کرم نامزد این حقیر ساخته بودند بوصول آن متبحر و
 مسرور گردیده جزایم البیه سبحانه فیرا اندراج یافته بود که اگر چنانچه مبالغه در منع
 سماع متضمن منع مولود که عبارت از قصاص کتبت و اشعار غیرت خواندن است
 نیز بود اخوی اعز می میر محمد نوحان و بعضی یاران اینها که در واقعه آنحضرت صلعم
 دیده اند که ازین سو که مولود بسیار راضی اند بر نیابت ترک نشودن مولود بی مشکل
 است محذوم اگر واقعه را اعتبار بود و بر منامات اعتبار باشد مردمان را برین
 هیچ احتیاج نباشد و الا لازم طریق از طرق عبثت سے افتد چه بر مرید سے موافق
 وقایع خود عمل خواهد کرد و مطابق منامات خود زندگانی خواهد نمود ان وقایع و
 منامات موافق طرق پیر باشند یا نباشند و مرضی او بودند یا نبوند برین
 تقدیر سلسله پیری و مریدی بر هم میخورد و هر بوالهوس بوضع خود مستقل
 میگردد و مرید صادق نزار وقایع را با وجود پیر به نیچو میخورد و طالب رشید
 به دولت حضور پیر منامات را اصغاث احلام می کشد و هیچ التفات
 بانها نمی نماید شیطان بعین دشمنی است قوی منتهبان از قید او ایمن
 نیستند و از مکر او زان و ترسان اند از مبتدیان و متوسطان چگونگی
 جایزه مافی الباب منتهبان محفوظ اند و از سلطان شیطان مصون
 بخلاف مبتدیان و متوسطان پس وقایع ایشان شایان اعتماد نباشند
 و از مکر دشمن محفوظ نبوند الی ان قال بنظر الصافات بیند که اگر فرضاً حضرت
 ایشان درین زمان در دنیا زنده می بودند و این مجلس و اجتماع منعقد
 می شد آیا به این راضی میشدند و این اجتماع را می پسندیدند یا نه یقین
 فقیر آنست که هرگز این معنی را تجویز نمیفرمودند بلکه انکار می نمودند مقصود فقیر اعلام

بود قبول کنند یا نکنند بیخ مضائقه نیت و گنجایش مشاخره نه اگر مخدوم
 زاد و دیاران انجا بر همان وضع مستقیم باشند ما فقیران را از صحبت ایشان
 غیر از حرمان چاره نیست زیاده چه تصدیق دید و اسلام اولاً و آخراً انتہی
 و صہنہا ما قال الشيخ شمس الدین ابن القیم فی زاد المعاد ولا یحیی مکان
 الذی ابتد فیہ بالوحی ولا الزمان بشی ومن حفص اللمکنہ والا زمنہ من عنده
 بعبادات الاجل ہذا و امثالہ کان من جنس اہل الکتاب الذین حملوا زمان
 احوال المسیح موسم و اعیاد اکیم المیلاد و یوم السوعید و غیر ذلک من احوال
 و قدرای عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ جماعتہ یا تون مکانا یصلون فیہ فقال
 ما ہذا فقالوا مکان التعمید صلے فیہ رسول اللہ صلعم فقال التریدون ان یخذوا
 انار انبیارکم ساجدانما ہلک من کان قبلمکم بہذا من ادركتہ فیہ الصلوۃ
 فلیصل والا فلیحص انتہی و صہنہا ما قال الشيخ الامام المفسر سند المحدثین
 سید المتکلمین العلام ابن الولی الدہلوی فی اوامیر التحفہ نوع یا نزدہتم امثال
 متجددہ را یک چیز دانستن و این وہم خیال برضعیف العقولان علیہ دار و
 چنانکہ اب دریا و شعلہ چراغ و اب نوارہ را اکثر اشخاص یک اب و یک شعلہ
 خیال کنند و اکثر شیوہ در عادات خود منہک این خیال اند مثل روز
 عاشورا در ہر سال کہ بیاید انرا روز شہادت حضرت امام حسین گمان
 برند و احکام ماتم و نوضہ و شیون و گریہ وزاری و فغان و بتقراری آغاز
 ہنند مثل زمان کہ ہر سال بریت خود این عمل نمایند حال آنکہ عقل بالبداء
 میداند کہ زمان امر سیالی غیر قارہت ہرگز جز او ثبات و قرار ندارد
 و اعادہ معدوم محال شہادت حضرت امام در روز سے شدہ بود
 کہ این روز از انروز فاصلہ هزار و دو صد سال دارد این روز را بان روز

چه اتحاد و کدام مناسبت و روز عید الفطر و عید النحر را برین قیاس نباید کرد که در اینجا
 مایه سرور و شادی سال سال است یعنی او اسکر و زده رمضان و او اسحج خانه
 کعبه که شکر الله تعالی و عید و ده سال به سال فرحت و سرور نوپیدایمی شود و لهذا اعیان
 شرایع برین و هم فاسد نیامده بلکه اکثر عقلا نیز نوروز و مهر جان و امثال این
 تجدیدات و تغییرات اسمانی را عید گرفته اند که هر سال چیزے نو پیدا میشوند
 و موجب تجد و احکام میباشند و علی هذا القیاس تنبیه جمید با اجتماع الدین و
 تنبیه به عید غدیر و امثال ذلک مبنی بر همین و هم فاسد است ازینجا معلوم شد
 که روز نزول آیه الیوم اکملت لکم دینکم و روز نزول وحی و شب مواعج را چرا
 در شرح عید قرآن نداده اند و عید الفطر و عند النحر را وارد داده اند و روز تولد
 و وفات پیغمبر را عید نگردانیدند و چرا صوم یوم عاشورا که سال اول نبوت
 یهود و انجمن است صلح میجا آورده بودند منسوخ شد و این همه همین سر است
 که و هم تا در فحش نباشد بدون تجد و نعمت حقیقت سرور و فرحت نمودن
 با نعم و ماتم کردن حذاف عقل خالص از شوائب و هم است انبئی و مهنا
 باقال صاحب الجواهر العبقریه مثل ما قال ابن الولی بعبارة العربیه و اما
 فصل ثالث پس در بیان منع قیام است باید دانست که اکثر اوله منع عمل
 سوله که مذکور شدند اوله منع قیام اند به اوله تغیر و علا و از ان قیام
 وقت ذکر و ولادت خیر الانام علیه التعمیه و السلام از عبادت بدنیة محضه
 است و شیخ غزالی که از مستندین صاحب اشباع الکلام و امثال دے
 است تصریح کرده که بدعت در عبادات بدنیة محضه منبوء قدوة
 المشککین امام المفسرین و المعتمدین در رجوع الشیاطین نوشته امام
 حجة الاسلام غزالی در احیاء العلوم و دیگر کتب خود بعد تفسیر طویل ثابت

کرده که بر بدعتی در عبادات بدنیہ محضہ مثل صوم و صلوة و زکوٰۃ و غسل
 و طہارت نوپیدا نمایند ہمہ سنیہ است بدعت مباحہ منحصر در عادات
 است مثل بختن پلا و در تشاوی و مانند آن و بدعت حسنہ در عبادات
 مالیہ مثل بنارس و خانقانات اما در عبادات بدنیہ محضہ پس
 بدعت نعی باتدبیر بدعت سنیہ و غسل در نوروز و نیت الابدنیہ محضہ
 پس دعائے صاحب حقہ نکمال و ضوح ثابت گشت در اینجا عبادت
 امام مذکور تمامی ثابت نماید تا حقیقت و ضوح تام پذیرد تم البدعت فی
 الاعتقاد و بعضی با کفر و بعضی با لیس کفر لکننا اکبر من کل کبیرۃ حتی القفل
 و الزنا و لیس فوقیہا الا الکفر و البدعت فی العبادات و الکفانت
 و ہنہا لکننا فعلہا عصیان و ضلال لایسا اذا صادمت سنہ موکدہ
 و اما البدعت فی العبادۃ لیس فی فعلہا عصیان و ضلال بل ترک الاول
 شرکھا اولی فاذا تقریرا فالمرادہ عون لا اعلام وقت الصلوٰۃ تصنیف
 الکتب عون للتعلیم و التبلیغ و نظم الدلائل لرد شبه الملاحذہ و الفرق الثمنا
 ہی عن النکر و ذنب عن الدین فکل منہا ما دون فیہ بل ما ثورہ بلان
 البدعت الغیر السنیۃ ما لم یحتج الیہ الا و اعلی ثم احتجاج الیہ الا و ضرورہ
 حسنا علی سبیل الاجماع بلا خلاف و بلا نزاع و عند الاستقرار لا توجد
 ملک البدعت الغیر السنیۃ فی العبادات البدنیہ المحضہ کالصوم و الصلوٰۃ و
 قرآنہ القرآن و اوصاف کل منہا بل لایکون بدعتہ فیہا الاسنیۃ لان عدم
 و تروع الفعل فی المصدر الاول لیس الالعدم الحاجہ الیہ او لوجود مانع
 سنہ او لعدم الثبوت او للتکامل عند او کدرا تہ و عدم مشروعتہ
 و لکن ثبوت فی العبادۃ السنیۃ لہ لان الحاجہ الیہ التقریب الیہ لہ

بالعبادة لا منقطع وبعد ظهور الاسلام وعلية اله لم يكن منها مانع وكذا عدم
 التثنية بها والتكاسل عنها منتفيا ايضا اذ لا يجوز ان يظن ذلك بالنبى صلعم
 وجميع اصحابه فلم يبق الا كونهما بدعة مكرهة غير مشروعة وانتهى وبدعت بودن
 اين قيام متفق عليه فریقین است محل نزاع حسن و قبح آنست و چون از بیان
 بستند مخالفین نفی حسن پدید آمده و اثبات قبح به ظهور آمده این قیام عبت
 سیه باشد نه حسنه و ادنی بدعت سیه مکرده بود و اعجابا چیزی را که معمول
 اصحاب و ائمه عظام در خیر القرون به تعظیم نفس نفیس سید الانام علیه
 الصلوة والسلام بنود بلکه منغوض نفس نفیس و کجاست بود این فریق چهار
 در شهر القرون به تعظیم مخصوص ذکر ولادت و کجاست علیه الصلوة و التحمیت
 منتخب گردانید و ان چیز منغوض بر عم این مبتدعین درین قرن محبوب
 حبیب رب العالمین گردید ترمذی در جامع خود از انس رضی الله عنه روایت
 کرده که قال لم ین شخص احب الیهم من رسول الله صلعم و کأنوا اذ اردوه لم
 یقوموا بما یعلون من کرامته لذلک و ابوداؤد و در سنن خود از ابی امامه روایت
 کرده که قال خرج رسول الله صلعم متکما علی عصا فقمنا له فقال لا نقولوا کما
 یقوم الدعا کرم بعضهم بعضا و نیز ابوداؤد و در سنن خود از سعید بن الحسن
 روایت کرده که قال جازنا ابو بکره فی شهادة فقام له رجل من مجلسه
 فابی ان یکلمس فیه و قال ان النبى صلی الله علیه و سلم نبی عن ذالک لهذا
 بسیار که از علماء در حوز قیام بر تعظیم قادم نیز کلام کرده اند چنانچه تفصیل
 آن از الله تعالی در باب دوم می آید و یا حسنه تا برکاتیکه اقصی حجة ایشان
 در استحسان این قیام قیام تقی الدین سبکی است بحالت شوق و وقت
 انشا و شعر صریحی حال آنکه شیخ ابن الحاج صاحب مدخل که از شیوخ

ومانده تقی الدین سبکی است مانع است از اصل قیام تعظیمی پس استقبال
 فعل تقی الدین سبکی که اتفاقاً یک مرتبه بحالت وجد و شوق مصدر آن گردیده
 و استند بار از قول شیخ ابن الحاج که شیخ و استاد تقی الدین سبکی بود که ترجیح
 بلا مرجح بلکه ترجیح مرجح است جز موجب حسرت و ناسف برین قوم چه باشد
 در شرحه العمرفی است و منها القیام عند ذکر وضع خیر الانام فی عمل مولده
 علیه الصلوة والسلام فانه بدعة لا اصل له فی الشرع کیف و دولت
 الاعادیت و الامار علی کون القیام التعظیم القیام مکروه فاما بال هذا القیام
 الذی احدث عند حکایت القیام فی هذا العمل فلو سلم مشروعه القیام التعظیم
 القیام کما هو مذکور ببعضهم لایزیم منها مشروعیت هذا القیام و لا تخیر بما
 اختلفوا علیه الدعوی للوجود المرجحة فان کثیراً منهم اشتغلوا بالامیر و الملاهی و التکرار
 و التعلیل مع اتفاق العلماء سیم الخفیة علی حرمتها و لا تعتمد علی ما قاله الحلبي
 فی سیرته ان انه بدعة حسنة مع قوله انه بدعة لا اصل له فان المحدث الذی
 لا اصل له لا ینسب الابدعة سمة بالاجماع و من ثم تعقب المحققون من العلماء
 قول الشوری با بآحة المصاحفة بعد صلوة الفجر و العصر مع قوله انها لا اصل
 لها فی الشرع علی هذا الوجه و العلماء قد صرحوا بکونه كذلك منهم الشیخ ابن
 حجر فانه قال فی فتاواه انه بدعة لا اصل له و منهم الشیخ نور الدین بن علی
 سیر الحسی فانه قال فی شرح الواجب انه بدعة لا اصل له علی ما نقل عنهما
 الشیخ محمد الشامی حیث قال فی سیرة جرت عادة کثیر من المجتهدین ان یسموا
 بکفر و صنعه صلح ان یقوموا تعظیمه صلح و هذا القیام بدعة لا اصل له انتهی
 و از قاضی شهاب الدین دولت آبادی در جمیع فتاوی و سبکی که مسئله به
 تحقیق القیام است منقول است و ما یفید الجهال علی راس کل حول فی

شهرالربیع الاول لیس شیخ و یقومون عند ذکر مولده صلعم و نیز عمون
 ان روجه صلعم تجی و حاضر فرستم باطل بل ندالاعتقاد و شرک و قد منع
 الائمة الاربعة عن مثل هذا انتہی و محمد بن فضل الله جوینوری در بحیثه العتبات
 نوشته ما یفعلہ العوام من القیام عند ذکر وضع خیر الانام علیہ التحیة والسلام
 لیس شیخی بل ہو مکروه انتہی و قاضی نصیر الدین گجراتی در طریقہ السلف
 نوشته و قد احدث بعض جهال المتشیخ امور اکثرة لا یجد لها اثر ولا سبب
 فی کتاب و لانی سنة منها القیام عند ذکر ولادة سید الانام علیہ التحیة
 والسلام انتہی و اما فصل الرابع پس در بیان استبدادات مجبورین
 عمل مولد و قیام است که در منع این عمل و قیام روبرو عوام ظاهر میکنند
 و اجوبه این استبدادات استبداد اول این عمل عبارت از صرف
 اجتماع مردم و دعوت اخوان و خواندن ولادت و رضاع و بیان حلیه
 مبارک است و این قیام قیام است وقت سماع ذکر وضع خیر الانام
 علیہ الصلوٰة والسلام و حسن بریک جزو از اجزاء این عمل و اجزاء این
 قیام خود ظاهر است و مجموع نیت مگر نفس احاد پس حسن بریک
 جزو از اجزاء مجموع عین حسن مجموع بود در نیت قول به قبح مجموع
 با وجود حسن اجزاء کمال مستعد مینماید جواب این استبداد به دو
 وجه ممکن است اول تحقیقی دوم الزامی و اما تحقیقی پس آن نیز
 به دو طریق است طریق اول در جواب تحقیقی آنست که حسن اجتماع
 مردم مثلاً عموماً ممنوع است اجتماعیکه حسن است اجتماعیت
 که شرع به حسن ان ناطق شده مثل اجتماع برائے جماعه و جمعه
 و عمیدین و غیره نه هرا اجتماع و علی هذا القیاس حسن بریک از

دعوت اخوان و خواندن قصه ولادت و رضاع و بیان حلیه مبارک عمومی غیر
 مسلم است پس هر واحد از اجزاء مجموع در ضمن مجموع حسن نباشد تا از
 حسن اجزاء حسن مجموع لازم آید و طریق دوم در جواب تحقیقی آنست که ضرور
 نیست بقای همه کیفیات اجزاء بر عینها در مرکب بلکه جائز است که در مجموع چیز
 پیدا شود که در هر یک واحد از اجزاء مجموع نبود قال القناری فی شرح
 العقائد ربما یکون مع الاتباع ما لا یکون مع الانفراد کقوة المحبل المولف من الطوت
 انہما و قول به اتحاد کم کل ازادی و کل مجموعی قول فاسد است و عدم تفرقه در میان
 هر دو در کاسد و اما جواب الزامی پس آنست که عبد الله بن عمر ثوبی و
 صلوة صحیحی و قنوت فجر ابدعت فرار داده و ابن مسعود بخرشیح و تهلیل
 و در دو خوانندگانرا مبتدع گفته و حضرت کرم الله وجهه از تغفل در مصلع عید
 قبل از عید منع فرموده حال آنکه بر هر جز از اجزاء ثوبی و صلوة صحیحی و قنوت
 فجر و شیح و تهلیل و تضلیه بالجهر و تغفل در مصلع عید قبل از عید حسن بود
 در نصوص مورد ایراد مذکور صحابه کرام هم میشوند پس آنچه جواب ایشانست
 بر این ایراد از جانب صحابه کرام همان جواب ماست بر ایراد شما از
 جانب مانعین این عمل و قیام استبعاد ثانی مطلق ذکر رسول الله
 حسن است و حکم مطلق از قیود باطل میشود پس قبح این عمل که مشتمل
 بر ذکر رسول الله است با حسن ذکر رسول الله مستبعد میناید جواب
 این استبعاد به وجه ممکن است اول حسن مطلق ذکر رسول الله ممنوع
 است حسن ذکر رسول الله به وجهیست که در شرع به آن وجه ثابت گردیده
 دوم مراد از حکم مطلق چیت ای حکمیکه مشروط به عدم این قیود نیست
 یا بر حکم پریشانی اول جائز است که حکم مطلق در محل نزاع از آن قبیل باشد

که مشروط به عدم این قیود مطلق بود پس تقریب تمام نشود و بر شق ثانی
 کلیه این مقدمه که حکم مطلق از قیود باطل نمی شود و ممنوع با احکام مطلق
 به ضم قیود باطل میشوند مثلاً گفتن عیناً نعم که الانسان صالح لان يكون
 موضوعاً للقصد المجهله و گفتن نمیتوانم که الانسان مع شخص زید صالح
 لان يكون موضوعاً للقصد المجهله و نیز نگاه بحر کاتب بالفعل و زید کاتب
 بالفعل نباشد گفتن نمیتوانم که الانسان کاتب بالفعل و گفتن نمیتوانم که
 زید کاتب بالفعل مسوم محل نزع نفس ذکر رسول اله نیت بلکه ذکر
 رسول اله با این اجتماع و دعوت است و این مجموع مقید است به مطلق
 پس بر تقدیر تسلیم حسن مطلق حسن مقید لازم نمی آید نمی بیند که از
 ثبوت کتابت بر آن ثبوت کتابت بر آن کفر لازم نمی آید بالجمله
 ضرورت بر استخوان مقید و میلی علاوه از دلیل استخوان مطلق
قال ابن النعم في البحر وان ذكر الله اذا قصد به التخصيص بوقت دون
 وقت او شئى دون شئى لم يكن مشروفاً على العالم يريد بالشرع به انتهى وقال
 الشيخ تقي الدين بن دقيق العيد في شرح العمدة ان هذه الحفوضات
 بالوقت او بالحال والهيئة والفعل المخصوص يحتاج الى دليل خاص
 يقتضى استحبابه لمخصوصه وبذا اقرّب الله اعلم انتهى وقال ايضاً فيها
 وورد عن العسقلاني ما يورده في سواضع الآثار ان ابن عمر
 رضي قال في صلوة الضحى انها بدعة لا تأثم تثبت عنده فيها دليل
 ولم يرد راجه تحت عموميات الصلوة كتخصيصها بالوقت المخصوص و
 كذلك قال في القنوت الذي كان يفعل الناس في عهد النبي انه بدعة
 ولم يرد راجه تحت عموميات الدعاء وكذلك ما يورده الترمذي في شرح

من قول عبد الله بن مفضل لایه فی الجهر بالیسلمه ایاک والحدیث ولم یر
 اوراجه تحت دلیل عام وکذا لک ماجار عن ابن مسعود رض فیما خرجه الطبرانی
 بسنده عن قیس بن حازم قال ذکر لابن مسعود قاضی یجلس به لللیل
 ویقول للناس قولوا کذا وکذا فقال اذا را ایتوه فانجرو لی فانجروه فجا
 عبد الله متقنفا فقال من عرفنی فقد عرفنی ومن لم یعرفنی فانا عبد الله
 بن مسعود یعلمون انکم لا یدعی من محمد صلعم واصحابه رض یعنی او انکم مبتعلقون
 بدین ضلاله و فی روایتی نقد جمیع بدیعتی ظلماً ولقد فضلتهم اصحاب محمد
 صلعم علماً فهذا ابن مسعود انکر هذا الفعل مع امکان اوراجه تحت عموم قصیده
 الدر انقی استیجا و ثالث این عمل و قیام از معمولات اهل حریم است
 و مکروه و ممنوع بودن معمولات اهل حریم مستبعد معلوم میشود و جواب
 این استیجا و آنست که حسن معمولات اهل حریم عموماً از حجج شرعی ثابت
 نمی شود پس اعتماد بر آنها نشاید و چگونه معمولات اهل حریم عموماً
 قابل قبول باشند که در زمانه بهر شرف و انجاشعه زیدیه بودند و
 بر ظاهر که بدعات زیدیه قابل قبول نیست لهذا علما نیز تصریح کرده اند
 به فاش شدن بدعات در حریم و درین زمان و لائق احتیاج نبودن
 اعمال و افعال اهل حریم و درین آوان قائل رئیس المشکلهین امام المحدثین
 الاسلامه نصر الله الکابلی فی الصواعق و اما الزیدیه و کما نوا جماعات متفرقه
 فی بلاد العرب حتی استولی بعض الشرفاء من الزیدیه علی بلاد الیمین
 فاجتمعت الزیدیه عنده فکثرت بها الطایفة هناك و بقیت الی هذا الزمان و شرفاً
 الحریمین را و بها الدر شرفاً و کرامته کلهم یدریون و قد فوضت القیامه الیه
 الحریمین الیمین انقی و قال الحافظ ابن حجر العسقلانی فی تخریج احادیث

اذ وافق روى عبد الرزاق عن معمر لوان رجلا اخذ يقول اهل المدينة في اسماع النصارى
 وايمان النساء في اديارهم ويقول اهل مكة في المتعة والصرف ويقول اهل الكوفة
 في المنكر كل من شره عباد الله انتهي وقال ابن القيم في زاد المعاد وقد احدث
 الامراء بالمدينة وغيره امور اذ في الصلوة استمر عليها العمل ولم يلبثت على
 استمراره وعمل اهل المدينة الذي كتحج به ما كان في زمن الخلفاء الراشدين و
 اما عليهم بعد موتهم وبعد انقضاء عصر من يها من الصحابة فلا فرق بينه وبين عمل
 غيرهم والسنة محكم بين الناس لا عمل احد بعد رسول الله صلعم وخلفائه وبالله
 التوفيق انتهي وقال العيني في شرح صحيح البخاري في شرح قوله عليه السلام
 ان الايمان ليازر الى المدينة كما تارك الحية الى حجرنا قال الداودي كان هذا في حيات
 النبي صلعم والقرون الذي كان فيهم والذين يلونهم خاصة لانه كان الامر مستقيما و
 قال القرطبي وفيه تنبيه على صحة مذهبهم وسلامتهم من البدع وان عملهم حجة كما رواه
 مالك قلت هذا انما كان في زمن النبي صلعم والخلفاء الراشدين الى انقضاء القرون
 الثلاثة وهي تسعون سنة واما بعد فقد تغيرت الاحوال وكثرت البدع خصوصا
 في زماننا هذا على ما لا يخفى انتهي وقال عثمان بن ابراهيم في شرح صحيح البخاري
 المسمى بناية التوضيح للمجامع الصحيح وقال الداودي كان هذا في حيات النبي صلعم
 والقرون الذي كان فيهم والذين يلونهم والذين يلونهم خاصة وقال القرطبي في
 تنبيه على صحة مذهب اهل المدينة وسلامتهم من البدع وان عملهم حجة كما رواه
 مالك انتهي وهذا ان سلم اختص بعصر النبي صلعم والخلفاء الراشدين واما بعد
 ظهور الفتن وانتشار الصحابة في البلاد ولا سيما في اواخر الامة الثانية ولم يحرجوا
 فهو بالمتبدخلاف ذلك انتهي وقال الشيخ علقمري في المرقاة شرح الشفاة
 ولو ادرك الالوان ما انتهي اليه الاخرون كما عليه اهل زماننا العاطلون بكلمة ا

بزمه المجاورة في الحرمين الشريفين من شيوخ النظم وكثرة الجهل وقلة العلم وظهور
 المنكرات وفساد البدع والسيئات واكل الحرام والشبهات وچیزے از نین مقام
 خواہ آمد در باب ثانی انرا نہ تعالیٰ استبعاد و رابع بسیارے از علمائے
 اہل سنت جانب تجویز این عمل و قیام رفته اند و رفتن علمائے اہل سنت جانب
 تجویز امر شنیع مستبعد معلوم میشود و جواب این استبعاد بوجہ متصور است از آنجمله
 آنکہ تجویز علمائے اہل سنت امر شنیع را چه محل استبعاد است بسیارے از علمائے
 اہل سنت در بعض امور دین زلتها خوردہ اند و از مسلك اہل ضلال و در ان نصیب
 برودہ اند تفصیل آنها در نین مقام سوچب تطویل است و العاقل کیفیہ ہذا لاجمال
 القلیل و از آنجمله آنکہ رفتن احدے از علمائے حنیفہ سابقین جانب تجویز
 این عمل و قیام معلوم نشدہ و شیخ علی قاری و شیخ عبد الحق دہلوی کہ در
 تجویز این عمل تقلید علمائے شافعیہ ساختہ بودند صاحب تفسیر بحر حنیفہ
 و در تلخیص البحر فی المسائل القطعہ شہادت اہل الفساد بہر و قول ایشان
 پر و اختہ و بسیار امور اند کہ ضغہ قابل حرمت آنها شدہ اند و اہل نہ ہا
 دیگر از مذہب اربعہ با وجود بودن جملہ آنها از اہل سنت در پلے تجویز
 آنها گردیدہ اند پس اگر تجویز امر شنیع کہ شناعیت آن نزد اہل تحقیق ثابت
 است از علمائے اہل سنت محل استبعاد می بود تجویز حرام عند الحنفیہ
 کہ شیخ بہت نزد ایشان از ہمہ یا اکثر علمائے شافعیہ یا ماکبہ یا حنیفہ
 چگونہ واقع میشود و از آنجمله آنکہ بسیارے از علمائے اہل سنت جانب
 منع و تحیم این عمل نیز رفته اند و چنانکہ رفتن علمائے اہل سنت جانب تجویز
 امر شنیع مستبعد است همچنان رفتن ایشان جانب تحیم امر مستحسن نیز
 مستبعد است فتاویٰ استبعاد و خمس استنکان از قیام کہ محض

بر بزرگی تعظیم حضرت کرده میشود گویا استنکاف از تعظیم حضرت است و استنکاف
 از تعظیم حضرت علیه الصلوة والسلام از اهل اسلام کمال مستبعد معلوم
 میشود و جواب این استبعاد آنست که استبعاد از قیام استنکاف
 از امر محدث در بین است که مبعوض حضرت علیه الصلوة والتحیة است
 نه از تعظیم حضرت علیه الصلوة والتحیة والا لازم آید که استنکاف از سجده تعظیم
 حضرت چون عرف مومم به این جاری نشود استنکاف از تعظیم حضرت بود
 و سهو کما تری اما باب ثانی پس در تعصبات رساله اشباع الکلام است
 قوله ۴ مطلق بدعت سنیة نیت و نه هر بدعت ضلالت بلکه بدعت
 حسنة که موجب اجر و ثواب است هم از اقسام بدعت شرعیست اقول
 این کلام ناشی از عدم وقوف اقوال جمهور محققین است در معنی بدعت
 زیرا که ایشان تصریح فرموده اند که بدعت در عرف شرع مذموم باشد و مقسم
 در تقسیم بدعت جانب حسنة و سنیة بدعت لغویة است نه بدعت شرعیة
 پس بدعت حسنة را از اقسام بدعت شرعیة شمرده و از ضلالت
 بودن هر بدعت شرعیة انکار نمودن حسب تصریح ایشان غلط باشد
 ابن حجر عسقلانی در فتح الباری نوشته قوله علیه السلام شر الامور من ذابها
 لفتح الدال جمع محذوفه والمراد بها ما احدث وليس له اصل فی الشرع و
 سیمی فی عرف الشرع بدعته و ما کان له اصل یدل علیه الشرع فلیس
 بدعته فالبدعته فی عرف الشرع مذموم بخلاف اللفظة ائتمی و عینی در عده
 القاری شرح صحیح بخاری نوشته قوله محدثاتها و المراد بها ما احدث و لیس
 له اصل فی الشرع و لیس فی عرف الشرع بدعته و ما کان له اصل یدل
 علیه الشرع فلیس بدعته ائتمی و معین بن صفی در شرح اربعین فرمود

داعی این تخصیص نیست بلکه محل کلام بر مجاز درین مقام محل از اناج مرام است زیرا که کل محدثه بدعت و کل بدعت ضلالتة شکل اول است و کلیه کبری از شرط و این شکل باشند و تخصیص کلیه مبطل کلیه بود معین بن صفی در شرح اربعین نووی

گفته تم اذا و ریت تلوت علیک فاعلم ان الحدیث علی عموم و لا تخصیص فی قوله

علیه الصلوة والسلام کل بدعتة ضلالة انتهى قوله ص و نیز ثابت شد که بدعت

شرعی منقسم بر اقسام خمس است که وجوب و مذاب هم از اقسام آنست زیرا که

تحقیق این اقسام خمس در بدعت شرعی است نه لغوی اقول اثبات انقسام

بدعت شرعیه جانب اقسام خمس از تصریح امام مدوح بدین دلیل که تحقیق

این اقسام خمس در بدعت شرعی است نه لغوی که ظاهرش مصادره علی

المطلوب است مقام کلام است زیرا که تحقق این اقسام خمس در بدعت

شرعی نه در بدعت لغوی خود هنوز محل نظر است پس نوبت استدلال

به آن بر دیگر سچ رسد و صدق لفظی بر امور شرعیه بحسب عروض مفهوم

لغوی آن لفظ و تقسیم لفظ مذکور باعتبار مفهوم لغوی آن جانب امور مذکوره

مثل تقسیم عرضی جانب جزئیات معروضه آن بیخ محل استبعاد نیست قوله

و نیز معروض نبوت رسید که حضرت عمر رضی الله عنه بر ترویج اطلاق بدعت فرمودند

مراد از آن بدعت شرعی است که آن التزام ترویج است پس کسیکه این بدعت

را معمولی بر بدعت لغوی نموده اند از راه حواری دور افتاده اند چه بملاحظه

بیان معنی بدعت لغوی که سابق گذشت این محل بر غیر محل است فند بر

اقول بدون فهم اینکه مراد حاملین بدعت در قول امیر المؤمنین عمر رضی

الله عنه بر بدعت لغویه از معنی لغوی بیت ای الفیعه که نووی آنرا معنی لغوی

گفته یا آن معنی که فیروز آبادی در قاموس آنرا از معانی بدعت شمرده

و نذوی حاصل آنرا مضی شرعی قرار داده و بغیر همین این مقدمه که این حمل
 بر غیر محمل است که وجهش ظاهر نمیشود بر آنچه از کلام نذوی مستفاد است تفریح
 این مدعا که آنیکه این بدعت را محمول بر بدعت لغوی نموده اند از راه صواب
 و در افتاده اند انتہی ساختن از عقلا چه جائے علما نهایت غریب است
 بسیار از علمائے سابقین خلاف این مستفاد نموده اند بلکه بعضی از ایشان
 قائل بچیزیکه جناب قائل آنرا در از صواب میدانند بوده اند قال الامام
 الرازی فی نهایہ العقول الثامن انه ابداع الترویج قلنا ان الرسول قد
 اقامها جماعۃ باناسس ثم ترک ذلك للتلا یظن به انه من الواجبات
 ولم یضخها ثم ان عمر رضی اللہ عنہما اجمی تلک السنۃ فی زمانہ لزوال ذلک الخرف
 انتہی و قال الشیخ علی القادری فی المرقاة شرح مشکوٰۃ و تسمیة تجلید
 السنۃ بدعت علی منوال ما قال الترویج نعمت البدعت ہی ہذہ انتہی و قال
 الامام الثعلبیین فی شرح الاربعین و قول عمر رضی اللہ عنہما فی الترویج نعمت
 البدعت مرادہ بدعت لغویہ انتہی و قال الامام العلامہ نصر اللہ الکاملی فی
 الصداق و قول عمر نعمت البدعت فانما اراد بہا معنا اللغوی انتہی قولہ
 و اگر زیادہ تر تأیید و تشدید این مطلب مطلوب است باید دید کہ در
 مصباح الزجاجة علی سن ابن ماجہ مرقوم است الخ اقول ازین
 عبارت مصباح الزجاجة کہ بخذف کلام نذوی و غیرہ از در میان نقل
 نموده تا تأیید و تشدید این مطلب بقدر ضرورت و مجز و تخفیف است بلکه
 از آنچه در ان مرقوم است کہ شرا الاسود خود تا ہما قال فی النہایۃ جمیع
 محدثہ بالفتح و ہی عالم یکن معسر و فانی کتاب و لاسنہ و لا اجماع
 انتہی و علی ہذا التاویل عمل حول کحل محدثہ بدعت انما یرید ما خالف

اصول الشریعة ولم یوافق السنة واکثر ما یستعمل البدع عن فانی الذم انہی
 انہدام بنیان بعض این مطلب است زیرا کہ ازین برود قول مستنبط
 است کہ بدعت در کل بدعت ضلاله محمول بر معنی مذموم است نہ بر آن معنی
 کہ نووی محمول بر آن معنی نموده و درین صورت حاجت تخصیص این عام
 نیفتد و عام بر عموم خود باقی ماند قوله صل و در شرح تخب نسائی
 کہ سسی بہ صحیح مجتہد است مطور است قوله صل و ش الامر محدثاتہا
 قال القرطبی معنی المحدثات التي ليس في الشريعة اصل لشهدا لب
 بالصحة وهي المسماة بالبدع وقوله صل کل بدعت ضلاله عام مخصوص
 والرا و غالب البدع انہی اقول قول قرطبی درین عبارت شرح
 سنن نسائی ہم مرام صاحب اشباع الکلام در نیک مقام است پس تا سید
 و تشدید این مطالب از ان چہ معنی دارد و عام مخصوص بودن درین عبارت
 منقول از نووی است چہ عبارت شرح سنن نسائی اینست قال النوزکی
 ہذا عام مخصوص اہ صاحب اشباع بحذف قال النووی ہذا از ان نقل
 فرمودہ صل و در بحر الذہب عبد الوہاب حنفی مذکور است قال
 الشیخ الامامہ اقول در عبارت بحر الذہب نیز شیخ تا سید و تشدید این
 مطلب نیست قوله صل و شیخ ابن حجر سسی در شرح اربعین امام نووی
 الخ اقول کلام ابن حجر در شرح اربعین کہ بالانقل کریم شہید مقولات
 است و بارہ کلامش کہ صاحب اشباع درینجا نقل نموده بیچ موید مطلب
 کہ تا سید آن آورده نیست قوله صل و نیز از شواہد دعاست آنچه
 ابن تیمیہ جنلی در منهاج نور شہ البدعی الحادث فی الامر فان کان بغیر
 دلیل شرعی فبدعتہ قیمیة وان وافق اصول الشرع فبدعتہ حسنة

والبدعتة قد تذكروا و بها البقية و قد يراو بها الاحداث المطلق انتهى **اقول**
 درین عبارات منبأ بیچ شهادت مدعای صاحب اشباع نیست بلکه
 صریح شهادت قول کسی است که از مطلق بدعت حادثیکه بله دلیل شرع
 باشد مراد گرفته و انکار از تقسیم بدعت نموده هر بدعت را مذموم گفته زیرا که
 ازین عبارات ظاهر است که هر چه حادث بغیر دلیل شرعی است قبیح است
 و اطلاق بدعت بدون تقیید بسبب هر چندین حادث صحیح است **قوله** و
 فیما از شواهد معقود است آنچه در هدایة المرید شرح جواهر التوحید گفته و من
 الجملة اه **اقول** قول شارح جواهر التوحید اصلا شایع معقود صاحب اشباع
 نیست زیرا که مرادش انکار بر کسی است که هر لفظیکه در زمان صحابه نبوده خواه
 در دین باشد خواه در دنیا بدون قائم شدن دلیل بر قبح آن بدعت مذموم
 میگردد نه بر کسیکه امر محدث در دین بعد صحابه را که بدون دلیل شرعی است
 بدعت مذمومه میگردد زیرا که **و كے خود گفته ولا يعلمون ان المراد بذلك ان**
يجعل سنة الدين ما ليس فيه ظاهر است که آنچه وجودش در زمان صحابه اصلا
 نبود و از کلامی دلیل شرعی ثابت نشده داخل دین نیست زیرا که داخل
 در دین همانست که از جناب رسول الله صلی الله علیه وسلم بواسطه صحابه کرام
 را جاری شده است و یا به دیگر دلائل شرعی ثابت گردیده پس گردانیدن
 چیزیکه اصلا در زمان حضرت و صحابه نبود و از کلامی دلیل شرعی ثابت
 نیست در دین گردانیدن چیزیکه داخل دین نبود در دین است و بر اسکند
 چنین محدث حاجت کلامی دلیل دیگر غیر من احدث فی امرنا هذا ما لیس منه
 جمهور و احادیث دیگر و اله هر چند سیر از بدعت و محدث نیست نم بر اسکند
 امور دنیا که در زمان حضرت و صحابه نبودند و دلیل شرعی بر حسن آنها

قائم بنیت احتیاج دلیل است قوله ص ۱۳ و نیز از شواهد مطلوب است آنچه
 طیبی در شرح مشکوٰۃ نوشته اقول طیبی در اکثر مقامات کتاب خود
 بالخصوص در بنیام مقلد نووی و ناقلا ازانت چنانچه در آخر عبارت منقول
 نوشته هذا اخر کلام الشيخ فی تهذیب الاسماء واللغات انتهى قوله ص ۱۴
 و نیز شواهد دعوی است آنچه ملا علی قاری حنفی در مرآة شرح مشکوٰۃ نوشته
 اقول شیخ علی قاری صرف ناقلا است از از مار و نووی و صاحب از مار
 درین خصوص مقلد نووی است قوله ص ۱۵ و نیز از شواهد مطلوب است
 کلام شیخ عبدالحق محدث دہلوی علیہ الرحمۃ کہ در شرح مشکوٰۃ است قال
 العیاض المالکی کل ما احث بعد النبی صلعم فهو بدعة والبدعة فعل مالا سبق
 فما وافق اصلا من السنة تقاس علیها فهو محمود وما خالف اصول السنن
 فهو ضلالة ومنه قوله علیہ الصلوٰۃ والسلام کل بدعة ضلالة انتهى یعنی ان
 قوله کل بدعة ضلالة عام مخصوص البعض انتهى اقول تعیین مراد قاضی
 عیاض از شیخ بدینطور کہ کل بدعة ضلالة مخصوص البعض سبب دلیل است
 زیرا کہ محتمل است کہ مراد سے آن بود کہ اطلاق بدعت درین قول بر بدعت
 مذمومہ است نہ آنکہ کل بدعة بہ حمل بدعت بر منہ عام عام مخصوص البعض
 و اعتبار ازین قول قاضی کہ بعد ذکر والبدعة فعل مالا سبق السہ کہ معنی لغوی
 بدعت اند تقسیم بدعت نموده آنست کہ مورد قسمتہ جانب حسنة و سئیہ
 بدعت لغویہ است قوله ص ۱۶ بالجملہ از تصریحات اکابر علماء از مذہب ائمہ
 اربعہ یعنی شافعی و مالکی و حنبلی و حنفی ثابت شد کہ ہر امر و شیئی کہ بعد از
 زمان پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم پیدا شود بدعت است انچه از ان موافق
 قواعد و اصول کتاب سنت و اجماع و اثرہ است آنرا بدعت حسنة کہ مفید و نیک

مخالف است از بدعت سیئه نامند اقول درین ثبوت هیچ نزاع نیست
محل نزاع بدعت شرعی بودن بر امر دینی است که بعد زمان رسول الله
صلی الله علیه وسلم به دلیل شرعی حادث گردیده و بدعت شرعی بودن
چنین حادث از تصریحات همه علمای مذکورین ثابت نیست و در مقام
باید دانست که آنچه از دلائل شرعی ثابت نیست مخالف آنهاست زیرا که
مخالف در حد بدعت معنی غیر موافق است به قرینه مقابل موافق در کلام
بعض و تصریح دیگران به اینکه هر محدثی در دین که از دلیل شرعی ثابت
نیست مذموم است قوله صلواته و نیز ثابت شد که حدیث کل بدعت
ضلالة عام مخصوص است اقول همچو کذب که از تصریحات اکابر علماء
مذاهب ائمه اربعه یعنی ثانی و مالکی و حنبلی و حنفی ثابت شد که حدیث
کل بدعت ضلالة عام مخصوص است از نشان صاحب اشباع محل
استعجاب است از ملاحظه اقوال علماء اسلام که در اشباع الکلام منقول
اند ظاهر که جز نووی و مقلدین و کسی از علماء مذکورین عام مخصوص
بودن آن بیان نکرده پس قول به ثبوت آن از تصریحات جمله ایشان
اگر کذب نیست چیست قوله صلواته و نیز ثابت شد که مراد مستحدث در دین
خواه در قرن صحابه و تابعین پیدا شود و یا بعد آن بمقتضای عموم کلمه من
که در حدیث من سنن سنة حسنة الحدیث واقع است هر چه از آن موافق
اصول شریعت آن بدعت حسنة و محمود و مقبول است و هر چه مخالف
آنست آن بدعت سیئه و مذموم و مردود است اقول دعوی ثبوت
این دعوا بمقتضای عموم کلمه من که در حدیث من سنن سنة حسنة
الحدیث واقع است از تصریحات اکابر علماء مذاهب ائمه اربعه

صریح البطلان و کذب است زیرا که سن درین حدیث به شهادت مورد
 معنی اجماع و رواج است نه بمعنی احدیث و اختراع و برین تقدیر کسیکه امر
 مستحدث بعد قرون ثلثه را مذموم میدانند و ابا از طریق حسن بدون آن
 میکنند بالتسلیم عموم من مانع اقتضای این عموم بر این مقتضی است
 قوله صلوات الله علیه یعنی که تدکثیرین علوم و تعلیم علم صرف و نحو و غیر آن پنج
 سابق مذکور شد و اعراب قرآن بلکه جمله مستحسناات متاخرین که بیانش
 می آید همه از بدعات حسنه است اقول چون تدوین کتب علوم و تعلیم
 و تعلم علم صرف و نحو و غیر آن و اعراب قرآن مجمع علیها تا بنیة از اصول
 شرعیة اند پس اخرج آنها از بدعت یا داخل آنها در بدعت حسنه
 صحیح و درست مینماید و کلام در مستحسناات متاخرین انشاء الله تعالی می آید
 و بالجمله احداث هر عامی در دین از بدعات حسنه معدوم و نبود قوله صلوات
 نیز باطل شد قوی که ساینکه بدعت حسنه را موقوف بر حدوت قرن
 ثانی و ثالث و هشتمه بر امریکه بعد قرون ثلثه پیدا شد اگر چه مخالف
 اصول شرع نباشد آنرا داخل بدعت سئیه نمایند اقول این کسان
 هر حدوت بعد قرون ثلثه را داخل در بدعت سئیه نمی نمایند بلکه حدوت
 را که از اصول شرع ثابت نیست گوید در ما بعد قرون مذکوره بلائیکه مروج
 گردیده باشد داخل بدعت سئیه می سازند قوله صلوات و اگر بدعت
 حسنه و مطلقاً به منطوق علیکم بسنتی و سنة الخلفاء الراشدين المهديين و
 اعتبار عموم در کلمه خلفاء را شدين مهديين چندان که علمای سنی
 را هم مستوعب باشد مثل اعتبار عموم در لفظ آل که آل لسی و سبی
 را که مراد از آن علمای سنی است نیز شامل گردد داخل در سنه
 مذکوره

انحصار بدعت در سیئه نمایند و احادیث مذکوره یعنی کل بدعت ضلالت
 و امثال آنرا بر عموم و اکذارند میتوانند شد اقول اراده علمای راسخین
 عموماً از لفظ خلفاے راشدین نهیدین که در حدیث حکم به التزام سنه
 ایشانست شرح حدیث است مخالف ظاهر و شرح علماء و موافق به
 و عادت اهل اهل احوال ابن الملک فی شرح المصابیح و المراد بالخلفاء
 الراشدین ابوبکر و عمر و عثمان و علی رضی الله عنهم انتہی و قال السیوطی
 فی مرقاة السعود شرح ابی داؤد و سنه الخلفاء الراشدین المہدین ہذا
 من الاخبار بالغیب عن خلافتہ الاربعۃ ابی بکر و عمر و عثمان و علی رضی
 الله عنهم انتہی قوله سنہ توسیع دائرہ منطوق علیکم بسی و سنہ الخلفاء
 الراشدین المہدین بحدیکہ مستوعب علمای امت باشند و تفسیق حجرہ
 مفہوم من سن سنہ حسنہ و بارہ المسلمون حسنا بوضعیکہ محصور در
 زمان صحابہ گردد عجب قبض و لبط است اقول این توسیع مخریج
 مسلک و مرضی خود صاحب اشباع است و حاجت تفسیق حجرہ
 مفہوم من سن سنہ حسنہ بیچ نیست کہ احداث محدثات
 خود خارج از نفس مفہوم سن است کہ سابق تقررہ و
 در مارہ المسلمون حسنا فهو عند الله حسن احتمال است کہ مفہوم
 از مسلمون در ان صحابہ کرام بہ دلالت سیاق و سباق باشند زیرا کہ اثر مذکور
 بہ روایت احمد و ہزار و طبرانی و طیالسی بدین لفظ ماثور است ان الله تعالی نظر
 فی قلوب العباد فاخذارہ اصحابا جعلہم انصار دینہ و وزیرانہ فصار المسلمون
 حسنا فهو عند الله حسن و مارہ المسلمون قبیحا فهو عند الله قبیح و
 و چیزیکہ صحابہ کبار باجموعہ اہل اعتقاد کردہ باشند مکن نیت مخالف شرع بودن ان پس از بدعت و سنہ

از نحو آن زمان صحابه معارض تخصیص مسلمین درین امر به صحابه کبار نبود و دیگر آثار
 با نثره از ابن مسعود مرجح این احتمال اند و قدمر ذکر بعضیها فی المقدمه
 و معین استلال بدین اثر بر استحباب در سخنان محدثانیکه مختلف
 فیها بین العلماء و المسلمین بوده باشند و مخصوص از مجتهدین امت نبیند
 به و جرح باطل است اول در صورت عدم عهد مراد از مسلمین در
 حدیث جمیع مسلمین باشند زیرا که المسلمون جمع معروف باللام است
 و جمع معروف باللام مفید استغراق بود قصار الحاصل ان المعروف
 باللام من المجموع و اسماء بالجمع الافراد قلت او کثرت و انکان بدون
 اللام كما دون العشرة کالربط او للعشرة فادوینها کجمع القلة من المسلمین
 و المسلمات و الانفس و نحو ذلک انتہی و علم به اتفاق جمیع مسلمین
 درین زمان متعذر است **قال** صاحب کشف البرودی فی شرح
 الحبی و العلم باتفاق الكل لا یتانی الا فی الجمع المحصور کما فی زمان الضمائم
 اما فی سائر الازمنه فتستحیل معرفة اتفاق المؤمنین علی شئی مع کثرتهم
 و تفرقهم فی مشارق الارض و سفار بها انتہی و مؤید استغراق است
 که در سبب اصول امثال این آثار در اوله حجت اجماع در شمار اند
 فی التوضیح و قوله علیه السلام لا یجتمع امتی علی الضلالة و قوله علیه السلام
 ما راه المؤمنون حسنا فهو عند الله حسن هذه سی الادله المشهوره علی
 ان الاجماع حجة انتہی و وهم مراد از مسلمین درین حدیث افراد کامله
 و خواص مسلمین که ائمه مجتهدین بوده اند هستند و یکیک از علمای پایه اجتهاد
 نذرو در حکم بحوام است **قال** الشیخ علی القاری فی المرقاة شرح مشکوٰۃ
قال ابن مسعود رض ما راه المسلمون حسنا فهو عند الله حسن و المراد

بالمسلمین زبده تم و عدت تم و هم العلام بالکتاب و السنة الابعاد عن الحرام
 و الشبهه انتہی و قال سعید بن الصفی نے شرح اربعین النووی کے
 قال ابن مسعود و ما راہ المؤمنون حسنا فهو عند الله حسن و ما راہ المؤمنون
 قبیحا فهو عند الله قبیح قال حدی المراد ہونا و جو بہم و اما تلیم و اعلیائہم
 انتہی و قال صاحب سراج الہدایۃ فیہ سعید قاسم کہ یکے از منظور ان
 قطب العالم دامت برکاتہ بودہ است درین محل سوال کردہ از سعید
 اسادت کہ بزرگان و اکابران ہندوستان نیکو بودہ اند و نیکو چیزے
 میدانند پس سخن باشد قال انتہی صاحب ما راہ المؤمنون حسنا فهو عند
 حسن سید اسادت فرمودہ کہ از مومنان در نقطہ حدیث خلفاء
 راشدین و کلمہ مذہب و دین مراد اند نہ عوام مردمان انتہی و قال صاحب
 المجالس فیہ و من لیس من اهل الاجتهاد من الزناد و العباد فهو فی
 حکم العوام لا یعتد بکلامہ الا ان یموت موافقا لاصول و الکتب المعترکہ
 انتہی معلوم تہ این اثر ما راہ المسلمون قبیحا فهو عند الله قبیح است پس
 در صورت اختلاف در حسن و قبح تقاضی لازم است و احتجاج بہ
 احد المتعارضین بدون ترجیح جائز نیست قولہ صل و طرفہ اینست
 کہ علمائے ربیعین حدیث علیکم بسنی و سنہ الخلفاء راشدین المتہدین
 نیز محمول بر عموم نمودہ اند چنانچہ شیخ عبد الحق محدث دہلوی در ترجمہ
 مشکوٰۃ نوشتہ اند کہ مراد خلفاء راشدین خلفاء اربعہ و ہشتہ اند و ہر کہ
 بر سیرت ایشان رود و موافق سنت عمل کند حکم ایشان دارد و قولہ
 علاوہ از تحمل نظر بودن شیخ عبد الحق دہلوی از علماء ربیعین مراد شیخ
 عبد الحق تقسیم خلفاء راشدین در حدیث نیست بلکہ مقصود ایشان

بیان حکم سنت کسانست که بر سیرت خلفائے راشدین روند و موافق
سنت عمل کنند زیرا که چون عمل ایشان مقصود بر سنت و سیرت صحابه بود
ضرورت است که سنت ایشان سنت حضرت یا سنت خلفاء راشدین
باشد قال ابن الملک فی شرح المصابیح وما اجمع علیه علماء اهل السنة

فبموجب وجوب قبوله لانه ہوسنتہ البنی والخلفاء الراشدین لانه لا طریق فی

زمانا ای موفقتہ سنتہ البنی صلی اللہ علیہ وسلم والصحابة الا بطریق الاجماع

وتبع کتب الاحادیث الصحیحہ انتہی قولہ ص ۲۳ افتتاح کلام در بی مقام

با خلاصہ رسالہ شیخ الشیوخ مولانا جلال الدین سیوطی کہ مشتملہ اثبات

استحسان عمل مولد و ردہ نفوات تاج الدین فاکہانی و تنقیح کلام ابو عبد اللہ

ابن الحاج بہ عمل نے اید اقول نقل رسالہ ناصر فاکہانی کہ در رد رسالہ

سیوطی است بمقداریکہ در پنج رسالہ سیوطی منقول است ضرورت است

وان ایست الحمد للہ علی ما من علینا بالکمال دنیا و اتمام النعمہ والصلوۃ

والسلام علی رسولہ الذی امرنا بالتباع السنۃ والاجتباب من البدعۃ

و علی آلہ و خلفایہ الراشدین المہدیین و سائر اصحابہ اجمعین اما بعد

فہذہ رسالہ تصدنا بہا الرد علی رسالہ المولد لسیوطی التي وضدہا اثبات

بہ العمل والرد علی الفاکہانی وصاحب المدخل فتقول وباللہ التوفیق

وفی یدہ ازمنہ التحقیق قال السیوطی ان اصل المولد ہوا اجتماع الناس

وقرۃ ما یتیسر من القرآن وروایۃ الاخبار الوارۃ فی مبداء امر البنی

صلی اللہ علیہ وسلم وما وقع فی مولدہ من الایات ثم یدلہم سماع

یا کلونہ ویتقرنون من غیر زیادۃ علی ذلک من البدع الحسنۃ التي

یتاب علیہا صاحبہا قلنا ان کان اصل المولد ہونہا فهو غیر ما

لواحد من الادلة الشرعية التي عليها مدار الشرع والدين و ما احدث
 بعد رسول الله صلعم وكان كذلك فهو من البدع السيئة التي يعاقب
 بها صاحبها لا من البدع الحسنة التي يتاب عليها صاحبها كما نرى عليه
 العلماء قال السيوطي بما فيه من تعظيم قدر النبي صلى الله عليه وسلم
 واظهار الفرح والاستبشار بمولده الشريف صلى الله عليه وسلم
 قلنا تعظيم قدر النبي صلى الله عليه وسلم بوجه مشروع ومحمود لا بكل وجه
 امر محمود وما عهده في الشرع ذلك العمل وما امرنا من الله بجمع الناس
 لاظهار الفرح والاستبشار بمولد رسوله الاكمل قال السيوطي واول من
 احدثه صاحب اربل الملك المظفر الى قول ابن كثير كان شيا عابظا
 عاقلا عالما رحمه الله واكرم مثواه قلنا شهادته ابن كثير يكون الملك شجاعا
 بطيحا عاقلا عالما لا تفهيد كونه لا تقاللاستناد والاعتماد وقد صرح اهل
 التاريخ بانهم جميع اصحاب الملاهي والمراير في هذا العمل وسمع الغناء
 واصوات آلات اللهدوير قص بنفسه ومن هو كذلك فلا شك في فسقه
 وبطلان توكيف يستند لفعل مشبه ويعتمد على قوله قال السيوطي و
 الشيخ ابو الخطاب ابن دحية له مجلد في مولد النبي صلعم سماه التنوير في
 مولد البشير والنذير فحاناه على ذلك الف دينار وقال ابن خلكان في
 ترجمته الحافظ الى الخطاب ابن دحية كان من اعمال العلماء ومشاهير
 الفضلاء الى قوله فاجاز بالف دينار قلنا كون ابن دحية من اعيان
 العلماء ومشاهير الفضلاء لا موجب كونه مستندا ومعتادا في الدين كيف
 وقد صرح العقادون بان من الكذابين قوله صلا ك نيكا احتقاق حق
 بل نظر دارند مبيد انند كه نزد مولانا سيوطي عليه الرحمة نيز بدعت منقسم

بر سینه و حسنه است که عمل مولد شریف را از بد عادت حسنه گفته صاحب
 امر امتیاز و ماجور نوشته اقول نزاع در تقسیم بدعت و عدم
 تقسیم آن که اهل جانب نزاع لفظی است و اب محصلین نباشند
 پس ذاب سیوطی جانب تقسیم بدعت محل نزاع بنود لکن
 قابل نزاع عد عمل مولد از بد عادت حسنه است چه بدعت حسنه
 نزد مقسمین بدعت مستحدث به دلیل شرعی است نه بر مستحدث
 که اعتقاد و حسن آن کرده شود و این عمل به دلیل از دلائل شرعی ثابت
 نمیکرد و قیاس مجوزین این عمل که اجتهاد ایشان مسلم نیت
 بر عقیقه و صوم عاشورا و صوم ائمنین دلیل شرعی نیت زیرا که دلیل
 شرعی قیاس مجتهدین است نه قیاس غیر ایشان و علی الفرض
 و التسلیم مقتضای این قیاس جواز عبادتی است که از حسب عبادت
 مجبوره در شرک باشد و اما تداعی و اجتماع مردم بر آن خواندن یا
 شنیدن قصه و ولادت کسی با دیگر اتهامات مقرر درین عمل مجبوره
 از شارع در شرک نیت و ولادت کسی نیت و معهود ادراصول ضعیفه
 مقرر است که اصل و نظیر قیاس معدول از قیاس نباشد و اصل
 و نظیر قیاس مجوزین معدول از قیاس بد وجه است اوّل تعیین
 عبادات مانند احوال و کلمات و نصب الزکوات و مقادیر حدود
 و کفایات عقلی و اقدسته و اختیار کس نیت پس تعیین صوم و عقیقه
 درین موارد خارج از دخل عقل باشد و آنچه چنین است بالبدایه
 معدول از قیاس بود و دوم تکرار ادراک شرک نیت بعد از تقیاس
 مدت کثیره از این حصول این بکار بعد زوال آن در بعضی اخبار زمانه

جواب از صورت تلفظ و اجازت
 سلام کار خود در صورت این

که از زمان حصول نعمت جز مشترک اسمی مناسبند نثار و بدین وجه که حصول نعمت
 مذکوره درین بعضی اجزاء از زمان شده است حال آنکه این بعضی اجزاء از زمان محل
 نعمت فاصله دارد و مخالف عقل خالص از شوائب و هم هست و نقل من حیث
 النقل اگر چه مورد مبعوث ثلثه منبر گردد لیکن بحدیثیکه منقول مقدمه و دلیل ناقص مستدل
 شده مورد آنها میشود پس بخاطر می نگذرد که ایراد منع بر منقول مخالف قاعده منظر
 باشد **قول** ص ۱۱۷ و اول کسیکه احداث این فعل خیر از ملوک و سلاطین کبر و سلاطین
 مظفر الدین اربلی است که در سن ششصد و چار هجری به فوجی حدیث من سن
 سنه حسنه الحدیث خود را و سائر سلاطین عالمین این عمل شریف را
 محرزات ساخته علم سبقت در ملوک به میدان سعادت برافراخت
اقول چون سلطان مظفر الدین درین عمل سخانی و اصحاب ملاسبه
 را جمع می ساخت و خود با دیگران به استماع غنا و اصوات ملایمی میسرود
 ازین احداث و فعل وی ویرا به فوجی من سن سنه حسنه محرزات
 و سابق میدان سعادت قرار دادن چه مرتبه جوهره اعتراف است که نهایت
 دوران اقصاف است و فی الواقع شاه مذکور از احداث این عمل شرف فوجی
 من سن فی الاسلام سنه حسنه الحدیث خود را محرزاتیات ساخته علم
 سبقت در دیگران که عالمین این عمل بدین طریق باشند به میدان شقاوت
 برافراخت **قال** ابن خلکان فی وجبات الاعیان فی ترجمته و اما احتفاله
 لمولد البنی صلے الله علیه وسلم فان الوصف لقصه عن الاحاطة به لکن مذکور طرا
 منه و ہوان اہل البلاد کانوا قد سمعوا بحسن اعتقادہ فیہ فکان فی کل سنہ
 یصل من البلاد الفرحیۃ من اربل من بغداد و الموصل و الحریہ و سجماوند و
 نصیبین و بلاد العجم و ملک التوامی خلق کثیر من الفقہاء و الصوفیہ و الوعاظ

نقل من حال شاه اربلی
 از تاریخ ابن خلکان

والقراء والشعراء ولا يزالون يثروا يصلون من الحرم الى اولى شهر الربيع الاول
ويقدم مظفر الدين بنصب قباب من الخشب كل قبته فيه اربع او خمس
طبقات وتعمل مقدار عشرين قبته او اكثر منها قبته له والباقي للدماء واعيان
ودولته لكل واحد قبته فاذا كان اول الصفر زينو اتملك القباب بالانواع الزينية
الفاخرة وتعد في كل طبقة جوق من المغاني وجوق من ارباب الخيال وجوق
من اصحاب الملاهي ولم يتركوا طبقة من تلك الطباقي في كل قبته حتى زينوا
فيها جوقا ونظف معاش الناس في تلك المدة وما يبقى لهم الا التفرح
والدوران عليهم وكانت القباب منصوبة من باب القلعة الى باب الخانقا
التي ورة للميدان فكان مظفر الدين يترى كل يوم بعد صلوة العصر ويقف
على قبته الى اخره وسمع غناهم وسرح على خيالهم وما يفعلونه في القباب
وسمعت في الخانقا جعل السماع ويركب عقيب صلوة الضحى تصدق جمع
الى القلعة قبل الظهر كذا يفعل كل يوم الى ليلة المولد وكان بعمله سنة في
ما من الشهر وسنة في الثاني عشر لاجل الاختلاف الذي فيه واذا كان
قبل المولد يوزع من اخرج من الابل والبقر والغنم شيئا كثيرا زيد عن ذلك
بجميع ما عنده من البطول والمغاني والملاهي حتى ياتها الى الميدان ثم سيرعون
في نحرها وينصبون القدور ويلطجون الالوان المختلفة فاذا كانت ليلة المولد
عمل السماعات بعد ان كان يصل المغرب في القلعة انتهى جوق اتفاق
مذكرة غنا ملاهي ودين مقام افتاد حال آنها از آيات واحاديث وانا
وروايات كتب وبنية واضح باد اما الآيات فمنها قوله تعالى ومن الناس
من يشترى الهولاء ليفضل عن سبيل الله بغير علم ويتخذ ما هزوا اولئك
لهم عذاب عظيم من الذين اتقوا الله في سنة الفجر المشهور اخره ان ابن حجر

في تاريخه في شهر ربيع

آيات وصوت غنا في
القباب

وابن مردويه عن ابن عباس في قوله تعالى ومن الناس من يشتري
 لهو الحديث قال باطل الحديث وهو الغناء ونحوه ليضل عن سبيل الله قال
 قرره القحطاني وذكره زلت في رجب سن ١٢١٣ هـ يشتري جاريته منغنية انتهى
 وقال ايضا فيه واخرج ابن ابي الدنيا في ذم الملاهي وابن مردويه عن شيخه
 قايل قال رسول الله صلعم ان الله حرم القينة وسبعها ومثها وتعليمها والاستماع
 اليها ثم قرء ومن الناس من يشتري لهو الحديث واخرج البخاري في
 الاذيب المفرد وابن ابي الدنيا وابن جرير وابن ابى حاتم وابن مردويه البيهقي
 في سننهم عن ابن عباس من يشتري لهو الحديث قال هو الغناء واستحبابه
 واخرج ابن جرير وابن السكندر وابن مردويه عن ابن عباس ومن الناس
 من يشتري لهو الحديث قال هو شتم المنغنية واخرج ابن عسك عن مكحول
 في قوله من يشتري لهو الحديث قال الجوارح الضاربات واخرج ابن ابي شيبة
 وابن ابي الدنيا وابن جرير وابن السكندر والحاكم وصححه والبيهقي في شعب الایمان
 عن ابى الصفاء قال سالت عبد الله بن مسعود عن قوله تعالى ومن الناس
 من يشتري لهو الحديث قال هو والله الغناء واخرج ابن ابي الدنيا وابن
 جرير عن شعيب بن مسافر قال سالت عكرمة عن لهو الحديث قايل بالغناء
 واخرج القرطبي وسعيد بن منصور وابن ابي الدنيا وابن جرير وابن السكندر
 عن جاهد ومن الناس من يشتري لهو الحديث قال الغناء وكل لعب ولهو واخرج ابن ابي
 الدنيا من طريق جيب بن ثابت عن ابراهيم ومن الناس من يشتري لهو الحديث قال الغناء
 واخرج بن ابى حاتم عن عطاء ومن الناس من يشتري لهو الحديث قال الغناء والباطل واخرج
 ابن ابى حاتم الحسن قال نزلت هذه الاية ومن الناس من يشتري لهو الحديث
 في الغناء والزمير انتهى وقال ايضا فيه واخرج الحاكم في الكافي عن انصار

الخراساني قال نزلت هذه الآية ومن الناس من يشترى لهو الحديث في
 الغنار والطليل والمرايمير واخرج ادم وابن جرير والبيهقي في سننهم عن مجاهد
 في قوله ومن الناس من يشترى لهو الحديث قال هو شتراره المعنى و
 المغنيه بالمال الكثير والاستماع اليه والى مشكله من الباطل واخرج البيهقي
 في الشعب عن ابن مسعود في قوله ومن الناس من يشترى لهو الحديث
 قال هو رجل يشترى جاريتة لغنيه ليلها ونهارا وقال البغوي في المعالم
 من عبد الله بن مسعود وابن عباس والحسن وعكرمة وسعيد بن جبيرة قالوا
 لهو الحديث الغنار والمرايمير والمعازف قال ابو العباس الكرمي سالت ابن
 عن هذه الاية فقال والله الذي لا اله الا هو يروى ثلث مرات انتهى وقال
 ابو الليث في تفسيره واورد مجاهد عن ابن عباس رضي الله عنهما لهو الحديث
 يعني المغنيه انتهى وقال الثعلبي في تفسيره لهو الحديث الغنار وقرئ
 البربط والطنبور والدف والاوزار وكل ذلك حرام بهذا النص ومن استحل
 فقد كفر ومن ابتغى به فهو منافق لقوله صلعم استماع الملاهي سعصيه والجلوبان
 عليها فسق والتلذذ بها كفر انتهى وقال الرمحشري في الكشاف لهو الحديث
 نحو السمر بالاساطير وكذا وكذا حتى قال وهو الغنار والتعليم الموسيقار
 وما اشبه ذلك انتهى وقال صاحب المدارك فيه لهو الحديث نحو السر
 والغنار وكان ابن عباس وابن مسعود رضي الله عنهما يحدان
 انه الغنار انتهى ومنها قوله تعالى واستغفر من استغفرت منهم
 بصوتك ومنها قوله تعالى امنن هذا الحديث تجبون وتضحكون ولا تسبون
 وانتم سادون وفسروا بقوله نعم صوتك بالغنار والمرايمير وقوله تعالى
 سادون بقولهم سخنون واما الاحاديث فمنها ما اخرج البيهقي

من احاديث حديث
 محمد بن ابي بصير

في شئب الايمان عن ابن مسعود قال قال رسول الله صلعم الغنائم نبت النفاق
 في الصلح كما نبت الحار والزرع ومنها ما اخرج ابن ابى الدنيا والبيهقي عن
 الشعبي قال رسول الله صلعم لعن المغني والمغني له ومنها ما اخرج ابن
 ابى الدنيا وابن مردويه عن ابى امامه ان رسول الله صلعم قال ما رفع
 احد صوتة بعناء الا بعث الله اليه شيطانين يجلسانه على منكبيه ليضربان
 باعقابهما على صدر حتى يميك ومنها ما اخرج ابن ابى الدنيا عن الدنيا ر
 عن عبد الرحمن بن عوف ان رسول الله صلعم عليه وسلم قال انما نبت
 عن صوتين اجمعين فاجرين صوت عند نغمه لهو ولعب وفرايمير شيطان
 وصوت عند مصيبة جش وجوه وشق جيوب وزنية شيطان ومنها
 ما اخرج الطبراني والخطيب البغدادي ابى النبي صلعم عليه وسلم عن الحناء
 والاسماع الى الحناء ومنها ما اخرج ابن ابى الدنيا في مسكناه لشيطان عن
 ابى امامه قال قال رسول الله صلعم عليه وسلم ان ابليس لا نزل الى الارض
 فقال يا رب انزلني الارض وجعلني رجيا فاجعل لي شيا قال الحمام قال اجعل
 لي حنبل قال الاسد اق ومجامع الطرق قال اجعل لي طعاما قال ما لم يذكر اسم
 الله عليه فقال اجعل لي شرا قال لا مسكر قال اجعل لي سوزنا قال المزيمير قال اجعل لي
 وزانا قال اشتر قال اجعل لي حديثا قال الكذب قال اجعل لي رسلا قال الكهان
 وقال اجعل لي قصا قال النساء ومنها ما اخرج ابو داود والطيالسي واحمد في
 مسندها عن ابى امامه قال قال النبي صلعم عليه وسلم ان شرا الله تعالى
 بعثني رحمة للعالمين وبدي للعالمين وامرني ربي عز وجل بحج المعازف
 والمزيمير والاذنان والصليب وامر الجاهلية ومنها ما اخرج عبد
 بن حميد في مسنده عن سهل بن سعد قال قال رسول الله صلعم يكون

في هذه الآية حنف وسخ وقذف فيل متي يا رسول الله قال اذا نظرت
 القينات والمعازف واسمكت الخمر ومهنتا ما اخرجه الطبراني في المعجم
 الصغير عن ابي سعيد الخدري عن النبي صلى الله عليه وسلم قال يكون في
 هذه الامة حنف وسخ وقذف في متخذي القينات وتشارب الخمر والاسبي
 الخمر ومهنتا ما اخرجه البخاري في صحيحه عن ابي عامر ادا ابي مالك الاشعري
 قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ليكون من امتي اقوام
 يستحلون الخمر والميرير والخمر والمعازف ومهنتا ما اخرجه الطبراني في
 عن عمر رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم ممن القينة سمحت وغنار
 حرام والنظر اليها حرام ومنها مثل من الكلب سمحت ومن بنت لحمه عن
 السمحت فالنار اولى به واما الآثار فمنها ما اخرجه ابن ابي الدنيا عن
 القاسم بن محمد انه سئل عن الغناء فقال انها كعنه واكرم به لك
 قال السائل احرام هو قال انظر يا ابن اخي اذا سميت الله الحق من الباطل
 في ايها يتحل الغناء ومهنتا ما اخرجه ابن ابي الدنيا والبيهقي عن ابي
 عثمان الليثي قال قال يزيد بن وليد الناقص يا بني اسميه اياكم الغناء
 فانه يعقص الحياء ويزيد في الشهوة ويهدم للمرود وانه لينوب عن
 الخمر يعقل ما يفعل الكرم ومهنتا ما اخرجه ابن ابي الدنيا عن رافع
 بن خضض المدني قال اربع لا ينظر اليه اليهن يوم القيامة الاحرة
 والناحمة والمنغية والمرأة مع المرأة ومهنتا ما اخرجه ابن ابي الدنيا عن
 الحسن قال صوتان ملعونان من زمارة عند نعمته وانه عند مصيبة ومهنتا
 ما اخرجه البيهقي في سنن الكبرى عن ابن عباس الكوفة حرام والدون حرام
 والمعازف حرام والمراير حرام واما روايات الكتب الدينيه

زاد در حرامت غنا
 ودر كبر

فمنها ما قال القرطبي في شرح صحيح مسلم اما الغنا والخلاف في
 تحريمه لانه من اللغو واللعب المذموم وهو مذنب مالک وسائر
 اهل المدينة وقال من استترى جارية فوجد ما مغنيتها فله ان يردھا
 بالعبث وهو مذنب الي حيفته وسائر اهل الكوفة وابراريم النخعي والشعبي
 وسفيان الثوري واحمد وغيرهم وهو احد قول الشافعي انتهي ومنها
 ما قال الفتى في مجمع البحار نقلًا عن الطبري وما احده المتصوفة من سماع
 باللات فلا خلاف في تحريمه حتى ظهرت على كثير منهم افعال المجانين
 فيرقصون بحركات مطابقة وتقطيعات متلاحقة وزعموا ان تلك
 الامور من البريشريات الاحوال وهذا زندقه انتهي ومنها
 ما قال الشيخ علي القاري في الرقاة شرح المشكوة قال النووي
 في الروضة غنار الانسان بمجرد صوته مكروه وسماعه مكروه وان كان
 سماعه من الاجنبية كان اشد كراهية فالغنار باللات مطرقة من غنار
 شاربه الخمر كالعود والطنبور والصح وسائر المعازف والاقوتار حرام
 وكذا سماعه حرام انتهي ومنها ما في شرح السباج عن الشافعي انه
 قال الغنار لهو ومعصية انتهي ومنها ما قال البغوي في شرح الفقهاء
 على تحريم الازامير واللابسي انتهي ومنها ما قال في المعالم ان التفتي حرام
 في جمع الاديان انتهي ومنها ما في المهذب ويحرم استعمال الالات المظنة
 من غير غنار كالعود والطنبور والكوبة والطبل والمرار انتهي ومنها
 ما في الاشراف للشح الكل الدين ان الغنار حرمه ابو حنيفة واهل الواق
 وكرهه الشافعي وهو المشهور من مذنب مالک انتهي ومنها ما في
 الحادي ان اخرا ما استقر عليه رأي الشافعي ان الغنار حرام انتهي

ومنها ما في المحيط التفتي والتصفيق واستماعها كل ذلك حرام
وستحلها كافر وماروي من قصة الجاريتين ولعب الجبته في
بيت النبي صلى الله عليه وسلم كان انشا وابغير التفتي ولعب الجبته
كان بالسلاح وكان ذلك جائزا انتهى ومنها ما في المبسوط استماع
الملاهي والتفتي كحرام للنفس الوارد فيه قوله تعالى ومن الناس من
يشترى ليهو الحديث الا انه وماروي الزيادة المجهله ان النبي عليه الصلوة
والسلام كان يدور بالتفتي بحيث يتصل ذيل رداه وركبته فذالك
اقرار بحت وكفر انتهى ومنها ما في فتاوى قاضي خان اما استماع صر
الملاهي كالغرب بالقصب ونحو ذلك حرام ومعصيته بقوله عم استماع
الملاهي معصية والجلوس عليها شق والتلذذ بها من الكفر انتهى ومنها
ما في شرح الجامع الصغير له ان الغرب بالقصب والتفتي حرام لانه لعب
ولهو انتهى ومنها ما في الهداية ولانماحه ولا مغنية لانهما يركبان محرمانا
عليه السلام النبي عن الصوتين الاحمقين الناحه والمغنية انتهى وايضا
فيها ولا من يفتي للناس لانه ينجح الناس على ارتكاب كبيرة انتهى
وايضا فيها ولا يجوز الاستيثار على العنار والنوح وكذا سائر الملاهي
لانه استيثار على المعصية والمعصية لا يباح بالعقد انتهى وايضا فيها
والت المسئلة على ان الملاهي كلها حرام حتى التفتي بغرب القصب
انتهى ومنها ما في النباهة التفتي والتصفيق والطبوق والبربط والشد
وما يشبه ذلك حرام ومعصية لقوله تعالى ومن الناس من يشترى
ليهو الحديث ليضل عن سبيل الله خبير علم ويتخذاه نورا اولئك لهم
عذاب مهين انتهى ومنها ما في الكفاية في المستصفى واعلم بان التفتي

حرام في جميع الأديان فقال في الزيادات وإذا وصي بها هو معصية عندنا وعند
 الأهل الكتاب وذكر منها الوصية للمغنين والمغنيات انتهى ومنها ما في الكافي
 الملاهي كلها حرام والتلذذ بها كفر وروي عن النبي صلى الله عليه وسلم استماع الملاهي
 معصية والجلوس عليها فسق والتلذذ بها كفر قال ابن مسعود والنساء يثبت النفاق
 كما يثبت الماء النبات انتهى ومنها ما في الاختيار شرح المختار ويكره الترجيح القرية
 القفران والاستماع اليه لأنه يشبه بفعل الفسقة حال فسقهم وهو التفتي انتهى وبقية
 أيضا عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه كره رفع الصوت عند قراءة القرآن
 والجبازة والرجز والتذكير أي الوعظ فما ظنك به عند استماع الغناء
 الحرام الذي يسمونه وجدا انتهى ومنها ما في ملقط الناصري صوت الملاهي
 كالمضرب بالقضب وغير ذلك حرام لأنه من الملاهي وقد قال صلعم استماع
 الملاهي حرام ومعصية والجلوس عليها فسق والتلذذ بها كفر انتهى ومنها
 ما في الجامع الصغير للإمام الميمني دللت المسئلة على أن مجرد الغناء والاستماع
 اليه معصية انتهى ومنها ما في فتاوى البيهقي التفتي واستماعها وضرب
 الدف وجميع أنواع الملاهي حرام وسخطها كافر بدعي الله الزيادة المتجملة الذي
 ابتلوا به وقد حل عليهم الكفر انتهى ومنها ما في فتاوى الشيخ التفتي وأتباع
 الملاهي والجلوس عليها حرام انتهى ومنها ما في الدر المنثور وفي البحر
 والذب حرمه مطلقا فالقطع الاختلاف بل ظاهر الهداية أنه كبيرة
 ولو نسف انتهى ومنها ما في جواهر الفوائد أن السماع والرقص الذي
 يفعلهُ المتصوفة في زماننا حرام لا يجوز القصد والجلوس اليه وهو الغناء
 والمرامير سوار انتهى قوله ص ١٤٥ واول كسيك قرعه شريف تصنيف مولد
 شريف بنام نامي او در ازل زدند ابو الخطاب بن دحيه عليه الرحمة

کہ بشہادت ابن کثیر و ابن خلکان بمعرض ثبوت رسیده و ابن خلکان
 اور از اعیان علماء و مشاہیر فضلا گفته رقم تریف و توصیف بر صفحه
 حالش کشیده معہذا در حقیقت این شیخ وقت از عدول و نقات
 است و عظمت و جبر و تش از اتفاقیات اقوال حکم بہ عدالت و تقا
 ابن وحیہ و بودن عظمت و جبر و تش از اتفاقیات جبر است
 بر صریح کذب کہ ارتکاب آن از حضرات علماء مقام عبرت از خود کلام ابن
 خلکان دنیا طلبی و عدم تدین البی الخطاب ابن وحیہ عیانست کہ شغف
 شاہ اربل در عمل مولد دیدہ بر سے مرت تقرب سے کتاب مولد
 تعزیر فرمود و قصیدہ اسعد یمانی را کہ خاتمہ کتاب مذکور بہت منسوب
 بخود کردہ و امن حیا را چاک نمود قال ابن خلکان فی وقیات الاعیان
 فی ترجمہ البی سعید مظفر الدین و قد ذکر ت فی ترجمہ الحافظ البی الخطاب
 عمر بن وحیہ فی حرف العین و صولہ الی اربل و کلمہ کتاب التوفیر فی
 مولد السراج المنیر لما راہی من اہتمام مظفر الدین بہ و انہ اعطاه الف
 و نیار انتہی و قال فیہا فی ترجمہ البی الخطاب عمر بن الحسن و قد
 اربل فی سنۃ اربع و ستاتہ و ہو متوجہ الی خراسان فرامی صاحبہا
 الملک العظم مظفر الدین بن زین الدین محبا لعل مولد البنی صلی اللہ
 علیہ وسلم عظم الاحتفال کا ہوا ذکر فی ترجمہ فی حرف الکاف من ہذا
 الکتاب فعل لہ کتابا باسمہ کتاب التوفیر فی مولد السراج المنیر و فرود علیہ
 بنفسہ و سمنہا مع المعظم فی ست مجالس فی بعض شہور سنہ ست
 و عشرین و ستاتہ و کان الحافظ ابو الخطاب المذكور قد ختم ہذا الکتاب
 بقصیدہ طویلیہ اولہا ہا لولا الوشاح و ہم اعداؤنا و ہم و قد ذکر ت

حال فیصلہ ابو الخطاب
 ابن وحیہ حضرت مولد

فيما تقدم في ترجمه اسعد عمالي في حرف الهجره حديث هذه القصيده
 فليتا مل هناك ولما عمل هذا الكتاب ورفع له الملك العظيم الف دينار انتهى
 وقال فيها في ترجمه اسعد العمالي وكان الحافظ ابو الخطاب ابن دحيه
 المعروف بذي النسيم عند وصوله الى مدينة اربيل وراى اهتمام سلطانهما
 الملك المعظم مظفر الدين بن زين الدين يعلى مولد البني صل الله عليه
 وسلم وبهوش روح في حرف الكاف من هذا الكتاب عند ذكر اسم
 صنف له كتابا سماه التنوير في مولد السراج المنير وفي اخر الكتاب
 قصيده مرع بها مظفر الدين اولها له لولا الوشاح وهم اعدارنا
 وهم + وقرء الكتاب والقصيده في مجموع منسوب الى اسعد عمالي المذكور
 فقلت لعل هذا قل غلط ثم بعد ذلك رايتها في ديوان اسعد كما لها
 مرع بها السلطان الملك الكامل فقوى الظن ثم ان رايت ابالبركات
 المستوفي وقد ذكر هذه القصيده في تاريخ اربيل عند ذكر ابن دحيه وقال
 سألته عن سني قوله فيها له بعد به من عطاء جهادي كفه المحترم + فما
 اجاب جوابا فقلت لعله مثل قول بعضهم له لسي باسماء الشهور
 فلفظه + جهادي وما صمته عليه المحرم + قال فبسم وقال هذا اردت فلما
 وقعت على هذا ترجع عندي + ان القصيده لاسعد المذكور فانها لو كانت لابن الخطاب لاروق
 في الجواب وما يضا كانت والقصيده حصا اربيل في سنة ست وستمانه دم حد المذكور
 في هذه السنة كما سمي وحق لا تخلق الا بال دولة العماد ليه انتهى
 وقال ابن حجر العسقلاني في سان الميزان عمر بن الحسن ابو الخطاب ابن
 دحيه المدلسي المحدث منهم في نقله انتهى وقال ايضا فيه قال الخط
 الضياء لم يعجبني حاله كان كثير الوقوع في الائمة ثم قال اخبرني ابراهيم السمرقندي

ان مشائخ العزوب کتبوا له جرحه وتضعیفه قال رايت منه غیر شئی مما یدل
 علی ذلک انتہی و قال ایضاً فیہ و قال قاضی حاد بن واصل کان ابن وحیہ
 مع فرط معرفتہ بالحديث وحفظ الکثیر لیسہما بالمجازفة فی النقل وبلغ ذلک
 الملک الکامل فامرہ ان یعلق شیئاً علی کتاب الشہاب فعلق کتاباً بکلم
 فیہ علی احادیثہ و اسانیدہ فلما وقف الکامل علی ذلک قال له بعد ایام
 قد ضاع شئی من ذلک الکتاب فعلق لے مثله ففعل فجار فی الکتاب
 الثانی من افضل الاول فعرف السلطان صحتہ ما قبل فیہ وعزله من دار الحدیث
 و الکاملۃ اخر انتہی و قال ایضاً فیہ و قال ابن نقطۃ کان موصوفاً بالمتوہن
 و الفضل الالہ کان یدعی اشیاء لا بحقیقۃ لہا و ذکر ابوالقاسم ابن عبد
 السلام قال اقام عندنا ابن وحیہ فکان یقول اخفط صحیح سلم و الترمذی
 قال فاخذت حمہ احادیث من الترمذی و حمہ من الموضوعات
 فجلست فی جزر فعرضت حدیثاً من الترمذی علیہ فقال لیس بصحیح
 و اخر فقال لا اعرفہ ولم یروف منہا شیئاً انتہی و قال ایضاً فیہ و قال
 ابن النجار رايت الناس جمعیین علی کذبہ وضعفہ و ادعیایہ سماعاً لم
 یسموہ و لقاہ من لم یلقہ و کانت امارات ذلک علیہ لایحہ و حدث
 بعض المصیرین قال قال لے الحافظ ابوالحسن ابن المفضل و کان من
 ائمتہ الدین قال کنا بحضرت السلطان فی مجلس عام و ہناک ابن وحیہ
 قال فی السلطان عن حدیث فذکرۃ لہ فقال من رواہ فلم یخیر لے
 اسنادہ فی الحال فانفصلنا فاجتمع لی ابن وحیہ سنۃ الطریق فقال
 لی ما ترک لاسلک السلطان عن اسناد ذاک الحدیث لم لم تدر
 لہ ای اسناد شیت فانه من حضر مجلس لا یعلمون بل ہو صحیح ام لا و

كنت قد بحت قولك لا اعلم ولا عظم في عينه وعين الناظر قطعت انه
 متهاون جرى على الكذب قال ابن النخار وذكر انه سمع كتاب الصلاة
 لابن بتمكوان من مصنفه وكان الصلت يابى سماع كلامه ويشهد بطلانه
 ابي وقال ايضا فيه نقل عن الحافظ ابى الحسين بن الفضل وكان ظاهري
 للغريب كثير الوقوع في الائمة وفي السلف من العلماء بحيث اللسان
 احق شدة يد الكبر قاسيل النظر في امور الدين منها وانا ابي وقال
 ايضا فيه نقل عن ابن النخار جدى علي بن الحسن ابو العلاء الاصبهاني وناهيك
 به جلاله وبنك فقال لا تقدم ابن وحمية عليا في اصبهان نزل على ابى في
 الخاقان فكان كريمة ويحله فدخل على والدي يوما ومعه سجادة فقبلها ووضعها
 بين يديه وقال صليت على يد السجادة وكذا وكذا الف ركعة وحتمت
 عليا القرآن في جوف الكعبة مرات قال فاخذنا والدي وثبناها ووضعها
 على راسه وقبيلها منه متهيجا بها فلما كان اخر النهار حضر عندنا اجل من
 اهل اصبهان فحدثت عننا الى ابن الفقيه انه قال الضيق المعرفي الذي
 عبرتكم اليميم في السوق اشتري سجادة حسنة بكذا وكذا فامر والدي
 يا هذا سجادة فقال الرجل اى والله هذه هي فسكت والدي وسقط
 ابن وحمية من عينه ابي وقال ايضا فيه قال ابن عساكر سنة الرحيل
 في ترجمت ابن وحمية سكن القنارة في ايام الكامل فكان له عنده من
 الحياه والحمل ثلثه يصل اليه غيره وكان شاعرا عظيما الا انه كان يهتم في الرواية
 لانه كان كثيرا ابي وقال الكامل الديلمي في حيوة الجيوان كان الاسر
 يعقوب امر برفض فروع الفقه وان لا يفتي العالم الا بالكتاب والسنة
 النبوية ولا يقدر ان احدوا ان يكون الحكماء مما يودي الله اجتهادهم من

استنباط علم القضاة من الكتاب والحديث والاجماع والقياس ووصل
 من المغرب جماعة على تلك الطريقة منهم ابو الخطاب عمر بن وحيد انتهى واما ابو
 ابن وحيد اول مصنفين كتاب سواد پس از تاريخ ابن كثير واپس حلكان
 ثابت نمي شد و بلكه بعد تفتيش بطلان اين دعوي ظاهر ميگردد و زيرا كه تصنيف
 ابن جوزي درين باب اگر به ثبوت رسد مقدم ازان باشد چه تصنيف
 ابن وحيد در شش صد و چهارهست و وفات ابن جوزي قبل ازانست
 قال ابن سيف الدين في تحصيل الرجال ولد ابن الجوزي سنة عشر
 وثمانمائة ثمان سنه سبع و تسعين و ثمانمائة في دولة انا صر الدين البغدادي
 انتهى قوله ص ۱۵ و برناظرين رساله مذكوره ظاهر و باهر خواهد بود كه مولانا
 محدوح بعد اين عبارت كه به اختصار سوادش برود شده شد رساله تاج
 الدين فاكهاني حرف بحرف نقل ساخته بجزاب نقير و قظيميرشش پرداخته
 بنده انان هم كوت تحرير و تقرير ميوشد اقول ناصرين فاكهاني نقبت
 سيوطي كرده اند و در رساله و سه حرف بحرف نموده اند و در بخا قدر مناسب
 اين مقام از كتاب ناصر مذكور مسطور مے شود قال السيوطي اما قوله لا اعلم
 بعد المولد اصلا في كتاب او كسنته فيقال عليه نفى العلم لا يلزم منه نفى
 الوجود و قد استخرج له الامام الحافظ ابو الفضل ابن حجر اصلا من سنة
 و استخرجت له انا اصلا تانبا و سياتي في ذكرها بنها قلت استلما عدم
 لزوم نفى الوجود من نفى العلم كما انه لا يضره الامام الفاكهاني فان مدار احكام
 الشرح هو العلم بالوجود لا الوجود و نفى بغير علمه و اما الاصلان اللذان
 استخرجهما هو ابن حجر فليس باصليين لان الاصل مانص عليه جيتن
 مجتهد في الامته و هذا ان الاصلان لم ينص عليهما مجتهد سليم اجتهاده

میرزا دست که استلال این
 بابین حدیث مذکور است
 از کتب معتبره و در حدیث بخاری
 و سایر مصنفین مذکور است
 و چون در حدیث مذکور است
 این مقدم است بر حدیث
 حدیث مذکور است

علي ان ما استخرج به السيوطي فيما بل شرح به شهاب الدين احمد
 بن بدر الدين الشافعي في المنهج القويم شرح مسائل التعليم قال
 السيوطي وقوله لا ينقل علمه عن احد من علماء الاممة الذين هم القدوة
 في الدين بل هو بدعة احدتها المبطلون يقال عليه قد تقدم انه احد
 ملك عادل عالم وصدق به التقرب الى الله عز وجل وحضر عند العلماء
 والصالحن من غير تكبر وارتقاه ابن دحيته وصنف له من اجله كتابا
 فهو لار علماء مستدينون رضوه واقروه ولم ينكروه قلنا قد سبق لنا
 في عدالة الملك واثبات فقهه ومن رضي بالفق فهو فاسق فهو لا يوافق
 والكامل في صورة العلماء والصلحاء لورضوا عنه الذي كان فقا حكا
 ما كان من الصالحين والمبتدئين فكيف يجتج على عمل برضاهم واقرارهم
 به وعدم انكارهم له قال السيوطي وقوله ليس مندوبا لان حقيقة
 المندوب ما يطلب الشرح يقال عليه ان الطلب في المندوب
 قد يكون بالنص وقد يكون بالقياس وهذا وان لم يرد فيه النص ففسير
 القياس على الاصلين الاتي ذكرها قلنا القياس الذي يكون
 الطلب به هو قياس المجتهدين لا قياس غيرهم وهذا القياس
 ليس بقياس مجتهد قال السيوطي وقوله لا جائز ان يكون مباحا
 لان الابتداء في الدين ليس مباحا باجماع المسلمين كلامه غير
 مستقيم لان البدعة لم يخصص في الكراهة والتزيم بل قد يكون ايضا مباحة
 ومن دونه وواجبة قلنا المراد بالابتداء في الدين ما هو غالب
 استعمال البدعة فيه وهو الامر المحدث في الدين الذي ليس له
 اصل في الشرع كما يدل عليه كلامه السابق لا اعلم لهذا المولد اصلا

فقال رجل الصلح مع
 امة الدين في صلح
 قال شيخنا في صلح
 السيوطي في المنهج القويم شرح مسائل التعليم قال
 السيوطي وقوله لا ينقل علمه عن احد من علماء الاممة الذين هم القدوة
 في الدين بل هو بدعة احدتها المبطلون يقال عليه قد تقدم انه احد
 ملك عادل عالم وصدق به التقرب الى الله عز وجل وحضر عند العلماء
 والصالحن من غير تكبر وارتقاه ابن دحيته وصنف له من اجله كتابا
 فهو لار علماء مستدينون رضوه واقروه ولم ينكروه قلنا قد سبق لنا
 في عدالة الملك واثبات فقهه ومن رضي بالفق فهو فاسق فهو لا يوافق
 والكامل في صورة العلماء والصلحاء لورضوا عنه الذي كان فقا حكا
 ما كان من الصالحين والمبتدئين فكيف يجتج على عمل برضاهم واقرارهم
 به وعدم انكارهم له قال السيوطي وقوله ليس مندوبا لان حقيقة
 المندوب ما يطلب الشرح يقال عليه ان الطلب في المندوب
 قد يكون بالنص وقد يكون بالقياس وهذا وان لم يرد فيه النص ففسير
 القياس على الاصلين الاتي ذكرها قلنا القياس الذي يكون
 الطلب به هو قياس المجتهدين لا قياس غيرهم وهذا القياس
 ليس بقياس مجتهد قال السيوطي وقوله لا جائز ان يكون مباحا
 لان الابتداء في الدين ليس مباحا باجماع المسلمين كلامه غير
 مستقيم لان البدعة لم يخصص في الكراهة والتزيم بل قد يكون ايضا مباحة
 ومن دونه وواجبة قلنا المراد بالابتداء في الدين ما هو غالب
 استعمال البدعة فيه وهو الامر المحدث في الدين الذي ليس له
 اصل في الشرع كما يدل عليه كلامه السابق لا اعلم لهذا المولد اصلا

في كتاب ولا سند وقد اجمعوا على ان البدعة لهذا المعنى لا يكون
 مباحة ولا مندوبة ولا واجبة ومن قال بتقييم البدعة الى المباح
 والمندوب والواجب وغيره مراده منها البدعة اللغوية او الشرعية
 التي لم يت بالمعنى الذي اراد الامام قال السيوطي وقوله ان يعمله
 اجل من عين ماله لاله وعياله واصحابه لا يتجاوزون في ذلك الاجتماع
 على اكل الطعام ولا يقترون شيئا من الأثام وهذا الذي وصفناه انه
 بدعة مكرهته هذا القسم مما احدث وليس في مخالفة كتاب ولا سنة
 ولا اثر ولا اجماع فبي غير مذمومة كما في عبارة الشافعي فهو من الأثام
 الذي لم يعمله في العصر الاول فبي من البدع المندوبة كما في عبارة ابن
 عبد السلام قلنا هذا المحدث لالم يوجد له اصل في كتاب ولا سنة
 ولا اثر ولا اجماع وكان مخالفا ورد اليه لان المراد من المخالفة في
 عبارة الشافعي رحمة الله عليه عدم الموافقة كما ان المراد من عدم الموافقة
 ضيق الموافقة بل الامة افسد العلماء للبدعة الحسنة لهاد هذا هو الموفق
 بين هذا القول وبين بعض اقوال اخره واذا كان مخالفا لهما لم يكن بدعة
 حسنة بل كان بدعة مذمومة مكرهته قال السيوطي وقوله وان دخله الجناحة
 والفساد سيما الغناء والرقص واجتماع الثمن مع النساء وغير ذلك
 من المحرمات فهذا الذي لا تخلف في تحريمه انسان هذا الكلام صحيح في نفسه
 غير ان التحريم فيه انما جاز من قبل هذا الاستحباب المحرمه التي صنعت السير
 او من حيث الاجتماع لانها رتبا للمولد او قلنا ولا ما كان عمل الساطان
 وامتنانه لانه تلك الامور المشيقة كانت مستحبة تلك الامور ايضا
 وجهها في تحريمه في ما صنعت فيه انسان وان جاز هذا التحريم فيه من تلك

الامور فقال السيوطي وقوله الشهر الذي ولد فيه صلى الله وسلم الربيع الاول وفيه توفي رسول
 الله صلى الله عليه وسلم فليس الفرح باولي من الحزن فيه جوارب ان يقال ولادته صلى الله عليه وسلم اعظم النعم
 علينا ووفاته اعظم المصائب لنا والشريعة حثت علي اظهار شكر النعم والصبر
 والسكون والتمتع عند المصائب وقدم الشرع بالعقيدة عند الولادة
 ولم يهر عند الموت بذبح ولا بغيره بل نهي عن النياحة واظهار الجزع قلت
 قواعد الشرع على انه يحسن في هذا الشهر اظهار الفرح بولادته صلى الله عليه
 وسلم دون اظهار الحزن فيه لوفاته قلنا سلمنا حث الشريعة على اظهار
 شكر النعم عند وجودها ولكن لانم حثها على اظهارها عند فقدها انا ترى
 ان الشرع قد امر بالعقيدة عند الولادة ولم يأمر بالعقيدة بعد الموت اظهارا
 لشكر الولادة ولما توفي رسول الله صلى الله عليه وسلم في هذا الشهر
 وان ولد فيه ايضا ولت قواعد الشرع على انه لا يحسن اظهار الفرح
 بولادته صلى الله عليه وسلم بعد وفاته في هذا الشهر فان الفرح حينئذ
 باولي عن الحزن فيه وان لم نؤمر باظهار الحزن
 كما لم نؤمر باظهار الفرح يوم الحزن وهذا هو مراد الامام قوله ص ١١ بعد ان
 سئل عن مدح مدوح تعرض بكلام ابو عبد الله ابن الحاج صاحب مدخل منوده
 بعد بيان ما له وما عليه ختم كلام فرسوده فعلا صبهين تذكره نقل كلام
 صاحب مدخل من صدر به آنت اه اقول در اینجا نیز نقل كلام ناصر
 فاكهاني وابن الحاج بعدد مناسب اين مقام ضرورت قال السيوطي
 وقد تكلم الامام ابو عبد الله بن الحاج في كتابه المدخل على عمل المولى
 فاقفن الكلام فيه جدا واصله مدح ما كان فيه من اظهار شعائر وشكر
 ودم ما احتوى عليه من محرمات ومنكرات قلنا ما قال السيوطي

في حاصل كلام الامام ابن الحجاج ليس هو حاصله بل حاصله ذم عمل
 المولد بان الالاق بهذا الزمان هو زيادة العبادات والخيرات فمن عجز عنها
 فاقبل احواله ان يجتنب فيه عما يحرم ويكره وهذا العمل ان كان مستقلا على اللغو
 واللعب فلا تنك في حرمة وان خلا عنها فهو لم ينقل عن السلف فيكون
 بدعة ومكروا وعلى كل حال الالاق يحاله ان يجتنب عن هذا العمل قال
 السيوطي وحاصل ما ذكره انه لم يذم المولد بل ذم ما يحوي عليه من الخيرات
 والمنكرات قلنا ليس هو حاصل ما ذكره كيف وهو يذم المولد مع
 قطع النظر عما يحوي عليه من الخيرات والمنكرات ايضا قال السيوطي
 واول كلامه صريح في انه ينبغي ان يحض هذا الشهر بزيادة فعل البر والكرامة
 الخيرات والصدقات ويفر ذلك من وجوه القربات وهذا هو عمل المولد
 الذي استخناه فانه ليس فيه شيء سوى قرءه القرآن واطعام الطعام
 وذلك خير وبر وقربة قلنا عمل المولد الذي استخناه السيوطي وغيره
 عبارة عن تذكره قصة الميلاد وضع الطعام بتداعي الناس وقراءة
 القرآن عليه واطعامه لهم ومراد الامام في اول كلامه من فعل البر والكرامة
 الخيرات والصدقات هو التطوع بالصوم والصلوة والمصدق على الفقراء
 بدون جمع الناس ودعوتهم وتذكر قصة الميلاد فان اسمها لم يبعد من
 المصدر الاول في هذا الزمان فيكون بدعة ومكروا قال السيوطي واما قوله
 اخر انه بدعة فاما ان يكون مناقضا لما تقدم قلت لانه لا يتقضى في
 الكلامين فانه حث في الكلام المتقدم على التطوع بالصوم والصلوة والتصدق
 على الفقراء بدون جمع الناس وتذكره قصة الميلاد ورد في الكلام
 المتأخر جمع الناس واطعام الطعام لهم ليعيد تذكره قصة الميلاد قال

السيوطي او يحل على انه بدعة حسنة كما تقدم تقييره في صدر الباب
 قلت هذا الحل محل على خلاف مراده كيف وتقليده على كونه بدعه بقوله
 لان ذلكم زيادة في الدين وليس من عمل السلف المانحين واتباع
 السلف اولى ولم ينقل عن احد منهم انه نوى المولد ونحن متبع فيسحنا ما كنتم
 اتبعوا بدل دلاله صريحه على كونه بدعة مذمومة قال السيوطي او يحل على
 فعل ذلك خيرة او البدعة منه نية المولد كما اشار الله بقوله فهو بدعة بنفس
 نية فقط ولم ينقل عن احد منهم انه نوى المولد وظاهر هذا الكلام انه كره ان
 ينوي به المولد فقط ولم يكره عمل الطعام ودعاء الاخوان اليه وبذا اذا حققت
 اليه لا يجتمع مع اول كلامه لانه حيث فيه على زياده فعل البر قلت اظاهر
 كلامه كراهته عمل الطعام ودعاء الاخوان بنية المولد بان تذكر قصه المسئلة
 معها والاعتراض بعهد اجتماعه مع اول كلامه مدفوع بما قررناه قال
 السيوطي فهذا ايضا من منط ما تقدم وهو ان الذم فيه اما حصل من عدم
 النية الصالحة لا من اصل عمل المولد قلت ادخل امتثال هذا في هذا العمل
 فيكون هذا وامتاله ايضا من جملة شتاعات هذا العمل الذي قارنها انتهي
 ولسيوطي وشرح ابن ماجه بالاخر معترف كرويه كرابن الحاج وروى
 عمل مولدا اگر چه خالي از محرمات و منكرات باشد منجمله منكرات شمرده حيث
 قال فيه وقد الف من المتقدمين الامام ابو بكر الطوسي كتاب الحوادث
 والبدع ومن المتأخرين الامام ابو عبد الله ابن الحاج احد مشايخ الشيخ
 تقي الدين السبكي كتاب المدخل في ذلك جميع فيه ما وعي وبذا كتاب كبير
 تحليل عظيم ان على فيه مواضع لا يسلم له انكاره وفي عزمي ان الله تعالى
 ان اختصره واهد به واجوده وما بان في انكاره وهو غير مسلم له عمل المولد

الشریف البیہقی والصبواب انه من الابدع الحسنه المندوبه اذا خلا
 عن المنکرات شمره عانتہی قوله صلک پس ایچہ در مفتوح کلام از حافظ ابو الخیر
 بخادوی نقل کرده اہ اقول صاحبہ شباع در ایش ص ۱۵۱ استناد
 بہ شیخ ابن عربی کرده حال آنکہ ہمین سخادوی در توہین شیخ ابو الخیر و تصبیح
 حال و سے چند کتب و رسائل تالیف نموده کہ منجد آہن کتاب
 اصل و قول بینی در سالہ ناصر الحق بودہ فیما عجب کہ در اینجا کتب سخادوی
 را پس پشت انداختہ و در اینجا بہ قول سخادوی حجتہ گرفتہ پس اگر خصم نیز
 درین قول اعتماد بر سخادوی نکند کہ امام مخدور بروے لازم آید قال
 السخادوی فی ناصر الحق اختلف الناس فی ابن عربی صاحب
 الغصون فالجمهور من اہل سائر الازہب ذوی النقل والحفظ و
 التحقيق و مرید الحب فی الصالحین و اعتقادہم وسلوک التصوف
 الحقیقی جنوا الی الخط علیہ و تعبیہ و تکفیرہ بتریح اللفظ و تلویحہ بحیث
 اجتمع عنہما منہم من زمانہ و علم جہرا زیادہ علی ماتہ و لمنین نفسا المنصوص
 بہم باقرہ تالیف فیہ نحو خمسہ عشر و یتبین عمی القلوب من اہل الصفا
 یوم تبلی السرا اہنتی قوله صلک و موید اینست ایچہ از حافظ ابو الخیر
 ابن خبری منقول است اہ اقول ہمین ابن الجزری کلمات شیخ ابن
 العربی ستند ایشانرا جمول بر معنی اہل الکفر میباید و تاویل را در
 کلام شیخ محدوح اصلا جائز نمیدارد قال السخادوی فی القول البیہقی
 فی ترجمہ ابن العربی و قال الحافظ شمس الدین ابن الجزری شیخ
 القراء و المحدثین انه لو فتح باب التاویل فی کلام ظاہرہ الکفر لم یکن
 فی الارض کافر انہی و قال فی ناصر الحق و نقل ابن الجزری

عن الموثوق به من شیوخه الذین هم حجة بیخه و بین الله ان من کلان معتقدا
 لما فی کتبه فهو نجس من اليهود والنصارى فالهم لا یستعملون قول ذلک
 انتهى قوله صلواته حافظ ابوشامه شیخ امام نووی وریح ونایش ستمان
 این عمل غیر زبان کشاد اقول اگر قول شیخ ابی شامه کیف ما اتفق حجة
 بود محولش در انکار قطب شخص معین از اسم مجتهدین چرا حجة نباشد
 قال الشيخ ابوشامه فی الکتاب الموصول فی الرد علی الامم الاصل سنی لمن
 استغل بالفقه ان لا یقتصر علی مذنب امام انتهى قوله صلواته و ابن جوزی
 اتنا از حرام شیطان وادغام اهل ایمان گفته اقول و اعجب که قول ابن
 جوزی در رد و انکار صوفیه هر دو وجود و قولش در تجویز انیعل که موافق بها
 است اگر بصحت رسد مقبول باشد قال امام الطریقه النقشبندیہ صاحب
 فصل الخطاب فی الفضول الستة فی ذکر ابن الجوزی و اخرج من بحن و
 سنة خمس و تسعين و مسمامة و قد تحق فی المطبوعة خمس سنین
 بسبب انکاره علی الشيخ عبدالقادر قطب الاولیاد و تاج المفاخر و انکار
 ابن الجوزی المذكور علیه و علی غیره من الشیوخ اهل المعارف من جملة
 الخذلان و تلبیس الشیطان و العزور انتهى و از غرائب این مقام آنکه در این مقام
 این کلام را منسوب به ابن جوزی نموده و در صفحه ۵۰ اشباع نسبت این
 کلام جانب ابن الجزری از شیخ علی قاضی نقل فرموده قوله صلواته بالجملة
 از تقریح صاحب سیرت شامی که اقوال علماء سلف صالحین را در بیان
 عمل مولد جمع نموده به اوج تحقیق فار که حافظ ابو الخیر سنجدی و حافظ
 ابو الخیر بن الجزری و حافظ ابوشامه و علامه ابن طویل صاحب در منتظم
 و شیخ ابن فضل و یوسف حجازی و علامه ابن البطاح و امام جمال الدین

قول ابی شامه صلواته
 علی حجة بیخه

قال ابن الجوزی
 انما از حرام شیطان

و امام ظهیر الدین و شیخ نصیر الدین و امام حافظ ابو محمد شیخ عمر موصلی و
 ملک عالم عادل صاحب اربیل و امام علامه صدر الدین و علامه جلال الدین
 سیوطی صاحب فتوی و شارح سنن ابن ماجه این جمله صفت صالحین
 قابل به استخوان و استحباب عمل مولد شریف بوده اند اقول اکثرین این
 رجال مجربین اند و بسیار که از اقوال بعض اینان که مرثیه اند مقبول صاحب شایع نیز
 بنوده اند پس اگر قوی از اقوال اینان مقبول خصم کنید کدام خود را زرم آید و
 کلمه دین تعداد علامه ابن طاهر و شیخ نصیر الدین که یک است در قتل داده اند و غمی داده اند
 قوله ص ۵۶ در رساله که از قلم مناسبت رقم مولانا علی بن سلطان
 المشهور ببلای علی قاری در بیان مولد سرور عالم صلعم چکیده با قول
 همین مولانا علی قاری به توپین شیخ ابن عربی مستدلینان پر خسته
 چنانچه در رساله منقره رد و حدة الوجود نوشته و لافتر سبکات این
 العربی و اتباع نه العینی من شرح کلامه فی کفریات مراده التی من
 جمله تبا اعتقادیه اند مسجانه او جد الاستیاء و هو عینها انتهی قوله ص ۵۹
 و از آنجمله است قطلانی که بعد نقل اختلاف در یوم و شهر و تاریخ ولادت
 با سعادت و در مواهب لدنیه نوشته اقول قطلانی علاوه برین که در عبارت
 منقوله هیچ تعرض در عمل مولد نکرده در همین مواهب به وجوب اتباع حضرت
 در متزوک و سکه جناب رسالت قائل گشته و عامل چیزیه که ممتزوک
 سید الانام علیه الصلوة و السلام و متزوک صحابه کرام باشد مستبعد
 گفته چنانچه عبارتش مفید مطلب اخیر در مقدمه این کتاب گذشت
 و عبارتش که مفید مطلب اول است اینست طریق الثانی ان نقول
 لوانه علیه السلام ترک النیة والترتیب و جب علیها ترک للدلائل الداللة

نقل شیخ طاهر قاری در توپین
 شیخ ابن عربی

علی وجوب الاقتصار به و لایم یجب علیها ترک شبت انه ما ترک بل فعله
 انتهى قوله صلواته نقلاً عن مولانا جمال الدین حسن علی و شیخ جلال الدین
 سیوطی در شرح نسائی و شیخ ابن حجر عسقلانی در شرح اربعین امام
 نووی حکم به استحسان آن فرموده اند اقول یا عجباً که جناب مولانا و حکم
 به استحسان آن جمله شرح نسائی فرمودند حال آنکه در شرح نسائی اثری از انانیت و آن
 که جناب ممدوح با دعوی محویت و تمقید روایت ابن حجر کلمی را ابن حجر
 عسقلانی وارد دادند و ندانستند که تدریج اربعین ابن حجر کلمی است نه ابن
 حجر عسقلانی قوله ص ۷۲ نقلاً عن مولانا جلال الدین حسن علی و امام نووی
 هم همین مطلب میل فرموده اند اقول میل امام نووی با اینجانب تا این
 دم معروف نیست بیان آن در ذمه مستندترین کلام مولانا
 موجود است قوله ص ۷۱ و قصه مقرر ساختن آنحضرت صلی الله
 علیه و سلم در صحیحین مطبوعه و همین جهت فرموده اند اللهم اید الخان
 بروح القدس کذا فی الصحیحین اقول کسانیدن حضرت علیه الصلوة
 و التحیة بچون شکرین معاندین از حسان بمقابله کردن ایشان بچو خدا و رسول
 بدون تداعی و ترتیب مجلس بر آن خصوص سماع این بچو اصل علی
 که عبارت از بهتویو طعام و تداعی مرسوم و اجتماع ایشان بر سه شکرین
 یا خواندن قصه ولادت حضرت علیه الصلوة و التحیة است شدن نمی
 تواند و مقصود از این عمل محض تقرب و تقرب به این بهتویو و اجتماع و دیگر
 ولادت حضرت دسر و تولد است و مقصود از بچو و رفع مطاعن کفار
 از خدا که عزوجل و جناب سید البرار عثمان بنیها بالصورة و المعنی
 قوله ص ۷۳ در ترویج این قصه به روایت حضرت عاتق رضی الله عنهما

جلال و اعظمی و
 در حسن علی نووی

مروی است و حاصلش اینکه آنحضرت علیه الصلوٰۃ و التیمۃ وضع منبر
 در مسجد منیف بر سه حسان میفرمودند و حسان برین منبر ایستاده
 شده بیان مفاخر آنحضرت و دفع مطاعن از آنحضرت علیه الصلوٰۃ
 و السلام میکرد و قول بیان حاصل روایت ترمذی بدعطف و دفع
 بر بیان مفاخر خالی از تحریف نیست زیرا که در روایت ترمذی شک
 راوی است در تعیین یکے ازین دو نفر جمع هر دو و لغظ ترمذی اینست حدیثا

بیان مفاخر آنحضرت علیه الصلوٰۃ و التیمۃ
 ترمذی ۱۲

اسمهیل بن موسی الفارابی و علی بن حجر المعنی واحد قالا ما ابن ابی الزناد
 عن هشام بن عروه عن ابیه عن عایشه قالت کان النبی صلی اللہ علیہ وسلم
 یضع حسان منبراً فی المسجد یقوم علیہ فانما یناخر عن رسول اللہ صلی اللہ
 علیہ وسلم او قالت یناخر عن رسول اللہ و یقول رسول اللہ ان اللہ یوید حسان
 بروح القدس ما یفاخر او یناخر عن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و ظاہر این
 شک بعض شیوخ ترمذی را طاری شده ورنه ابو داؤد و بیہقی قصه را از محمد
 بن سلیمان مصنفی شیخ خود به همین رجال بدون شک نقل کرده لفظ ابی
 داؤد اینست حدیثا محمد بن سلیمان المصنفی ما ابن ابی الزناد عن ابیہ عن

عروه و هشام عن عروه عن عایشه قالت کان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یضع حسان منبراً
 فی المسجد یقوم علیہ یجو من قال فی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فقال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ان
 روح القدس مع حسان ما ناخر عن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم قوله صحیحاً مولانا شیخ
 ابو الخطاب علیہ الرحمۃ کہ قرعہ ابرہہ است تألیف رسالہ میلاد و شہادت
 پیام نامی ہمین علامہ افتاده در رسالہ خودش کہ کسی بہ تنویر است میگوید
 معن ابیہن علیہ السلام رفیعہ اللہ عنہ انہ کان یحدث ذات یوم فی بیتہ و قبالہ
 و لا یرتد علیہ الی اللہ و سمی اقول اعلم ان ہر جزو نقل کسیکہ متہم بہ مجازفتہ

بیان مفاخر آنحضرت علیه الصلوٰۃ و التیمۃ
 ترمذی ۱۲

در نقل و روایت بوده استناد به روایتیکه مخالف تصریح ناظرین
 رطب یا یس روایات باشد از کسیکه مدعی خدمت حدیث و قضا
 اصول جهت بنایت مستبعد مینماید بالا از ابن المیزان نقل کرده
 شد که تعدادین رجال بسیار کلام در ابی الخطاب کرده اند از جمله آنکه حافظ
 ضیاء الدین از ابراهیم سنهوری نقل کرده که فرموده ان شیخ المغرب
 کتبوا له بقره قضیه و گفته فرایت منه غیر شئی مما یدل علی ذلک و قاضی
 حماد بن واصل فرموده که کان منهما بالمجازفة فی النقل و ابن لوطه گفته
 که آنکه کان مدعی استیوار لا حقیقه لربما و شیخ ابن النجار فرموده که رایت
 الناس مجعین علی کذب و ضعفه و ادعائه سماع عالم یسمعه و لغا من
 لم یلقه و کانت امارات ذلک علیه لایحه و حافظ البوسین ابن المغفل
 گفته علمت انه منتهاون جری علی الکذب و ابن عسکر گفته انه کان یقهم
 فی الروایة و ابن حجر عسقلانی و سخاوی و سیوطی به عدم وجود این عمل
 در قرون ثلثه معروف اند و این برود روایت اگر بصحت رسند مفید وجود
 این عمل در زمان حضرت و صحابه کبار باشند قوله صدق و فعلیکه مستوف
 حلیت شفاعت آنحضرت علیه الصلوٰة و التحیة و فتح ابواب رحمت استغفار
 تمام ملائکه و نجات از عذاب دنیا و آخرت بر آن فاعل خودش باشد چه
 جاسه اباخت و استجاب اگر به وجوبش قائل شوند و آنرا واجب
 شمارند چنانچه بعضی از اکابر علما به این تصریح کرده اند البته قابل قبول
 علما و فحول فضلا است اقول ملازمت در مابین چنین فعل و وجوب
 ان ممنوع است پس قول به وجوبش چگونه قابل قبول علما و فحول
 فضلا بود و کسیکه به وجوب این عمل تصریح کرده قولش مردود باشد

واز اکابر شمشیر دلش خطا بود قوله ص ۹۵ و بنظر انصاف باید وید که این
 اطلاق مانا باطلاق بدعت حسن بر سنت ترا میج است اقول این کلام
 مشعر بر آنست که اطلاق بدعت برین عمل از علما با وجود علم ایشان به
 وجود این عمل در صدر اول و زمان حضرت علیه الصلوة و التحیة است
 حال آنکه ایشان تقریح فرموده اند که احدی از احدی منجمله اصحاب قرن
 ثلثه این عمل را نقل ننموده و به این روایات در تجویز و تحسین این عمل
 متکثرند و اند بلکه اصحابا بعهده بر آن جواز این عمل استخراج فرود
 اند قوله ص ۹۴ و تعظیم بالقیام میان خاص و عوام از قول و فعل سرور
 انام و صحابه کرام و تابعین و سایر علمای اعلام ثابت و متحقق اقول
 بطلان مجموع این دعوی از احادیث و آثار و روایات کتب شروح
 حدیث و فقه ثابت است چه ثبوت قیام بر آن تعظیم از قول و فعل
 سرور انام و صحابه کرام و سایر علمای اعلام غلط است بموجب
 احادیث و آثار و روایات بخاری در ادب سفود از انس رضی الله
 عنه روایت کرده قال لم یکن شخص احب الیهم من رسول الله علیه
 وسلم و كانوا اذا روه لم یقوموا بما یعلمون من کراهته لذلک و غیره
 در باب ما جازفے کراهته قیام الرجل للرجل از ابی مجلز روایت
 کرده قال خرج معاویة فقام عبد الله بن الزبیر و ابن صفوان
 روه فقال اجل سمحت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول من
 یره ان یتنسل له الرجال فلیتبوء مقعدہ من النار شیخ شمس
 الدین ابن القیم از اکابر ائمه حساب در شرح ابی داؤد در باب
 ما جازفے للقیام بعد نقل روایت ابی مجلز از جامع ترمذی

از کتب معتبره
 و آثار و روایات
 معتبره

وفيه رد على من زعم ان معناه ان يقوم الرجال في حضرة وهو قاعد
 فان معاوية روى الخبر لما قام له حين خرج واما الاحاديث المتقدمة
 فالقيام فيها عارض للقائم مع انه قيام اليه للتعلقه لا قيام له وهو حديث
 فاطمة فالذي موم القيام للرجل واما القيام للتعلقه اذا قدم طلبا باس
 ويهدا يجمع الاحاديث والله اعلم انتهى وصاحب فتح الودود حاشية
 سنن ابى داود ورين حاشية نوشتة وللناس كلام كثير في هذه المسئلة
 وعلى هذا الحديث والاترب ان تركه اولى واخرى ان تيسر بلا افضاء
 ايداء وخصومة والله اعلم انتهى وشيخ جلال الدين سيوطي در مرقاة
 الصعود حاشية ابى داود نوشتة ونازع فيه طائفة منهم ابن الحاج باين
 صلى الله عليه وسلم بالقيام لسعد لثروه عن المماركونة مرصفا كما في بعض الروايات
 ففي مسند احمد قوموا الى سيدكم فائثروه قال ولو كان القيام الامير
 به لسعد هو المتنازع فيه لاخص به الانصار فان الاصل في افعال النبي
 التعميم انتهى ويدر بن تاج در مطالب المؤمنين نوشتة وقال الامام في
 السنة القيام الى احد للاحترام مكروه كذا في المفاتيح انتهى وشيخ ابو
 حابد عزالي در اجيار نوشتة القيام مكروه على سبيل الاعظام على سبيل
 الاكرام وهو في المسجد كراهية لان المسجد موضع الصلوة والقيام
 فيه لله وحده فلا يشرك به احد اوقال الله تعالى ولا يشرك بعبادتي
 ربه احدوا والجلوس في المسجد عبادة فيكره القيام للداخل خانه
 يشرك عبادة بغيره قال النس رضى الله عنه ما كان شخص احب
 اليما من رسول الله صلى الله عليه وسلم وكانوا اذا روه لم يقوموا
 لا يعلمون من كراهية لذلك وروى انه قال مرة اذا رايتوني فظن

تقوموا كما تقنع الاعاجم وقال ايض من سره ان تمثيل له الرجال طيبون
سقطه من النار انتهي وتورثتي كراي شرح وانتم حنفيه است در
شرح مصابيح به ذيل قوله عليه السلام قوموا الي سيدكم نوشته
ليس هذا من القيام الذي يراى به التعظيم على ما كان يتعاهده الاعاجم
من شئ فكيف يجوز ان يامر باصح انه يعني عنه و عرف منه التكرير
الى اخر العهد انتهي و شيخ علي قاري در مرقاة شرح مشکوة نوشته
وان اصحابه رضى الله عنهم ما كانوا يقومون تعظيما له مع انه سيد الخلق
لما يعلمون من كراهته لذلك على ما سيأتي انتهي و شيخ عبد الحق دك
در لغات شرح مشکوة نوشته و قد ادعى لبعضهم ان القيام للدخل
سنة واحتموا بما يجي من قوله صلى الله عليه وسلم قوموا الي سيدكم
ويجي جوابه ايضا و ذهب لبعضهم الى انه مكرره سهي عنه لا ثبت من
حدِيث النس من كراهته صلى الله عليه وسلم قيام الصحابة وقال
انه من عادة الاعاجم انتهي و سعنا قى در حاشيه به ايه نوشته كان
صلى الله عليه وسلم يكره القيام لتعظيم الغير انتهي و جليبي در حاشيه
شرح وقايه نوشته ولم يذكر القيام تعظيما للغير و روي النس ان
النبى صلى الله عليه وسلم كان يكره القيام انتهي و در برهان شرح
مواهب الرحمن مرقوم است قبيلى و يكره القيام لتعظيم انتهي و در
فتاوى برهنة مسطور است استاده نشود بعضه بر بعضه كرايه نوشته
اعاجم است انتهي قوله صلى الله عليه وسلم در نگاه اين نوع تعظيم بر ايك ديگر و جبين
يا جردت از ارباب دين و دنيا در شرح شريف جائز باشد
اگر شما قان جمال ازوي و الهان صورت مسطوفى دم سماع ذكر و شوق

و ولادت با سعادت حضرت رسالت که بعدیت زمان وفاتش مساوی
 در تعظیم و تکریم با قبلیت زمان حیاتش موافق تصریحات علمایست بظنیم
 بر فیض نبوی و شهید و شکر مع و ثنا و درود پر سرور انبیا صلی الله علیه
 و سلم با خمیر یا به تعظیم و تکریم بیامیزند چه جاے است تکاف است
 اقول عدم ثبوت این نوع تعظیم وقت ذکر قدم انبیا و عظام از
 حضرت علیه الصلوٰة والسلام و صحابه کرام موجب است تکاف ازین
 قیام است و از جواز این نوع تعظیم وقت قدم قادم اگر مسلم بود
 جوازش به وقت حکایت قدم لازم نیاید و اما سابقه بعد تیز زمان
 وفاتش در تعظیم و تکریم با قبلیت آن باعث برین است تکاف است
 نه موجب استبعاد این است تکاف زیرا که در زمان حیات سرور
 امام تعظیم به قیام وقت قدم شریفش چه جاے وقت حکایت
 قدم معدوم است چنانچه از آنچه بالا درین مسئله ذکر یافته معلوم پس
 احتیاج به این سابقه بر استبعاد است تکاف عکس بنی صاف است
 و رکاکت عبارت قبلیت زمان حیاتش بجای قبلیت زمان
 وفاتش فاش و اشکاف است قوله صلا بدعت سیئه بمانا
 امر مستحدث و ردین است که مخالف قواعد شرعی از کتاب سنت
 و اثر و اجماع باشد و بر امریکه مخالف یک ازینها نیست آن امر مستحدث
 و ردین بدعت حسنه است خواه اصل و نظیرش در قرون ثلثه
 یا بند یا نیابند و قول امام شافعی علیه الرحمۃ که بیانش رفت
 و بعد ازین نیز مذکور شود تا بدعدل برین دعوی است اقول
 سابقا گذشت که مراد از مخالفه در تغیر بدعت سیئه عدم موافقت

است و مراد از عدم مخالفت در تقییه بدعت حسنه موافقت است و خبر
 است از وجود اصل و نظیر چیزی که موافق کتاب یا سنت یا اثر یا
 اجماع باشد در قرون ثالثه پس تقییه بدعت حسنه از وجود اصل
 و نظیر و عدم وجود آن ظاهر البطلان است و چگونه ظاهر البطلان نشاید
 که خود صاحب اشباع در صحت از شرح ابن ماجه نقل کرده قوله
 صلوات الله علیه وسلم و شر الامور محدثاتها قال في النهاية جمع محبته
 بالفتح وهي ما لم يكن معروفا في كتاب ولا سنة ولا اجماع انبي و در
 صحت از شرح نسائی نقل کرده قوله صلوات الله علیه وسلم و شر الامور
 محدثاتها قال القرطبي يعني المحدثات التي ليس في الشريعة اصل
 يشهد لها بالصحة وهي السماء بالبدع انبي و در صحت از منهاج
 السنة لثقي الدين ابن تيمية نقل کرده البدعة هي الحادث في الامر
 فان كان بغير دليل شرعي فبدعة قبيحة وان وافق اصول الشرع
 فبدعة حسنة انبي و در صحت از شرح مشکوة شيخ عبد الحق نقل
 منوه قال العياص الرازي كل ما حدث بعد النبي صلوات الله عليه وسلم
 فهو بدعة والبدعة فعل بالاسبق اليه فما وافق اصول السنة
 يقاس عليها فهو محمود وما خالف اصول السن فهو ضلالة ومنه
 قوله عليه السلام كل بدعة انبي و از ترجمه مشکوة شيخ عبد الحق نقل
 فرموده بدانکه هر چه پديد آمده شده بعد از پيغمبر صلوات الله عليه وسلم
 بدعت است و از ان آنچه موافق اصول و قواعد سنت اوست
 و قياس کرده شده است بر ان اثر بدعت حسنه گویند و آنچه مخالف
 ان باشد بدعت ضلالت خوانند انبي و ابن حجر کلي مستند صاحب

اشباع در شرح اربعین نووی نوشته و المراد بالمحدث الذي هو
 بدعة وضلاله بالمیس له اصل فی الشرع انتهى زیرا که ازینهمه مستفاد
 است که آنچه اصل و نظیر در قرون ثلثه ندارد بدعت سئیه باشد
 و وجود اصل و نظیر در قرون ثلثه برائے بدعت حسنه ضرور بود **قولہ**
صحیح و تفصیل این اجمال بطریق اختصار اینست که مراد ازین قول
 و هذا التقیام بدعة لا اصل لها بدعة حسنه است چنانچه صاحب سیرت
 حلبی به تصریح آن پرداخته **اقول** حمل بدعت لا اصل لها بر بدعت
 حسنه ناشی از عدم فهم معنی مخالفة و عدم مخالفة در تفسیر بدعت
 سئیه و حسنه و از ذنبول قسید لا اصل لها است پس هر گاه ترکیب
 این حمل شده حلبی صاحب سیرت باشد یا صاحب اشباع
 متمسک باین سیرت خاطی گردیده **قولہ** **صحیح** آرے قصه قیام
 امام تقی الدین سبکی و متابعت مشایخ بر آن امام مدوح درین قیام
 نزد ذکر سرور امام علیه التحية والسلام که اضافه بر احوال سابقین است
 البته بچشم عبرت دیدنی و بگوشش شنیدنی است و برگاه چنین امام
 مشایخ الاسلام هنگام بزرگم شریف **صلی الله علیه وسلم** قیام سازد
 جمع کثیر و جم غفیر از علمای عصر و حاضرین مجلس بتابعت امام مدوح
 پردازند و این قدر بر آن اقتدا کافی و وافی باشد باز کلام در
 جواز این قیام منافی نشان از باب اسلام است **اقول** و اینجا
 که بگردد قیام شیخ تقی الدین سبکی در حین ذکر حال غیر وضع
 یکبار اتفاقا بوجد و شوق بر آن الزام قیام وقت ذکر حال وضع
 خیر الزام علیه الصلوة والسلام چنان حجت گردد که کلام در جواز این

قیام و التزام آن منافی شان از باب اسلام باشد و منع شیخ ابن الحاج
استاذ تقی الدین سبکی از مطلق قیام تعظیمی حجه بر آن است این
قیام نبود و متالیه حاضرین که همه کمتر از تقی الدین بودند قطع نظر از آن که
شامی در سیرت خود در معرض بیان سکوت از آن ساخته کوتنها جلوی
که متهم به تعصب درین باب است بر دایت آن پرداخته معنی محض
احتجاج به فعل سبکی شدن نمی تواند زیرا که بودن عمل حضار یک مجلس
در یک بلد بمتالیه رئیس مصلح عمل رئیس مذکور به وجهیکه حجه شریعی بر
از اصول شرعی ثابت نمیشود قوله ص ۴۷ و در سیرت شامی به اشاره
النص بدعت حسنه بودن این قیام مرقوم است و قرینه واضحی این
اشارت تعبیر لعنوان جرت عادة کثیر من المحبین در سیاق و قوال
ذو المعبه الصادقه حسان زمانه در سابق است چه معقود و این سیاق
و سابق غیر از محمودیت و مقبولیت این قیام امر دیگر نمی تواند شد اقول
با بودن بدعت لا اصل لها عبارتة النص در بدعت سبکی نیز اشارت بخلاف
عبارت کمال مستبعد از اهل علم و فراست است و سابق که محتمل تفسیر
و بوجهی است و سیاق که بیان واقع انفاقی است قرینه بر اشارت بخلاف
عبارت شدن نمی تواند قوله ص ۴۷ و اگر به امعان نظر رود و در قول
حضرت عمر رضی الله عنه که در مقدمه التزام اجتماع تراویح لغت البدعت
هنده فرمودند اصل هر دو معنی منقود است چه وجود تراویح اگر چه
در زمان آنحضرت علیه الصلوٰة و التحیة یافت میشد لیکن بر التزام این نیست
اجتماعیکه داعی بر اطلاعی همان است فقط وجودی در آن زمان
برکت اقرآن مقصور نیست و انتفا بر نظیر خود ظاهر اقول بالا گذشت

که اطلاق بدعت بر تراویح به جماعه اطلاق بدعت است بر احیاء سنت
 بعد موت آن والا بر گاه خود تراویح به جماعت و اجتماع مردم در عهد
 حضرت علیه الصلوٰۃ والتحمیة موجود بود چنانچه برواقف سیر و حدیث
 مخفی نیست اطلاق بدعت بآن چگونه صحیح باشد قاضی شمار الله پانی بتی در
 مصیف مسلول نوشته نماز تراویح بدعت نیست سنت است ثابت شده
 بقول آنحضرت صلے الله علیه وسلم که فرمود فرغن علیکم صیامه و سنن
 لکم قیامه و هم به فعل او و تراویح مانند سایر نوافل نیست بلکه جماعت
 آن ثابت شده به فعل رسول الله صلے الله علیه وسلم در شب که
 رواه ابو داؤد و الترمذی و صحیح و احمد و النسائی و ابن ماجه عن ابی ذر
 اثبتی و بر او امت و تکثیر عمل چیزی که از اوصاف طایفه برانچیز است
 اصیل جدا از انچیز ضرورت پس بر آن التزام جماعه تراویح که غیر ثابت
 و تکثیر عمل آن نیست احتیاج اصیلی بمنزله جماعه تراویح که در عهد مبارک
 مهد حضرت علیه الصلوٰۃ والتحمیة موجود بود و نبود و چیزی بر آن خود حضرت
 علیه الصلوٰۃ والتحمیة به عمل آورده باشند مداومت و تکثیر عمل آن چگونه
 بدعت باشد بالجمله دعوی فقد ان اصل بر آن التزام اجتماع تراویح برود
 معنی صریح البطلان است قوله صحیح در اعراب قرآن و تفسیر
 کتب و تعلیم و تعلم علوم از صرف و نحو و غیر آن و سایر مستحبات
 متاخرین فقد ان اصل بر او معنی ظاهر از آنست که در التزام تراویح گفته
 شد اقول اول آنست استخراجه اصل بر آنست که در اعراب قرآن
 و تفسیر کتب و تعلیم و تعلم علوم از سنت و آثار فرموده اند و دوم احادیث
 این چیز که به ضرورت بنا بر حفظ دین از مجتهدین است و چیزی که ائمه

دین برائے حفظ دین بحکم الضرورات بیخ السخورات احداث فرموده
 باشند اصل قیاس برائے آن ضرور نباشد پس قیاس چیزیکه غیر
 مجتهدین گو محدود در علم باشند احداث کرده باشند بران صحیح بنود
 قوله صلاۃ البتہ برائے التزام تراویح بلکه برائے سایر امور خیر اصلی در تراویح
 مذکورہ استخراج میشود کرد اقول این چه تحافت در مرام است کہ
 دعویٰ فقہان اصل بہر دو معنی در اول کلام است و ادعا کے امکان استخراج
 اصل در نیتقام قول صلاۃ دعویٰ این معنی است و میاطی از امام شافعی
 علیہ الرحمۃ نقل کرده حیث قال قال الشافعی رحمۃ اللہ مامن خیر لعلہ
 احد من ائمتہ محمد صنع اللہ علیہ وسلم الاول الاصل فی الشرع اقول
 مقصود شافعی ازین کلام اکضار خیر است در چیزیکه اصلش در شرع
 موجود باشد پس اینمقولہ شافعی تا سدا یعنی نکتہ بلکہ ادم اصول صاحب
 قائل باشد و مشیر جانب تفسیر قول و کہ در خد بدعت فرمودہ
 بود قولہ صلاۃ و نیز این قول شافعی علیہ الرحمۃ دین دوزی قائلین
 اکضار بدعت در سنیہ و منکرین بدعت حسنہ چنان میکنند کہ آیند
 حاجت بہ تجسم اقامت بنیات برائے دفع توہمات این فرقہ باقی بماند
 اقول چون مقصود فعل شافعی بخاطر رسید و بودن وجود اصل
 مناط خیریت از ان مفهوم گردید درین قول تا سدا کہے بود کہ حصر
 حسن در چیزیکه اصلش در شرع موجود باشد میناید و دین
 دوزی کہے است کہ محدث فاقد الاصل را بدعت حسنہ میگویند
 و در یدگی دین قائل اکضار بدعت شرعیہ در سنیہ و منکر حسن بدعت
 شرعیہ باشد قولہ صلاۃ ایشار خلافت ظاہر چنانچہ در بردوسیرت مذکورہ

واقع شد بر آه اشعار به آنست که نبوت بدعت حسنه چنانکه مرسوم
 نابلدان علوم است موقوف بر وجود اصلش در قرون نلثه نیست
 بلکه بپایه از امور مستحدثه دینیه بلکه اصلش در قرون نلثه موجود
 نیست از بدعات حسنه و امور مستحبه و مستحبه کرده اند اقول اینار
 خلاف ظاهر در سیرت شامی محل نظر است زیرا که بودن مراد شامی
 خلاف ظاهر ممنوع است و اینار خلاف ظاهر در سیرت جلی بر آه
 این اشعار خطابی جلی درین اینار است زیرا که هر محدث در وین که
 اصلش در قرون نلثه موجود بنود بالا جماع بدعت سئیه باشد
 قوله **ص** و نیز دانستی است که اگر چه بر آه مطلق قیام تعظیمی که
 این قیام کدائی هم فردی از افراد آن نوع است اصل در شرع
 موجود است لیکن نظر برین خصوصیت اطلاق لا اصل لها برین بدعت
 حسنه نموده اند اقول قیام تعظیمی بر آه تعظیم قیام وقت قدوم
 اگر ثابت شود اصل مطلق قیام تعظیمی که عام ازین قیام کدائی است
 شدن نمیتواند پس لابد اطلاق لا اصل لها برین بدعت عموماً بنظر
 عرف خصوصیت بر آه اشعار بدعت سئیه بودنش کرده اند
 قوله **ص** و نبوت این دعوی از تحقیق ماسبق و نیز از عبارت
 موسی شرح موطا که از افادات قدوه الحدیثین مولانا شاه
 ولی الله محدث دهلوی است پیدا و هویدا است اقول چنانچه
 صاحب به نقل کلام نووی شافعی در موسی پرداخته اند و حکم
 مصافحه یوم العید و معانقه آن بران متفرع ساخته اند اگر کلام نووی
 حق است مصافحه و معانقه عید جائز بود و اگر کلامش باطل است

چنانکه مصافحه و معانقه
 عید و عید

مصافحه و معانقه عید ناجائز باشد و علماء تعقب نوذی درین باب
کرده اند و جمهور خفیه بر کراهت مصافحه بعد العصر و الفجر تصریح نموده
اند شیخ علی قاری در مرقاة شرح مشکوٰۃ نوشته قال النوذی
اعلم ان المصافحه سنة مستحبة عند کل لقاء و ما اعاده الناس بعد
صلوة الصبح و العصر لا اصل له فی الشرع علی هذا الوجه و لکن للباس
به و ان اصل المصافحه سنة و کونهم محافظین علیها فی بعض الاحوال
و محافظین فیها فی اکثر من الاحوال لا ینخرج ذلک البعض عن کونه
من المصافحه التي ورد الشرع باصلها و هی البدعة المباحة و قد
شرحنا انواع البدع فی کتاب الاعتصام مستوفی انتهى و لا
یحیی فی کلام الامام نذع تناقض لان استئان السنة فی بعض
الاوراق لا سیی بدعة مع ان عمل الناس فی الوقتین المذكورین
سیر علی وجه الاستحباب المشروع فان محل المصافحه المشروعة
اول الملاقات و قد تكون جماعة تبتلا قون من غیر مصافحه و یخص
بالکلام و یداکرون العلم و غیره مدیده ثم اذا صلوا یتصافحون
فاین هذا من السنة المشروعة و لهذا صرح بعض علماء نابلهنا
مکروهة فحینئذ انهما من البدعة المذمومة انتهى و صاحب مجالس
الابرار نوشته و ما ذکره النوذی فی الاذکار و ان کان مشعرا بابا
المصافحه بعد صلوة العصر و الفجر فلا اصل له فی الشرع علی هذا الوجه
لکن لا یابس به فانظر کیف اعترفت بان لا اصل له فی الشرع و بعد
هذا الاعتراف لا یفیده ما ذکره من قوله و لکن لا یابس به قوله
ازین عبارت بابتارت چون سپیده صبح میدرخشد که اطلاق

کلمه لا اصل له فی الشرع بر امور مباهه و مستحبه شرعیه نموده اند و
 اطلاق این کلمه بر علی ان عمل را از مشر و عیبه بر نمی آرد اقول قطع
 نظر از نیکه درین عبارت لا اصل له فی الشرع علی هذا الوجه است
 نه لا اصل له فی الشرع فقط اسم است درین عبارت گفتگو ما دانند
 و بر آن اغراضها سازند و کلام مجروح قابل استناد نبود و حجت بر حضم
 نباشد قوله صدق و آنچه در در مختار در جواز مصافحه مذکور است نیز
 سوید آنست که ما در صد و آنیم و عبارتش اینست کالمصافحه ای کلاما
 تجوز المصافحه لانهما سنه قديمه متواترة بقوله عم من مصافح اخاه المسلم
 و حرک یده تناثرت ذنوبه و اطلاق المصنف تبعاً للدرر و الکفر و
 الوقایه و النقایه و الجمع و المنتقی و غیره یفید جوازها و نوبه
 العصر و یقولهم انه بدعت ای مباحه حسنه کما افاده النووی فی اذکاره
 و غیره فی غیره و علیه یجمل ما نقله عن شارح الجمع من انها بعد العجز و العصر
 لیس بسنی توفیقاً فتا لم انتهى اقول صاحب در مختار درین مسئله
 اقتضاه کلام نووی که در اذکار است کرده لهذا بر خلاف مسکن حنفیه
 قائل اباحه مصافحه بعد العصر و العجز گردیده شای در در مختار جائیه
 در مختار به ذیل قوله کما افاده النووی نے اذکاره نوشته لکن قد یقال
 ان المواظبه علیها بعد الصلوة خاصه قد یودی الجمله الی اعتقاد سنیها
 فی خصوص هذه المواضع و ان لها خصوصیه زائده علی غیرها مع ان ظاهر
 کلامهم انه لم یفعلها احد من السلف فی هذه المواضع و کذا قالوا
 بسنیة قره السور التلت فی الوتر مع الترتک احیاناً لئلا یعقد
 و جوبها و نقل فی تبیین المحارم عن المنتقل انه ذکره انما صححه

بعد اوار الصلوة بكل حال لان الصحابة رضوا الله تعالى عنهم ما صافحوا
 بعد اوار الصلوة ولا بها من سنن الروافض اراه ثم نقل عن ابن
 حزم في التلخيص انها بدعة مكرهه لا اصل لها في الشرع وانه ينهاها صاحبها
 اولاد يعزرتا نياتهم قال وقال ابن الحاج المالكية في المدخل انها من البدع
 وموضع المصاحفة في الشرع انها موهبة لقاء المسلم لآخره في اوار الصلوات
 فحيت وصنعها التارح لا يضمنها فينبغي عن ذلك وليترجى فاعلم
 لما اتى به من خلاف السنة اراه ثم اطال في ذلك فراجعوا انتهى
 ونيزت ابي درجاشية في كونه نكروته قوله وعليه يحل ما نقل عنه
 ابي عن النووي في شرحه على صحيح مسلم كما صرح به ابن ملك
 في شرح التلخيص فانهم اقول وبهذا العمل بعبيد جد او الظاهر انه
 ينبغي على اختلاف راي الامام النووي في كتابه وانه في شرح
 مسلم نظرا الى ما يلزم عليه من المنذور والى ان ذلك بخصوصه
 غير مأمور به فلما يمارض ما قدمناه عن الملقط من انها من سنن
 الروافض والله اعلم انتهى ودرجاشية الابرار مرفوعه است اما المصاحفة
 في غير حال المصاحفة مثل كونها عقيب صلوة الجمعة والعيد
 كما هو العادة في زماننا الخالد حيث سكت عنه فيسقى بلا دليل وقد
 تقرر في موضعه ان لا دليل عليه فهو مردود ولا يجوز التقليد
 فيه بل يردده ما روي عن عائشة رضي الله تعالى عنها انه عليه
 السلام قال من بعد احدث في امرنا هذا ما ليس منه فهو رد اى مردود
 على ان النكاح من المنفعة والاشفاقية والملكية صرحوا بكونها
 وكونها بدعة قال في التلخيص مكره المصاحفة بعد الصلوة بكل حال

لان الصحابة ما صافحوا بعد الصلوة ولا هنا من سنن الروافض وقال
 ابن حجر من الشافعية ما يفعله الناس من المصافحة معقب الصلوة
 الخمس بدعة مكرهه لاصل لها في الشريعة المحمدية نية فاعلمها او لا
 بانها بدعة ويعذب ثانيا ان فعلها وقال ابن الحاج من المالكية
 في الدخيل ينبغي ان يمنع الامام ما احدثوه من المصافحة بعد صلوة
 الصبح وبعد صلوة الجمعة وبعد صلوة العصر بن داود بعضهم فعل ذلك
 بعد الصلوات الخمس وذلك كله من البدع وهذا التصريح
 منهم ليس بالاجماع فلا يجوز المحاورة انتهى ويندر مجالس الابرار
 مسطورت ولو لم يصرح الفقهاء بكرهها بل كانت مباحة
 في نفسها فحكما في الزمان بكرهتها اذا واظب عليها الناس
 واعتمدت وما سنة لازمة بحيث لا يجتركون تبركها انتهى وشيخ علي
 قاري در مرقاة شرح مشكوة به ضمن بيان اقسام بدعت
 نوشته واما مباحة المصافحة بعد العصر والفجر عند الشافعية
 اعمد الحنفية فكرهته انتهى وطبع في ترتيب نوشته في الملتقط له المصافحة بعد اداء الصلوة
 على كل حال لانها من سنن الروافض وهكذا الحكم في المحاورة انتهى وقروني
 في الايضاح نوشته المصافحة بعد الصلوة من سنن الروافض انتهى و
 در محيط مرقوم است يكره ان يصاح الرجل بعد اداء صلوة العميد
 في كل حال لان الصحابة ما صافحوا وهو سنة الرافضي انتهى ودر
 وظائف النبي مسطورت ما يفعله العوام من المصافحة بعد الجمعة
 او بعد الشهور او بعد كل مئة سنة او بعد العميد فهو بدعة مصنوعة انتهى
 ودر فتاوى ابراهيم سنهائي ذكره است تكره المصافحة بعد اداء

الصلوة بكل حال لان الصلوة ما صافحوا العباد وادار الصلوة ولا بها من
 سنن الروافض انتهى ودر مجموع ما وراهنه مرقوم است ودر
 الكافي اخذ اليد بعد اداء الصلوة لا يجوز فانه من سنن الروافض
 انتهى وفي تحفة الفقهاء اما المصافحة بعد اداء صلوة العصر فلا اصل له
 انتهى وشيخ عبد الحق دهلوي در ترجمه مشکوة نوشته ائمه بعض
 مردم مصافحه میکنند بعد از نماز یا بعد از نماز جمعہ چنانچه نیت
 و بدعت است از جهت تخصیص وقت انتہی و عبد اللطیف
 لاسوری در خلاصۃ الفقہ نوشته کرده است مصافحه کردن بعد
 از فجر و عصر کذا فی الکافی انتہی و ابن جیب اللہ در محکم الطالبین
 نوشته مصافحه از نماز از سنن روافض است انتہی قوله ۵۰
 و نیز در در مختار نوشته فی غیره تشبیهاً بالواقفین لیس بشیء ہو
 مکروه فی موضع النفی فیم انواع العبادۃ من فرض و واجب و مستحب
 فیضید الاباحۃ و قیل یستحب ذلک کذا فی مسکن و قال اللہ تعالی
 لو اجتمعوا شرف ذلک الیوم و سماع الوعظ بلا وقوف و کشف
 الیراس جاز بلا کراهۃ اتفاقاً انتہی اقول طحاوی در حاشیہ در مختار
 بذیل قوله قال الباقی نوشته قال فی النهز و الما صل ان عبادتم
 اطاعت علی تزویج الکراهۃ و شدوذ غیره انتہی و شامی در رد المحتار
 حاشیہ در مختار نوشته قوله و قیل یستحب لعله المراد من قول
 النہایتیہ عن ابی یوسف و محمد فی غیر روایتہ الاصول انه لا یکره لما
 روی ان ابن عباس فعل ذلک بالبصرۃ اه قال فی الفتح و ہذا
 یفید ان مقابلہ من روایتہ الاصول الکراهۃ تم قال و ہوا الاول

بیان تفسیر و معنی
 در بعض مواضع

سما لمدّة اعتقاديه يتوقع من العوام ونفس الوقوف
 وكشف الروعس بتلزم التشبه وان لم يقصد فالحق انه عرض للوقوف
 في ذلك اليوم سبب يوجب كالاستقار مثلاً لا يكره اما قصد ذلك
 اليوم بالخروج فيه فهو في معنى التشبه اذا تأملت وما في جامع الترمذي
 لو اجتمعوا شرف ذلك اليوم جازيجهل عليه بلا وقوف وكشف اه والى
 ان الصحيح الكراهته كما في الدرر بل في البحران ظاهر ما في غاية البيان
 انها تحريمية وفي النهز ان عبارتهم ناطقة بتزجيج الكراهته وتشدوذ
 غيره انتهى ودرهنا به حاشية بديه مرقوم است ليس بشي اى
 ليس بشي معتبر يتعلق به الثواب وعن ابى يوسف ومحمد في غير روايته
 الاصول انه لا يكره لاروي عن ابن عباس انه فعل ذلك بالبصرة
 ولكن يقول ان ذلك محمول على ان ذلك باكان للتشبه بل كان للدعا
 الا ترى ان من طاف حول مسجد نبوي به الطواف حول الكعبة بخشي
 عليه الكفر حتى لو اجتمعوا شرف ذلك اليوم لا للتشبه جاز كذا في
 جامع القاضى الترمذاشي وفي التفاريق عن ابى يوسف يكره ان
 يجتمع قوم فيقرؤوا في موضع يعبدون الله فيه ويفرغون انفسهم
 لذلك والكان معهم الملبوسم انتهى وشيخ ابن سمام در فتح القدير شايه
 بديه نوشته قوله ليس بشي ظاهر مثل هذا اللفظ انه مطلوب الا
 وقال في النهاية اى ليس بشي يتعلق به الثواب وهو يصدق
 على الاباحه ثم قال وعن ابى يوسف ومحمد في غير روايته الاصول
 انه لا يكره لاروي ان ابن عباس فعل ذلك بالبصرة انتهى
 وبهذا مقاله تضيد ان مقابله عن روايته الاصول الكراهته وهو الذي

يفيد التعليل بان الوقوف عند قبرته في مكان مخصوص فلا يكون قربة
 في غيره وجوابه من الروي عن ابن عباس انه ما كان للتشبه يعقني
 ان الكرامة معلقة بقصد التشبه والاولى ان الكرامة للوجه المذكور ولان فيه
 حسا بظا واغترافا متوقفا من العوام ونفس الوقوف وكشف الرأس يتلزم
 التشبه وان لم يعقد فالجواب انه ان عرض الوقوف في ذلك اليوم بسبب
 يوجب كالا استقفا مثلا لا يكره اما قصد ذلك اليوم بالزوج فيه فهو في
 معنى التشبه واذا تأملت ما في جامع المتراشي لو اجتمع الشرف ذلك
 اليوم جان يحل على ما كان بلاد قوف وكشف رأس انتهى وعيني وشرح
 كثر فوشته والتعريف وهو ان يجتمع الناس يوم عرفة في بعض المواضع
 مشبهها بالواقفين بعرفة ليس بشئ وعند ابن خنيفة ومحمد بن سيرين روايته
 الاصول انه لا يكره لاروي عن ابن عباس رضي الله عنه فعل ذلك بالبرة
 وما يقع اهل بيت المقدس واهل الجامع الازهر بمصر يحل على هذا الظاهر
 مكرهه لان الوقوف عرف عبادته محصنة بالمكان المعين فلا يكون عبادته
 في غير ذلك المناسك وقيل ابن عباس يحتمل ان يكون خرج لاجل
 الاستتقاء وكحوة للتشبه باهل عرفة انتهى ودرج الرقي مسطرت والتعريف
 ليس بشئ وهو في اللغة الوقوف بعرفات والمراد به ههنا وقوف الناس
 يوم عرفة في عرفات تشبهها بالواقفين واحتمل في معنى هذا اللفظ
 ففخرج التقدير ان ظاهره مطلوب الاجتناب فيكون كروا وفي
 الغاية ليس بشئ يتعلق به الثواب وهو يصدق على الاباحة وفي
 غاية البيان اي ليس بشئ في حكم الوقوف لقول محمد في الاصل
 دم السمك ليس بشئ في حكم الدماء وهذا اللفظ حقيقته لكونه موجدا

الا انه لا يمكن معتبرا في عنده اسم الشئ وانما لم يعتبر قربة لغم لان الوقوف
 لما كان عبادة مخصوصة بمكان لم يجز فعله الا في ذلك المكان كالطواف
 وغيره الا ترى انه لا يجوز الطواف حول سائر البيوت تشبيها بالطواف
 حول الكعبة انتهى فظاهره ان الكراهة تحميمية انتهى ودرزها الخاق مرقوم
 است ليس بشئ اى في حكم الوقوف كقول محمد بن دم السمك ليس
 اى في حكم الدمار وهذا انه شئ حقيقة الا انه لما لم يكن معتبرا في عنده الشيئية
 لان الوقوف لما كان عبادة مخصوصة بمكان لم يجز فعله الا في ذلك المكان
 كالطواف وغيره الا ترى انه لا يجوز الطواف حول سائر البيوت تشبيها
 لذي في غاية البيان وهذا ظاهر في انه يكره تحريما وصرح في المعراج
 بان لو طاف حول المسجد سوى الكعبة يحس عليه الكفر وفي فتح القدير
 ظاهر في اللفظ معنى ليس بشئ انه مطلوب الاجتناب وفي النهاية
 ليس بشئ يتعلق به الثواب وهو يصدق على الاباحته وعن ابى يوسف
 ومحمد بن يونس رواية الاصول انه لا يكره لما روي ان ابن عباس فعل
 ذلك بالبصرة انتهى وهذا المقالة تفيد ان مقابله من رواية الاصول
 الكراهة انتهى وبذلك صرح الشارح حيث قال بعد ما ذكر انه لا يكره في
 غير رواية الاصول وجبه الظاهر ان وقوف عرفة عبادة مخصوصة فلا يكون
 عبادة دونها كسائر المناسك فاعن ابن عباس يحتمل ان خرج للدعاء
 او الاستسقاء وحمل في النهاية وغيره على انه ما كان للتشبه بالدعاء
 والنصرتح وهذا يقتضي ان الكراهة معلقة به والاولى اطلاقها اذ نفس
 الوقوف وكشف الرؤس تسنن وان لم يقصد نعم نوع من ما يوجب
 الوقوف في ذلك اليوم كالاستسقاء لم يكره والظاهر ان عبارته لم تطلق

بزجاج الكراية وتدود غيره والله الموفق انتهى ودرغنية للستلى شرح
 منه المصلى برقوم است والتعريف الذي يفعله بعض الناس من الاجتماع
 عشية عرفة في الجوامع او في مكان خارج البلد في دعون ويشبهون
 باهل عرفة ليس شي مندوب ولا مكروه وقيل يكره وهو الظاهر انتهى
 ودر جوامع الرموز شرح مختصر وقايع مسطورهت ولا اجتماع اى لا يعبر
 شرعا لان مجتمع الناس بعد الزوال في مساجد بهم ذكرين يوم عرفة
 اى تاسع دى الحجة تشبها بالواقفين بعرفات لانه لم يرو عنه صلى الله عليه
 وسلم وعن الخلفاء الحكام محدثا والمحدث من شر الامور وقيل انه نفى كونه
 واجبا او سنة واما نفى استحبابه فلا يخفى ودر شرح مختصر منسوب
 بيلا على قاري مرقوم است ولا اجتماع عطف على الاسك اى لا يندب
 اجتماع الناس يوم عرفة في غير عرفة تشبها بالواقفين بعرفة لان
 الوقوف عرف عبادة مختصة بعرفة فلا يكون عبادة ووبها وعن
 ابى يوسف ومحمد في غير روايته الاصول انه لا يكره لما روي عن ابن عباس
 رضى الله تعالى عنه انه دخل ذلك بالبصرة واجيب بان ما فعله ابن عباس
 كله كان استسقاء او دعاء انتهى ودر اعداد الفتح شرح نور الايضاح
 مسطورهت والتعريف كى بمعان الاعلام والتطيب من العرف
 وهو الریح وان شاء الضالمة والوقوف بعرفات والتشبه باهل الموقف
 هو المراد بها فيتمون في مكان يوم عرفة وهو ليس بشي معتبر فهو
 غير وزن وغير مستحب وسئل الامام مالك عن ذلك فقال وانما
 منقطع هذه الاشياء البسرع كذا في الدراية وقال الكمال الاوكل
 الكراية لان الوقوف عهد قربته في مكان مخصوص فلا يكون قربة

فی غیره استی و فی العذر والعز الصحیح الکرامته ولا یجوز الاختراع فی الدین کما فی
 الکافی و فی المنع منقسم للمنفعة الاعتقادیه الّتی یتوقع من العوام و بعض
 الوقوف و کشف الرؤس یتلزم التشبه وان لم یقصد و یجمل ما ذکره
 فی الکافی بقوله و عن ابی حنیفه انه لیس لسنه و انما هو حدث احدته الناس
 فمن فعله جازا تهی علی کونه بلا وقوف و کشف رؤس و قال الکمال انتهی
 بذو لا یجعی ما فی اجتماع نساء هذا الزمن مع الرجال و الاحداث و رعاع
 العامه و غیرهم من الشده و الباس و الفتنه و جسم ذلک واجب لانتبه
 از آنچه مذکور شد چون آفتاب روشن گردید که قول به اباحت و حسن
 جنبیزیکه مصداق لیس بشئی است قول مردود است و عبارت کافی
 در اشباع به حذف و قصر منقول است و نمایش مقصود خود در کافی
 ازین قصر مقصود و لم یرد به نفی شرعیته الخ را در عبارت ذخیره قول
 امام محمد و عبارت جامع صغیر قرار دادن غلط است و باطل زیرا که
 جامع صغیر از اصول است و از افادات و تقریحات فقها ظاهر شده
 که عدم کرامت تعریف منقول از محمد در غیر روایت اصول است
 و در روایت اصول از و نشان کرامت است پس اگر قول مذکور
 عبارت جامع صغیر باشد وجود روایت عدم کرامت از محمد در اصول
 لازم آید و اگر در عبارت فتاوی حجت و جامع بر مانع تامل و فکر کرده آید
 صدق این مقال ظاهر گردد و معلوم شود که عبارت جامع صغیر
 صرف التعریف الذی یصنعه الناس لیس بشئی است و لیس زیرا که
 در غیر این جمله در عبارتیکه از فتاوی حجت به تسمیه عبارت جامع صغیر
 نقل فرموده اند و در عبارتیکه از ذخیره به تسمیه عبارت جامع صغیر

نقل نموده اند تفاوتی که هست مهمی ازین معنی است و از عبارات جامع
 برانی ظاهر که لم یرد مقوله بعضی مشایخ که شاید مراد از آن امام محمد
 باشد نیست **قول** صحیح و چون اجتماع مردم روز عرفة غیر از عرفات
 بشرف این روز و شنیدن وعظ با اتفاق جائز بغیر کراهت است اجتماع
 مردم بشرف روز ولادت آنحضرت علیه الصلوة والسلام و شنیدن
 آیات و احادیث و قیام هنگام ذکر وضع آنحضرت علیه الصلوة والسلام
 چگونه جائز بغیر کراهت نباشد **اقول** جواز اجتماع مردم بر شنیدن
 وعظ بر روز عرفة یا دیگر روز بدون التزام و تخصیص عرفه یا دیگر روز مسلم
 است و اما جواز اجتماع مردم بر روز عرفة بر کثرت روز عرفه
 ممنوع است پس دعوی اتفاق در جواز این اجتماع باطل است
 و مدفوع و قیاس اجتماع مردم بشرف روز ولادت بر اجتماع
 بر کثرت وعظ از کسیکه پایه اجتهاد ندارد و مسموع اجتماع بر آن
 شنیدن وعظ نه بر کثرت روز ثابت از سنت و عمل
 سلف است و این اجتماع بر کثرت روز بدون شرف محدث
 و مخترع حطام دنیا و خلف ناخلف شرف عین روزیکه تولد حضرت
 رسالت علیه الصلوة و التحیته در آن روز شده بر سر و چشم است
 اما شرف آنروز و مثل آنروز از هر سال ممنوع و بر قیاس این اجتماع
 است حال قیام هنگام ذکر وضع آنحضرت علیه الصلوة والسلام **نور الدین**
شیرازی در شرح مواهب لدنیه در شرح لیلیه مولده صلوات الله علیه و سلم
افضل بن لیلیة القدر من وجوه ثلثة الم نرشته قوله افضل من
لیلة القدر ذکر و امثل بدانست المفاضلة بین لیلة الاسرار و لیلة القدر

واحوالاً منه بان لیلته الاسراء بالنسبة له جعلی الله علیه وسلم افضل و لیلته القدر
 بالنسبة لامته افضل و ذکر ابن جریر البیہقی فی مولده لبعده ما ذکره امیر من البر
 الثلثة ما نفعه هذا غاية ما وجه به هذا القول و فيه احتمال و استدلال بما لا
 یتیح المدعی لانه ان ارید تلك اللیلة و مثلها من كل سنة الى القیامه افضل
 من لیلته القدر فهذه الافضلیة لا یتیح ذلك كما هو على وان ارید عین تلك
 اللیلة فلیلة القدر موجودة و انی فضلها فی الاحادیث الصحیحة على سائر
 لیالی السنة بعد الولادة بل المبعث بل الهجرة فلم یکن اجتماعهما حتى یتالی التفضل
 بینهما و اما تلك القصة و هذه باقیة الى القیامه و قد لخص الشارع على
 افضلیتها و لم یتعرض للیلته مولده و لا امتا لها بالتفضیل و لیس لا فوجب
 علینا ان نقصر علی ما جار عنده و لا ینتدع شیئا من عند نفوسنا
 القیامه عن ادراكه الا بتوقیف منه صلعم انہی قوله ۸۲۰ از امام بزرگوار
 در عقد جواهر منقول است **اقول** بر تقدیر صحیح نقل بر زینبی شخصی
 مجهول است بر چه از ان درین باب منقول است لائق احتجاج و قابل قبول است
قوله ۸۳۰ و فتوای مفتیان مذابب اربعه و مولانا عبد الله سرایج حنفی
 و عثمان حسن و میاطی شافعی که از مکہ معظمه در باب قیام مذکور فرین بمرور
 دستخط ابن اکابر در دہلی بہ خالقہ منقذ است طریقه نقشبندیہ مجددیہ
 شاه غلام علی صاحب مرحوم مغفور رسیده سوادش برین بیاض برور
 می شود **اقول** قویہ جمله مفتیان یک بلد که اخلاط ہمزاد ہل سنت باشند حجت
 شرعیہ بزرگ اہل ہمزہ بلاد و قرے نیست چه جا کے کہ فتوای پنج ہفتاد
 کان اخلاط مذابب اربعہ از علماء کے یک بلد کہ ہنوز جامع شہر و
 افتابنودہ اند بہ شرط صحت نقل حجت شرعیہ بزرگے جمله کسان فری

و بودی و امصار باشد و در فتاوی و میا طمی که از مدائنی دالی زرعه
 عراقی استناد است بر تقدیر صحت نقل و کس از ایشان لائق اعتماد
 نیست مدائنی مروی مجهول است و ابو زرعه عراقی در تقلید مدائنی مدین
 از مذاهب ائمه اربعه چنین سخنها کرده که شاید مقبول خاطر جناب صاحب
 اشباع برگزینفتند قوله ص ۸۹ پس بلا شبهه ثابت و متحقق شد که
 عقیام وقت ذکر ولادت آنحضرت صلوات الله علیه و سلم چنانچه متعارف
 درین دیار و امصار و دیگر بلاد اسلام از عرب و عجم است متواتر است
 از اسلاف کرام و علمای فحاش است واجب الاتباع باشد اما صغری
 پس نظریه شواهد مذکوره که انفا مذکور شد از بیسیات اولیه اقول
 از شواهد مذکوره صدق صغری برگزیده مفهوم نمی شود چه جاے آنکه اولیة
 آن از آنها مستفاد گردد و از استقرار ظاهر کذب صغری است قوله ص ۸۹
 و اما کبری پس با وجود اثر عبدالله بن مسعود که ماراه المسلمون حنا فیه عند
 حسن از لقرتخ در مختار و غیر آن از کتب فقه از اجله بیسیات است
 اقول کلیة کبری ممنوع است و قول باطله بیسیات بودنش کلام
 باطل و موضوع است و افاده اثر ابن مسعود بر ایمنی محل نظر است
 چنانچه از بالا ظاهر است و لقرتخ بود در مختار قابل اعتبار نیست چه جا
 آنکه در دیگر کتب بخلاف آن موجود باشد قوله ص ۸۹ در مختار
 بکثیر ایام تشریح مینویسد و لا یاسر به تعقیب العید لان المسلمین
 توارثه فوجب اتباعهم و علیه السلیخون انتهى اقول دیگر کتب مالامال
 از منع آن بوده اند فی الهدایة و هو تعقیب الصلوات المفروصات انتهى
 و فی حاشیة تها فیه اشارة الی ان لا یکبر لعید الوتر و صلوة العید النافله

بیان کبریات
 عبد قاضی

انہی و فی السراج الوریح شرح تفسیر القدری قولہ المفروضات
 تحریر من الوتر وصلوۃ العیدین انہی و فی مطالب المؤمنین سئل
 الفقہیہ بالوللیت من التکبیر بعد صلوة العید یوم النحر قال علی قول
 اصحابنا غیر مسنون لکن الناس اعتادوا التکبیر بعد صلوة العید فلا
 بأس بذلک والغوی علی انہم یمنعون کذا فی مغایب السائل انہی قولہ
 صلوۃ و چون منشاء این قیام فقط تعظیم و تکبیر حضرت علیہ الصلوۃ
 والسلام است پس اگر کسی از حاضرین مجلس منیف مولد شریف تحلف ازین
 قیام سازد و بہ اتباع حاضرین مجلس در قیام نہ پردازد البتہ مورد ملامت
 و ہدف سهام سبزدنش و عقاب ہر خاص و عام باشد **اقول** چون
 استکفاف مستکلفین ازین قیام محدث بوجہ اطاعت حضرت سید الانام
 علیہ الصلوۃ والسلام و اتباع صحابہ کرام است تحلف ازین و ترک اتباع
 حاضرین ذران موجب تحسین و مدح است نہ باعث ملامت و قدح مثل اگر
 حاضرین مجلس تعظیم حضرت رسالت بسجده کنند و ششخہ از جهت اطاعت
 و سنہ علیہ الصلوۃ و التحیۃ بہ اتباع حاضرین نہ پردازد و تحلف از سجده نما
 ششخص مذکور نہ دہل دین مورد مدح و تحسین بود نہ محل لوم و تہمین **قولہ**
 صلوۃ و باوجود این مخدور شرعی چنین تحلف منافی اداب صحبت و سن
 معاشرتہ کہ قطع نظر از امر مذہب و مستحسن موافقہ باقوم در امر مباح
 ہم از استحکات عادی و عرفی و مخالفتہ در ان قبیح و مذموم کہ مستلزم نفرت
 و وحشت جماعت است و موید اینست انچہ از قلم ہدایت رقم مولانا امام غزالی
 علیہ الرحمۃ در احیاء العلوم تراویدہ **اقول** کہ استحسان موافقہ باقوم
 در ہر امر مباح مسلم عرف عام باشد لیکن اباحتہ ازین قیام محل کلام بود

پس تخلف ازین قیام منافی اداب صحبت نباشد و اتباع سنت
 و اجتناب از بدعت بجهت تنفر و توحش جماعه اهل بدعت از ان ترک کرده
 نه شود و بسیار که از اقوال شیخ ابی حامد غزالی چنان بوده اند که غالباً
 مکروه خاطر جناب صاحب شجاع باشند درین صورت بالفرض اگر این قول
 شیخ ابی حامد مقبول خاطر خصم نیفتد چه محذور لازم آید **قال** شیخ
 ابو حامد الغزالی فی المنحول واما ابو حنیفه فقد قلب الشریة نظر البطن و شمس
 سلكها و حرم نظراً لنها و **قال** فی الاحیاء فائدة فان قیل فیل
 یجوز لعنه السمیریزید لکونه قاتل الحسین او امر به قتل یا لم یثبت اصلاً فلا یجوز
 ان یقال انه قتله او امر به الم یثبت فضل عن اللعنة لانه لا یجوز لیسبة
 مسلم الی کبیره من غیر تحقیق انتهى **قول** ۹۵ مقام عبرت است که به
 فحوا ماراه المسلمون حسنا فهو عند الله حسن تواریث مسلمین موجب
 اتباع و حجت شرعی باشد تواریث علمای سکنه مهبط وحی و مورد
 جنود ملائکه مقدسه لایق تاسی و اقتداء و حجت شرعی نباشد **اقول**
 کلام در شرح ماراه المسلمون حسنا فهو عند الله حسن بوجهیکه احتیاج
 از ان در محل نزاع ساقط است بالگذشت و عمل سکنه مهبط وحی و
 مورد جنود ملائکه درین زمان که علماء باشند کیف ما اتفق حجة شرعی نیست
 شیخ علی قاری در مرقاة شرح مشکوه نوشته و اکثر الطرطوسی الاجتماع
 لیسلة الختم فی التزویج و لضب المنا بر و بین انه بدعة منکره قلت رحمه
 الله ما فطنه وقد ابتلی به اهل الحرمین حتی فی لیاالی الختم یحصل اجتماع من
 الرجال والنساء والصغار والجدید ولا یحصل فی الجمعة والکسوف والعبید
 و یرتب علیه الف والعید والمنکر الحدید و یرتب علیهم النار و یرتب علیهم

کتاب تالی در بیان احکام شرعی
 شیخ ابی حامد غزالی
 صاحب کبری

بیان تفسیر غزالی در بیان احکام شرعی

بیت الملک الجبار ویقفون علی مینة عبدة النیران فی طیش المطفان
 حتی یضیق علی الطائفین المکان ویشوشون علیهم و علی غیرهم
 من الذاکرین والمصلین وقرء القرآن فی ذلک الزمان فنیال العلم العرف
 والعاقبة والغفران والعه المستعان انتہی قولہ ص ۹۵ معہذا در کتب معتدہ
 بجایے خود مصرح است کہ در امور غیر ممنوعہ رواج ہر شہر معتبر است
 بلکہ غسل بہ امور غیر ممنوعہ مردہ اہل اسلام واجب نوشتہ اند پس
 ہر گاہ رواج ہر شہر در اموریکہ نفس شرعی در منع آن وارد نشد و شرع
 معتبر بلکہ واجب باشد امور مردہ اکابر علماء حرمین شریفین چگونہ
 معتبر نباشد اقول اول محل نزاع بدعت و امر محدث در دین
 است و بدعات از امور ممنوعہ اندہ از امور غیر ممنوعہ و دوم اعتبار
 رواج یک دوشہر در امور غیر منصوصہ معاملات کہ نزد بعض علماء است
 در معاملات ہمان یک دوشہر است نہ در معاملات ہمہ قری و ہما
 چہ جائے آنکہ رواج شہرے در عبادات غیر منصوصہ حجہ شرعیہ
 پر اے عبادات جملہ بلاد باشد سوم امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ در
 بسیاری از معاملات نیز بخلاف تعامل بلاد حکم فرمودہ و بیح اعتبار
 رواج نمودہ اند بہر حال تعمیم اعتبار رواج ہر شہر در امور غیر ممنوعہ محل تعجب
 اریقضان ہست و قول بوجوب این اعتبار عموماً صریح البطلان در ہر
 مذکور است کہ استقرض خیر عدد او در نارد و نزد امام محمد جائز نیست
 بسبب تعامل ناس و نزد امام ابوحنیفہ عدد او در نارد و نزد امام ابو یوسف
 صرف عدد او جائز نیست و نیز در ہدایہ مسطور است لو باع الخلیفہ بجنہا
 متاویدا و ناس او الذہب بجنہ متماثلہا کسیلا لا یجوز عند ہما و ان

جان تعامل بلاد

تعارفوا ذلک انتہی نامی در رد المحتار حاشیہ در مختار بہ ذیل فالترقیہ
المعارفہ سے زماننا تترہ عندہ لاعندہما نوشتہ اقول کون ذلک
معارفالا یعنی جوازہ عند الامام القائل بحرمۃ الکلام ولو امر بالمعروف
اور و سلام استمد لابلایامرو ولا عبرۃ بالعرف الحادث اذا خالف النفس
لان التعارف انما یصلح و لیس علی المل اذا کان عاماً من عہد الصحابہ
و المجتہدین کا مر جوابہ انتہی و حضرت شیخ احمد سرہندی مجدد مائتہ الف
ثانی در مکتوبات خود میفرمایند و اجتناب از اسم و رسم بدعت تا
از بدعت حسنة در رنگ و روش بدعت سیئہ احتراز نماید بو
ازین دولت بمشام جان او تریسد و این معنی امروز متخیر است
کہ عالم در دیابے بدعت غرق گشته است و بہ ظلمات بدعت
آرام گرفتہ کرامچال است کہ دم از رفع بدعت زندہ و بہ احیای
سنت لب کشاید اکثر علمائے این وقت رواج دینداران
بدعت اند و نحو کنندگان سنت بدعتہا سے پین تدرہ بالتعامل
حلق و النسبہ بجزا بلکہ بہ استخوان آن فتویٰ میدیند و مردم بہ بدعت
دلالت مینمایند چہ میگویند اگر ضلالت شیوع پیدا کند و باطل
معارف شود تعامل گردد و مگر منیدانند کہ تعامل و دلیل استخوان
نیست تعاملیکہ معتبرست همانست کہ از صدر اول آمدہ است تا باجماع
جمیع مردم حاصل گشتہ کا ذکر فی الفتاویٰ الغیائیۃ قال شیخ الامام
الشہید رحمۃ اللہ سبحانہ لا ناخذ باستخوان من شیخ بلخ و انما ناخذ بقول
اصحابنا المتقدمین رحمہم اللہ سبحانہ لان التعامل فی بلدۃ لا یدل علی الجواز
و انما یدل علی الجواز ما یکون علی الاستمرار من الصدر الاول فیکون

فيكون ذلك دليلا على تقرير النبي عليه وعلى الله الصلوة والسلام اي نعم
 على ذلك فيكون منه عليه وعلى الله الصلوة والسلام واما اذا لم يكن
 كذلك لا يكون فنعلم حجة الا اذا كان ذلك من الناس كاطمة في البلدان
 كلها ليكون اجماعا والاجماع حجة الا ترى انهم لو تعاملوا على بيع الخمر وشرها
 الربوي لا يفتي بالحل وشك نيت كه علم به تعامل كافة الامم وبه عمل جميع ملوكها
 وبلدان از حيطه بشره خارج است باقى ماند تعامل صدر اول كه في
 الحقيقة تقرير است از ان سرور عليه وعلى الله الصلوة والسلام
 وراجع است به سنت او عليه وعلى الله الصلوة والسلام بدعت
 كيا است وحسن بدعت كدام انهي قوله صلواته والنجيات كه صاحب
 هدايه توارث اهل حرمين را در جواز اذان فجر قبل از وقت حجت گرفته
 حيث قال يجوز للفجر من الضعف الاخير من الليل لتوارث اهل
 الحرمين انهي اقول يا عجب كه حجت گرفتن صاحب هدايه به توارث
 اهل حرمين در ين مقام ظاهر نموده اند حال آنكه صاحب هدايه اين احتجاج
 مقبول نداشته مرود و را كه در هدايه از ابي يوسف رحمة الله تعالى
 منقول است در اينجا نقل فرموده اند اصل عبارت هدايه انيست
 قال ابو يوسف وهو قول الشافعي يجوز للفجر في الضعف الاخير
 من الليل لتوارث اهل الحرمين والحج على الكل قوله عليه السلام
 لبلال لا تؤذن حتى يسبطين لك الحجر كذا و بدعيه عرضا منته
 و در عبايه حاشيه هدايه به ذيل والحج على الكل مرقوم است اي حاشيه
 ابى يوسف و الشافعي و اهل الحرمين يعني ان الحديث حجة على الله
 و المأخوذ منه انهي و مع هذا به شهادت قرب زمان ظاهر كه متقدم

كقولهم و نظر على قوله صلواته
 و انما صلواته صلواته
 و انما صلواته صلواته

قاضی ابی یوسف توارث اہل حرین قرون ثلثہ است قولہ ص ۹۴
 وبالتراد پنجمہ روایت حافظ محمد بن طاہر المقدسی است کہ بہ سند خود
 از زید بن ثابت رضی اللہ عنہ آورده و قال اذ ارایت اہل المدینتہ
 ارجعوا علی کل شیء فاعلم انہ سنۃ انتہی اقول بقرض صحت
 این روایت مراد از اہل مدینہ در روز بیت صحابہ کرام اند کہ در عہد
 زید بن ثابت موجود بود و ذوقولہ ص ۹۴ ولید بن یسیر از شاخ قول
 اہل مدینہ را حجتہ گرفتہ اند چنانچہ در عینی شرح کثیر مرقوم است و ذکر
 شمس الاشمہ الحسبی ان من شیخ بلخ اختار و اقوال اہل المدینہ
 سنۃ حجاز استیجار المسلم علی تعلیم القرآن فمن ایضا نقول بالجواز اول
 اختیار قول اہل مدینہ بنا بر موجب بودنش بہ وجہی حجتا مکملہ خلاصہ
 کلام عینی است سنۃ متقدم احتیاج بہ قول اہل مدینہ بنود بسبب استنبہا
 بشرح کثیر عینی بہ حجتہ گرفتن بیشتر از شاخ قول اہل مدینہ را
 صحیح بناست قولہ ص ۹۴ و زہدایہ نے نوید و بعضی سنۃ بخنا استسنوا
 الا استیجار علی تعلیم القرآن الیوم لانہ ظہر التوائی فی الامور المدینتہ نفع
 الاستماع تصحیح حفظ القرآن و علیہ الفتوی و در نہایہ نوشتہ ہم
 انتمہ بلخ فافہم اختار و اقول اہل المدینہ انتہی اقول از ہدایہ و نہایہ
 ظاہر کہ استخوان استیجار و اختیار قول اہل مدینہ بنا بر ظہور توائی
 و امور مدینہ و خوف تصحیح قرآن است نہ بنا بر حجتہ بودن قول اہل مدینہ
 قولہ ص ۹۴ و طرفہ اینست کہ در فتاویٰ مغنیان مذکور است ارجعہ و نیز در فتاویٰ
 مولانا عبد اللہ سران حنفی و مولانا حسن و میا علی شافعی در استخوان
 قیام نقل و حکایت از استخوان علما سابقین بہت شکر کلام اجتہاد و علما

حرین چنانچه عبارت بدان استحضار العلماء و رفقا هر یک از علماء
 مرقوم است پس این قیام از مستبذات علمای حرین نمیتواند شد
 اقول اهل از کجا معلوم شد که مراد عبد الله سراج و حسن و میاطی
 از علماء علمای سابقین اند ووم بر فرض این اراده ان سابقین
 غیر اصحاب قرون گذشته و غیر محتب بدین باشند و کلام در استمان
 این سابقین همچو کلام در استمان لاحقین است **قوله**
 ص ۹۴ و طرفه ترا نمیکه بدعتی بودند مقصود و محصور در علمای حال
 نیست بلکه سلف صالحین حرین شریفین را نیز این مستحقان
 از ارباب بدعت میداند چنانچه استناد به رسائل بعضی افاضل
 که ملا علی قاری هم یکی از انجمله است برین دعوی گواه است اقول
 سلف صالحین شرفون اهل بدعت حرین گو در زمان متقدم
 گذشته باشند خطا است بالا از حصول قیام نصر الله کابلی بیان
 کرده شد که در یک زمان همه شرفا و حرین زیدیه بودند و حاشا که
 که از مسلمین سلف صالحین لایما سلف صالحین حرین
 شرفین زاد هم الله شرفا را از ارباب بدعت انگار و وارث
 سلف نکال آخرت بر او خود حاصل نماید **قوله ص ۹۴** چون متبع
 و تصحیح رسائل علمای مدوحین و غیر آن کرده شد شایسته
 صحبت این استناد و استشهاد هنوز در نظر نیست پس این نیز
 بلامرینه است اقول رساله شیخ علی قاری در رد بدعات حرین
 نزد بعضی اصحاب راقم موجود است پس کلام در محبت این استناد
 و استشهاد خریه بلامرینه و مطرود است **قوله ص ۹۴** مصداق تفرقه

تنزل و تسلیم گویم که اگر مرد او از بدعات حرمین بدعات حسنه است
 که ائمه عظام و علمائے کرام انرا تلقی به قبول نموده اند پس بمنطبق
 صدق و نفاق من سن سنه حسنه فلم اجزواجر من عمل بها
 ایجاد و احداث چنین بدعات موجب تضعیف اجر و ثواب است
 اقول تجویز اراده بدعات حسنه از بدعات در رساله رو بدعات
 حرمین از عاقل فاضل کهن فاضل باب بعد است و تضعیف
 اجر و ثواب در احداث بدعات از من سن سنه فی الاسلام سنه حسنه
 الحمد میست فهمیدن غلط است زیرا که سن در حدیث مذکور بمعنی
 یعنی خروج از سن الکن است به دلالت سیاق و سباق
 و شهادت حدیث دیگر که در آن وارد است من اجلی سنه من سنی
 قدامت بعدی فان له سن الاجر مثل اجر من عمل بها و یا بمعنی سلک
 از سن الطریق بهر حال بمعنی احداث نیست قوله ص ۹۵ و اگر سخا و الله
 مرد از آن بدعات سئیه است پس برین تقدیر مضمون این مصلح
 چونکه از کعبه بر خیزد کجا ماند مسلمانی از اهل سنت و جماعت بلکه
 از دین اسلام ناسی و نشانی در تمام عالم باقی نخواهد بود که فساد
 اصل متعدی بقا و فرغ است اقول اگر اکثری از اهل حرمین مستبد
 بدعات و معاصی شوند چنانکه در یک زمان همه مشرفان به نجات
 چه ضرورت است که از اهل سنت و جماعت بلکه از دین و اسلام ناسی
 و نشانی در تمام عالم باقی نماند بقا اهل سنت و جماعت و دین
 و اسلام موقوف بر بقا اهل سنت و جماعت در حرمین نیست مگر
 قلیل گذشته که حرمین مشرفین در تسلط و مابیه بودند و غریب

ایشان در آنجا شایع بود پس بر قاعده صاحب اشباع حقیقت
 مذہب و بیهیہ کہ مبغوض خاطر وی است ظاهر شد و نعم ما قبل
 حسن زبیرہ بلال از حبش صہیب از روم ز خاک مکہ ابو جہل اینجہ
 ابو العجی است قول ص ۹۵ احادیث صحیحہ کہ در مناقب حرین وارد است
 بزناظرین کتب حدیث مخفی و محجب نسبت باشد درین مقام بناختن
 بیاورد حدیثی از مشکوٰۃ کہ در باب الاعتصام بالکتاب والسنة ذیل
 فصل نامی مذکور است اکتفا میرود و عن عمر بن عوف رضی اللہ

عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان الدين ليازر الے
 الحجاز كما تازر الحجة الى حجرتها الم اقول شرح این حدیث در باب
 اول از عینی گذشت و شرح دیگر احادیث بران قیاس باید کرد
 پس استدلال به احادیث بر مختصرات بدون فهم معنی و دریافت
 ان از ماہرین شعار اہل علم و دین نیست قولہ ص ۱۰۰ بسیارے از
 مستحبات متاخرین است کہ در قرون نلمشہ اثرے از ان پیدا نیست
 و علماء آنرا بقبول پیش آمده مستحب و مستحسن شمرده اند اقول مراد
 از متاخرین اگر مجتہدین امت اند پس نزاع نیست در قبول استحسان
 ایشان زیرا کہ ہمہ آنها مستند بہ کتاب و سنتہ بوده اند و اگر غیر
 مجتہدین امت اند پس در قبول مستحبات ایشان عموما کلام
 است و ہر کہ از علماء مستحبات ایشان را بدون ثبوت آنها از
 دلیل شرعی مستحسن و مستحب دانستہ لائق طام است قولہ
 از آنجملہ است تلفظ در نیت نماز اقول چون در منقول بودن
 تلفظ بالنیۃ از ائمہ مجتہدین کلام است لهذا در مستحسن تلفظ

و عدم استحسان آن اختلاف است اهل استحسان قیاس بر تلفظ در
 جمع نموده اند و منکرین استحسان به عدم فعل حجت گرفته اند و بر تقدیر یک
 نقل آن از مجتهدین بصحت نرسد قول منکرین قرین جواب بود و
 استحسان علماء غیر مجتهدین گویند و در فقها با شد خطا
 و لاین استکشاف اعلی الالباب باشد فی میزان الشعرانی قول الاثمه
 ان النطق بالبنیة کمال فی العبادة مع قول مالک انه یکره النطق
 بها انتہی و فی فیض الباری شرح صحیح البخاری اختلافوا فی
 التلفظ بها بعد الاتفاق علی ان الجهر بها غیر مشروع مطلقا فقیل
 مستحب و قیل بدعت و قیل مکروه لانه لم یشهد عن رسول الله
 صلی الله علیه وسلم من طریق صحیح و الاضعیف انه کان یقول عند
 الافتتاح اصیلا کذا و الا عن احد من الصحابة و التابعین البتة و فی
 امداد الفناح شرح نور الایضاح و فی مجمع الروایات التلفظ
 بالبنیة کرهه البعض لان عمر رضی الله عنه ادب من فعله و احب بعض
 لافیه من تحقیق عمل القلب و قطع الوسوسة و عمر رضی الله عنه
 انما اجر من جهر به فاما النیة بها فلا بأس بها کذا فی حوامع الاحکام
 و لو اجمع الالباب انتہی و قال الشیخ ابن الهمام فی فتح التقدیر
 قال بعض الحفاظ لم یشهد عن رسول الله صلی الله علیه وسلم بطریق
 صحیح او ضعیف انه کان یقول عند الافتتاح اصیلا کذا و الا عن احد
 من الصحابة و التابعین بل المنقول انه صلی الله علیه وسلم اذا قام
 الی المنصوۃ کبر و قهقهه انتہی و حمل بدعت درین کلام ابن همام بر
 بدعت حسنة فوجب القول بها لیرضی قائل باشد زیرا که مراد ابن

بهام از بعض الحفاظ شيخ شمس الدين ابن القيم است واز كلام ابن قيم
 وزياد المعاد بدعت سيئه بودن تلفظ بالنيه مستفاد من شود في
 شرح الشربلاية وقال الكمال ابن الهام قال بعض الحفاظ يعني
 به ابن القيم الجوزية كما افاده من لفظه رحمه الله لم يثبت عن رسول
 الله صلى الله عليه وسلم بطريق صحيح ولا ضعيف انه كان يقول عند
 الافتتاح اصلي كذا ولا عن احد من الصحابة والتابعين بل المنقول
 انه كان صلى الله عليه وسلم اذا قام الصلوة كبر وبه بدعت انتهى
 وقال الشيخ شمس الدين ابن القيم في زاد المعاد كان اذا قام الى
 الصلوة قال الله اكبر ولم يقل شيئا قبلها ولا تلفظ بالنيه ولا
 قال صلى الله عليه وسلم اصلي صلوة كذا استقبل القبلة اربع ركعات
 انا ما اوماموما ولا قال اداء ولا قضاء ولا فرض الوقت وبه عشر
 بدع لم ينقل عنه صلى الله عليه وسلم احفظ باسناد صحيح ولا ضعيف
 ولا سند ومرسل لفظا واحدا منها البتة بل ولا عن احد من الصحابة
 ولا التابعين احد من التابعين ولا الائمة الاربعة وانما عن بعض المتأخرين
 وقول الشافعي في الصلوة انها ليت كالصيام ولا يدخل فيها احد
 لا يذكر فظن ان الذكر تلفظ المصلي بالنيه وانما زاد الشافعي بالذكر تكبير
 الاحرام وكيف يستحب الشافعي امر المفعيله رسول الله صلى الله عليه وسلم
 في صلوة واحدة ولا احد من خلفائه و صحابه و هذا مذموم وسيرهم
 فان وجدنا حرفا واحدا منهم في ذلك قبلنا وقابلناه بالقول والتسليم
 ولا بدى من بدعهم ولا سنة من سنتهم الا ما نقلوه عن صاحب الشرح
 صلى الله عليه وسلم انتهى وقال القسطلاني في المواهب

اختلف العلماء في التلفظ بها فقال قائلون هو بدعة لأنه لم ينقل
 فعلم وقال آخرون هو مستحب لأنه عون على احتضار نية للقلب
 وعبادة للسان كما أنها محمودية للقلب والأفعال المنسوبة لعبادة
 الجوارح نحو ذلك اجاب الشيخ ثقة الدين والمافظ عماد الدين بن كثير
 واطيب بن القيم في رد الاستحباب وأكثر من الاستدلال بما
 في ذكره طول يخرجنا عن القصد انتهى وقال العابد السندري في
 الموهب اللطيفة شرح مسند يحيى في رد التلفظ بالنية فهو خلاف
 السنة اذ لم ينقل ذلك من النبي صلى الله عليه وسلم والصحابة ومن تبعهم وقد
 ثبت في الصحيح انه صلى الله عليه وسلم كان اذا قام الى الصلوة قال الله اكبر
 ولو كان يقول شيئا قبل التكبير لروى ذلك وقد صح ايضا انه صلى
 الله عليه وسلم للمسي صلوة اذا قمت الى الصلوة فكبر والرفار
 تدل على تعقب التكبير بالقيام من غير تراخ من غير ان يتخلل بينهما
 شي اخر قال ابو داود وسالت محمد بن اسمعيل انك تقول قبل
 التكبير شيئا قال لا والا تبارح كما يكون في الفعل
 يكون في الترك فمن واظب على ما لم يفعله الشارع صلى الله عليه
 وسلم فهو مبتدع بشمول قوله عم من عمل عملنا ليس عليه امرنا فهو
 رد دلائل اهل البدعة مستحثة استحمتها المشايخ للاستحسانية
 على استحضار النية لمن احتجح اليها وهو صلى الله عليه وسلم
 واصحابه لما كانوا في مقام الجمع والحضور لم يكونوا محتاجين الى
 الاستحضار المذكور لانا نقول اثبات هذه المقدمات وليس على
 ان هذا مستحسن وكلما كان مستحبا كان افضل ومعلوم

انه صلے اللہ علیہ وسلم لایالی الا بالافضل لقوله صلے اللہ علیہ وسلم
 الی اختکم و اعلمکم باللہ انا فاندفع حینئذ ما قیل ان التلفظ بہا
 عبادة اللسان كما انها عبودية للقلب والافعال المنسوبة عبادة للجوارح
 لانه لو كان كذلك لما عدل الشارع صلے اللہ علیہ وسلم عنها واخذ
 استجاب التلفظ بہا من قوله صلے اللہ علیہ وسلم لیک حجة وعبرة
 وقیاسہم فی ذلك علیہ اخذ بعید غیر متوجہ لانه انما قال ذلك فی
 ابتداء احرامہا تعلیمہا للصیابة بالعلون بہ ولیقصد وہ من التک
 ولقد صلے صلعم اکثر من ثلثین الف صلوة فلم یثقل انه قال بونیت
 ان اصلي صلوة کذا وکذا وترک صلعم سنة کما ان فعله سنة
 والوزق بین الحج والصلوة اظهر من ان یقاس احدہما علی الاخر والی
 بزوال ابن القیم فی الہدی النبوی و تبعہ من علماء الشیخ علی العار
 فی شرح التکوۃ انتہی قولہ ص ۱۲۱ و از عجائب ہنوتی کہ یاد از ہنوت
 زار کشمیر سید ہدایت کہ بعضی از مدعیان علم و دانش با وجود
 اعتراف بہ انیکہ علماء و تلفظ در نیت نماز ستمن نوشته اند گویند کہ
 چون این تلفظ مانور از قرون ثلثہ نیت بدعت است و این بدعت
 چہ جا بے رفع سنت رفع فرض مے نماید چہ این تلفظ مورث
 غفلت از نوعیت قلبی کہ فرض است حوادث پس بہ تجویز این
 تلفظ ترک نیت کہ فرض است لازم آید اقول مقتضای این دریدہ
 دینی نسبت بعض کبریا امت بنوی یعنی حضرت شیخ احمد سہندی
 مجدد مائت الف ثانی صرف بلہ الصافی و ہوا کف نما است حضرت
 شیخ در مکتوب صد و ہشتاد و ششم از جلد اول مکتوبات نوشته

سنت که رفع فرض سینما بد چه از تجویز آن اکثر مردم بزبان اکتفا
 مینمایند و از غفلت قلبی باک ندارند پس درین ضمن فریضه از
 فرایض نماز که نیت قلبی باشد متروک میگردد و به فساد نماز میرساند
 علی بن القیاس سائر المتبدعات والحمدات فانهما زیارات علی
 السنه ولو بوجه من الوجوه و از زیاده نسخ و القبح زرع فعلیکم انما
 علی متابعت سنه رسول الله علیه و علی الله من الصلوات انما و من التسلیت
 الکلبا و الاکتفا علی اقتدار اصحابه الکرام فانهما کالنجوم باهم اقتدیتم
 ایتدیم فاما القیاس و الاجتهاد فلیس من البدعه فی شیء فانه
 منظر المعنی المخصوص لا مثبت امر زائد فاعتبر و یا اولی
 الابصار و السلام علی من اوج الهدی و الترم متابعت
 المصطفی علیه و علی الله الصلوات و التسلیات انقی
 بیند که درین کلام شیخ صورت بودن تلفظ براس
 غفلت از غنیمت قلبی کجاست بلکه مفادش صرف
 اخبار و بیان واقع انیمحی است که تجویز تلفظ بلا اجازت
 شارع موجب اغتراز مردم به تلفظ شده چنانچه
 مشاهده است که صد مردم در نیت نماز اکتفا بر
 نیت ان اصلی گذا میکنند و از غنیمت قلبی
 یک لحظ غافل میباشند قوله صلی الله علیه و آله سبحان الله این
 خوش فهمی این بزرگان تماش کردیمت که اینقدر ندانستند
 که مواطاة ذکر سالی با غنیمت قلبی موجب تقویت است اقول
 اینچه بے باکی از تقویض بر اکابر و سب ایشان است و از خوش فهمی

خواندند است که مواطاة ذکر رسانی با عزیمت قلبی در آن وقت سیر
 شود که عزیمت قلبی با تلفظ موجود باشد و از تجویز تلفظ به اول شارع
 چنان اتفاق افتاد که اکثر مردم به زبان اکتفا مینمایند و از غفلت قلبی
 باک نمیدارند **قوله** **حاشا** معنی اگر ذکر رسانی موجب غفلت از حضور قلبی
 باشد لازم آید که نماز احدی از عوام و عوام من متصف به صفت
 کمال او انگرود **اقول** حضرت شیخ سهروردی به ایجاب ذکر رسانی
 بر آن غفلت از حضور قلبی حکم نموده بلکه صرف ارشاد این معنی فرمود
 که تجویز ذکر رسانی بدون حکم شارع درین موضع باعث بر اکتفا که اکثر
 مردم به ذکر رسانی و ترک حضور قلبی گردیده پس این بدعت چه چاره
 رفع سنت رفع فرض گردانیده **قوله** **ص ۱۰۰** در گاه حال نماز که فاضلترین
 عبادات است چنین باشد دیگر جهات شرعی و ذکر هر کلمه طیبه
 را که مانع از احادیث صحیحیه است و آنرا مشایخ کرام موجب تصفیة
 قلب و موجود حضور قلبی قرار داده اند چه باید گفت **اقول** یک حدیث
 صحیح هم مورد باب ذکر هر کلمه طیبه به نظر نیامده چه جای آنکه بانور باشد
 از احادیث صحیحیه و علما به کراهت و بدعت بودن جهردر اذکاری که
 مانع در آنها جهرنیت تصریح فرموده و به استثناء ابن حرم همه اتفاق
 دارند بر عدم استیجاب جهردر رفع صوت به ذکر اخراج البیهقی فی سنن
قال **فمس بن عبد کان اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم**
یکر یون رفع الصوت عند الثلث عند القتال وعند المنازة
وعند الذکر **وقال** **الشیخ ابن حجر** **فی فتح الباری** **شیخ صحیح البخاری**
قال **الطبری** **فیہ کرهتہ** **رفع الصوت بالدعاء والذکر** **و به قال** **عامة السلف**

زبان ذکر چه

سن الصحابة والتابعين انتهى وقال العيني في عمدة القاري شرح
 صحيح البخاري قال ابن بطال اصحاب المذاهب المتبوعة وغيرهم متفقون
 على عدم استحباب رفع الصوت بالتكبير والذكر حاشا بن حزم انتهى
 وقال ابن الهمام في فتح التقدير والاصل في الاذكار الانخفاض
 والجهر بها بدعة انتهى ووربرهان شرح مواهب الرحمن مرقوم است
 ان رفع الصوت بالذكر بدعة لمخالفة قوله تعالى واذا كررك في نفسك
 تضرعا وخيفة وود الجهر من القول وقوله عليه السلام خير الذكر الخفية
 فيقتصر فيه على مورد الشرع انتهى وورد مختار مسطور است ان رفع
 الصوت بالذكر بدعة فيقتصر على مورد الشرع انتهى وورفت اوي
 بنزاريه مذکور است الجهر بالذكر حرام انتهى ص ١٤١ وازانجمله است تنويع
 اقول هر چند بعض فقها استعمال تنويع بنا بر ضرورت از جهت
 امت نقل کرده اند لکن کرايت آن از سلف ما ثور وقول جمهور است
 ووزد محققين همین است مذنب منصور في ميزان الشعرا في قول الائمة
 الثالثة بان التثويب لا اذن الصبح بعد الجعلتين سنة مع قول ابني خيفة
 انه يكون بعد الفراغ من الاذان ولا سرع في غير الصبح وقال
 الحسن بن صالح السيب في العشار وقال البخاري يستحب في جميع
 الصلوات انتهى وفي النهر العائق والطلاقه يغيد انه في كل الصلوات
 وهو الذي استتمه المتأخرون بظهور التواني في الامور الدينية ولا
 فرق بين الحاکم وعينه وهذا قول محمد قنل والامام معه وخصه الثاني
 بمن يستعمل بمصالح العامة كالقاضي والمفتي والمدرس واختاره
 قاضيان وغيره انتهى وفي العناية حاشية الهداية وكره في

بيان تنويع

سائر الصلوات لما روي ان عليا راي مؤذنا يثوب في العشاء
فقال اخرجوا هذا المبتدع من المسجد وروي مجاهد قال دخلت مع
ابن عمر مسجد اصيلي فيه الظهر فسمع المؤذن يثوب فغضب وقال
قم حتى تخرج من عند هذا المبتدع وما كان التنويب على عهد
رسول الله صلى الله عليه وسلم الا في صلوة الفجر انتهى وفي فتح القدير
حاشية الهداية قوله ومخصوصا به الفجر فكم هو في غيره وعن ابن عمر
انه سمع مؤذنا يثوب في غير الفجر وهو في المسجد فقال صاحبه قم
حتى تخرج من عند هذا المبتدع وروي عن علي رضي الله عنه انكاره في
وفي البحر الراس وهو اختيار المتأخرين لزيادة غفلة الناس وقلم القدي
سماع الاذان وعند المتقدمين هو مكروه في غير الفجر وهو قول الجمهور
كما حكاه النووي في شرح المذهب لما روي ان عليا رضي الله عنه
راى مؤذنا يثوب في العشاء فقال اخرجوا هذا المبتدع من المسجد
وعن ابن عمر مشله بحديث الصحيحين من احدث في امرنا هذا ما ليس
منه فهو رد انتهى وفي شرح المختصر المنسوب الى الشيخ علي القاري
والتنويب وهو الا سلام بين الاذان والاقامة بحسب ما تعارفوه
قال اصحابنا المتقدمون انه مكروه في غير الفجر الا باليرس فان لم يكن
في حق امرار زمانه لاستغلامهم بامور المسلمين وقال اصحابنا المتأخرون
حسن في كل الصلوات لتوالي الناس في الامور الدينية روي
الترمذي وابن ماجه من حديث ابن ابي ليلي عن بلال قال امرني
رسول الله صلى الله عليه وسلم ان لا اؤثب في شيء من الصلوات
الا الفجر قال اصحابنا هو ان يقول بين الاذان والاقامة على الصلوة

حی علی الفلاح مرتین وقال غیرم ہوان یقول فی اذان الفجر الصلوۃ
 خیر من النوم مرتین انتہی و فی شرح المصابیح للتورسبتی اما اللہ
 بالصلوۃ الصلوۃ الذی یعتادہ الناس بعد الاذان علی البواب
 المسجد فانہ بدعتہ یدخل فی الغنم المنہی عنہ انتہی قوله ص ۱۱۱
 وازانجملہ عامہ بتن برکت میت اقول اول چون تقیم میت
 مروی از عبد البہ بن عمر است دستمان آن ثابت از اثر است
 ہرگز فکرش در اقام خیریکہ در قرون ثلثہ اثر سے ازان پیدا
 نیست درست نباشد و عدان در محدثات بعد قرون ثلثہ روا ہنود
 از نجاست کہ امام مالک قائل بسنیت عامہ در کفن شدہ و تاویل
 اخباریکہ در کفن حضرت بانقی عامہ وارد اند فرمودہ ووم تقیم
 نیز مختلف خبیہ بن الحنفیہ است نزد محققین کراست آ ان اصح است
 شاید مدار وایات مندرجہ اشباع و دیگر روایات اند عینی در شرح
 بخاری بہ ذیل عن عائشہ رضی اللہ عنہا ان رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم
 کفن فی ثلثۃ التواب بریق سمولتہ من کرسف لیس فیہا قمیص
 ولا عمامۃ نوشتہ و فی المبسوط وکرہ بعض مشائخ العمامۃ لانہ یقصر
 شعفا و استحسنہ بعض المشائخ لماروی عن ابن عمر انہ کفن و اقدار
 فی خمر التواب قمیص و عمامہ و ثلثہ لفائف و رداہ للعمامۃ الی
 تحت حقلہ و اہ سعید بن منصور انتہی و نیز عینی در شرح صحیح
 بخاری بہ ذیل عن عائشہ رضی اللہ عنہا ان رسول اللہ صلے اللہ علیہ
 وسلم کفن فی ثلثۃ التواب لیس فیہا قمیص ولا عمامہ نوشتہ
 بہد الحدیث احتج ان فی علی ان السنہ فی الکفن ان یکون الثا

بیان عامہ برکت میت

بلا قیص ولا عامه وعند مالک العامه ایضاً و سہو یکل الحدیث علی انہ لیس
 بمعدود بل یحتمل ان یکون الثلثۃ الاثواب بزیادہ علی القیص والعامۃ
 انتہی و فی السراج الوریح و لیس فی الکفن عامۃ فی ظاہر الروایۃ
 و نہ انما وی استحسن المتأخرون ان المیت اذا کان عالم او من
 اشراف الناس بان یم انتہی و فی فتح القدر و لم یذکر العامہ و کربہا
 بضعہم لانہ یصیر الکفن بہا شفاء و استحسنہ بعضهم لان ابن عمر کان یوالمیت
 ویجعل فیہ نسب العامہ علی وجہ انتہی و فی النہر الفائق و سکت عن العامہ
 لان ظاہر الروایۃ انہ لا عامۃ و فی المعجمۃ الاصح انہا مکروبتہ و علیہا فی السراج
 من انہا لہ فعلت لصار الکفن شفاء و السنۃ ان یکون و تراویحہا
 بعضهم لما عن ابن عمر انہ کان یم و یجعی الغدبتہ علی وجہ انتہی و فی
 الطولع جاسم شیبہ الدر المختار و لیس فی الکفن عامۃ فی ظاہر الروایۃ
 و استحسنہ المتأخرون لما روی عن ابن عمر انہ یم المیت انتہی قوله
 ص ۱۱۴ اخذ بالصیح بمقابلہ اصح اولی نوشتہ اند قول اول قول جبلی
 شارح مینہ معارضہ است بہ قول خیر امالی صاحب کتاب آخرہ حیث قال
 و الاصح اکدمن الصیح انتہی و شامی و درو المختار حاشیہ در مختار
 گفتہ قولہ و الاصح اکدمن الصیح ہذا ہو المشہور عند الجمهور انتہی و نیز
 شامی و درو المختار نوشتہ قولہ قلت لکن الخ استبراک علی
 ما یقیم من کلام البر علی حیث ذکر ان بعض ہذا الالفاظ اکدمن بعض
 فانہ ظاہر نے ان مرادہ تقدیم الاکد علی غیرہ فیلزم تقدیم الاصح
 علی الصیح و ہو مخالف کما فی شرح المنہ انتہی و دوم قول او رویتہ
 اخذ بالصیح بمقابلہ اصح محمول است بر محلیکہ در انجا ترجیح اصح

بر صحیح بدلیلی ثابت نشده باشد و در مقام ترجیح اصح به موافق با سبب
 و ظاهر الروایه بود و نیز ثابت است بعد همین عبارت که صاحب اشباع از در
 نقل فرموده مفسر است ثم رایت فی رساله اداب المفتی اذ اذیت روایت
 فی کتاب المعتمد بالاصح والاولی او الاوفق ونحو ما ظن ان یعنی بها و بجزایها ایضا
 ایضا و اذ اذیت بالصحیح او الاخذ به او به لفتح او
 علیه الفتوی لم یفت بمخالفه الا اذا کان فی الهدایه مثلاً هو الصحیح
 شیخیه و مختار القوی عنده و الالیق و الاصح او فلیحفظ انتهی و شای
 در رد المحتار حاشیه در مختار نوشته و کذا لو کان احدیها ظاهر
 الروایه و به صرح فی کتاب الرضاع من البحر حیث قال الفتوی
 اذا اختلف کان الترجیح لظاهر الروایه و فیه من باب الصرف
 اذا اختلف الصحیح و جب نعمت عن ظاهر الروایه و الرجوع الیه انتهی و نیز شای
 در رد المحتار نوشته و الحاصل انه اذا کان لاحد القولین مرجح
 علی الآخر و صحیح المتأخر کلام من القولین شیخی ان کیون الاخذ به
 ما کان له مرجح لان ذلك المرجح لم یزل بعد التصحیح فیسقی فیه زیاده
 قوه لم یوجد فی الاخر انتهی سوم در مختار و هنر الفائق روزیه
 علی الصحیح اصلاً مذکور نیست بسبب در کلام صاحب در مختار ترجیح
 استحسان تقیم بر کراهت آن که مصحح به لفظ اصح است چه انصاف
 است قوله صدقاً و درین شک نیست که قاضی خان و عالمگیری
 و وقایه و جامع الرموز و شرح مختصر وقایه ملا علی قاری و در
 مختار و ارشاد الطالبین و غیر آن از فقهای جله اتفاق دارند
 بر تکیه تقیم میت از مستحبات متأخرین است پس رد میت کراهت

که بعضی بان رفته اند بر گز مرام استی ان متاخرین نخواهد شد اقول
 چنانکه اینان اتفاق دارند بر اینکه تقییم میت از سختنات متاخرین
 است همچنان اینان اتفاق دارند بر عدم تقییم میت و کراهت آن نزد دیگران
 پس نهزام بودن روایت عدم و کراهت بر استی ان متاخرین
 محل نظر بود که صریح تزییح بلا مرجع باشد فی فتاوی قاضی خاں
 اکثر ما یکنف فیہ الرجل ثلثة ابواب لیس فیہا عمامة عند انتہی
 و فی العالکیرتہ لیس فی الکفن عمامة فی ظاهر الروایتہ انتہی و فی
 الوقایہ سنۃ الکفن ازار و تمیص و لغافۃ انتہی و فی جامع الرموز
 و قیل لا یمعم بکل حال کما فی المھیط و الاصح ان تکره العمامة کما فی
 الزاہدی انتہی و فی شرح المختصر للملا علی القاری و استحسن عند
 المتاخرین العمامة و هو لفظا برہ مخالف بقول عائشہ کفن رسول اللہ
 صلے اللہ علیہ وسلم فی ثلثة اتواب بعین سحولیتہ من کبرف لیس
 فیہا تمیص و لا عمامة متفق علیہ انتہی و فی الدر المنجد ذکرہ العمامة
 للمیت فی الاصح انتہی و فی ارشاد الاطالبین ذکرہ بعضهم تعمیم
 المیت انتہی قوله ص ۱۱۰ و انما نجد ذکر خلفاے راشدین و عین
 شریفین در خطبہ جمعہ و عیدین اقول چون ذکر خلفاے راشدین
 در خطبہ از عہد تابعین متواتر است مقدارش در اصناف حدیث
 در قرون ثلثہ اشتری از ان پیدا بود صحیح نباشد و از ان خصم از ان رگر تمام شود
 بر العلوم فی الارکان الاربعہ و فی فی ان یاد المؤمنین پیدا شد و دیگر خلفاے راشدین و علم
 ہم لان الرحمة تنزل بذکر الصالحین و یرجی قبول الدعاء برکہ ذکرہ
 و هو المتواتر من وقت التابعین التابعین الی الان و لم یسکر

باین از خلفاے راشدین و عین شریفین

ذلك احد فهو امر مندوب قريب الى السنة بالاجماع العقلي على
 ذلك وهو من شعار الدين كالاذان فلا تترك انتهى قوله ص ۱۱۹
 وازانجمله است تسليم بعد اذان اقول بدعت حسنة بدون تسليم
 بعد اذان ممنوع است وقول به استحسان آن نامطلوع وضمني
 الشرعية الالهية ومنها التسليم والصلوة بعد الاذان فانه قد
 احدثه بعض السلاطين وميرده قوله عليه السلام من احدث في
 امرنا بهذا ما ليس منه فهو رد وقد عده صاحب رسالة البدعة
 في اعمال المبتدعين حيث قال في ضمنها والصلوة على النبي صلى
 الله عليه وسلم قبل الاذان او بعده انتهى وفي فتاوي خجسته
 ان كل من الصلوة على النبي صلى الله عليه وسلم قبل الاذان واجبه
 من مخدات الامور التي لم يكن في عهد رسول الله صلى الله عليه
 وسلم والخلفاء الراشدين والتابعين وتبهم رضوان الله تعالى
 عنهم اجمعين انتهى قوله ص ۱۱۹ وازانجمله است تعاشية مصحف وكتابه
 اسامي سور و عدد آيات ونقط وشكل وتعيين ركوعات وعلامات
 واوقاف وغير آن از متعلقات كناية قران اقول اول جواز
 تغية ونقط مختلف فيه بين العلماء است في البرهان واصل
 الرواية انه يكره التغية والنقط في المصحف لان فيها ترك
 التجريد وقد قال ابن مسعود جردوا القران ولا تلخوه به ما ليس منه
 انتهى وفي لستان ابى الليث ذكره بعض الناس النقط التغية
 في المصاحف وهو قول ابى حنيفة وجمته ماروي عن عبد الله
 بن مسعود رضي الله عنه قال جردوا القران ولا تكتبوا فيه شيئا

بيان تسليم بعد اذان

بيان تعاشية مصحف

مع کلام الله تعالی ولا تقشر واولا منقطوا وازینوا باحسن الاصوات
 واعرلوه فانه عنی ولكن نقول النقط والتشیر لو فضل لا باس
 به لان المسئین قد توارثوا ذلك واحنا جوا الیه وخاصة للعلم لا بد من النقط
 والعلامات لانهم متکلفون اذ هی ووم استحسان این چیزها بنا بر حفظ دین
 بحکم الضرورات بیع المتخورات است قیاس دیگر چیزها که حفظ دین موقوف
 بر آنها نیست صحیح نبود **قول** ص ۱۲۵ واز انجمله است تعلیم علوم و تدوین
 کتب علمی از مرف و نحو و معانی و بیان و بدیع و لغات و تفاسیر
 و احادیث و فقه و اصول و کلام و غیر آن که این جمله امور دینییه باصطلاح
 متاخرین تقرر و ترتیب یافته مورد قبول و معمول جمیع علما و فضلا
گفته **اقول** استحسان این امور به اجماع انمه است بنا بر مصالح
 شرعیه ثابت است و هو حجة شرعیه و الثابت بالجملة الشرعیه
 لایکون محذورا و بدعت **قول** ص ۱۳۵ درین بلاد هندوستان تا محط اسلام
 و ایمان یعنی حرمین شریفین زاد بهال الله تعظیما و تکریمها در مجالس که در
 ماه ربیع الاول یا غیر آن شرف الحقاومی یا بد بجز بیان اعجاز
 نوزمان فضائل و مناقب ولادت با سعادت و حلبه در ضاع نیمه اخیر
 از زمان صلوات علیه سلم ذکر وفات معمول و معروف علیانیت و احادیث سلف در رسائل مولود
 ذکر وفات انتمه ذکر ولادت ساخته **اقول** بلادیکه از هندوستان راجع عمل مولود در
 آنهاست که اندک خوانندگان مولود ذکر وفات را درین عمل شامل ذکر سیلاد
 شریف نکرده باشند و رسائل مولود که درین بلاد تصنیف یافته
 کمتر اند که مجرد از ذکر وفات بوده اند اگر کاشش رساله مولوی نواب
 احمد یار خان و مولوی غلام امام شهید و غیره را ملاحظه فرمودند

تصنیف تحقیق انور
 جناب مولانا سید نور محمد
 صاحبان ادبی اور سند
 کماله الازلی والابدی یا

نفی واقع محسوس نمی نمودند **قوله** ص ۱۳۵ و اضافه کلمه با تمام و تداعی
 مجلس آراستن که صریح تکلف ازان می بارد و لفظ تکلف در شمع و چراغ
 افزودن که صاف تصنع ازان می تراود اشعاری به اظهار غیر واقع و
 ایمان به التزام غیر لازم که میکند عیان است و عیان راجح بیان
اقول تصنع و تکلف در اظهار واقع به صورت غیر واقع چنانکه از صاحب
 اشباع در بنوع واقع است به مشاهده مجالس مرسومه این بلاد خود
 عیان است و عیان راجح بیان و صدق مقال جناب مفتی ظاهر است
 ازان **قوله** ص ۱۳۴ اگر ذکر محامد و محاسن آنحضرت صلی الله علیه و سلم را
 از ایمانیات و مرئییات الهیه میدانت حکم بعدم جواز انعقاد مجلس مولود
 متعین ماه ربیع الاول و تخصیص بهیچ ملتزمه مروجه نمیکرد **اقول** ملازم
 در میان مقدم و تالی این شرطیه ممنوع است زیرا که ربیع علاقه
 در میان دانستن ذکر محامد و محاسن از ایمانیات و مرئییات
 الهیه و نکردن حکم به عدم جواز مجلس مولود به تعیین و تخصیص متحقق
 نیست چه از حسن بعضی اجزاء مجموع حسن مجموع لازم نمی آید و بسا
 افعال اندک بلا تعیین و تخصیص جائز اند و به تعیین و تخصیص مکروه بوده
 اند اما در کتب دینیه ندیده اند که علما در صوم یوم جمعه و غیره چه
 فرموده اند **قوله** ص ۱۳۴ حال آنکه این نوع تعیین و تخصیص غیر جائز
 از قول و فعل شارع نایب است **اقول** کلام در ثبوت این نوع
 تعیین و تخصیص نیست بلکه کلام در تعیین و تخصیص ذکر قصه ولادت
 و ذکر محامد و محاسن به تداعی مردم است و به اولم بنیت من قوله و تعلم
قوله ص ۱۳۴ پس نشای غلط این مجیب غیر مصیب همان عقل و علم

در معنی بدعت است که آنچه در قرون نکلته یافته نشود و انرا بدعت
 سئیه نامند اقول این تعلیظ ناشی از زلزله در فہم معنی بدعت
 سئیه است کہ بدعت سئیه صرف ان محدث را سیداند کہ سنیان انرا
 یا اجماع مزاحم آن باشد و بلا تاہت شدہ کہ ہر چہ از محدثات بہ
 ادلہ شرعیہ ثابت نباشد یکے از انہا مزاحم آن باشد یا نباشد
 بدعت سئیه بود و در عرف شرع اطلاق بدعت بر ہمین محدث
 مے آید قولہ ص ۱۳۴ نقلاً عن مولانا رشید الدین خان عدم قول و
 فعل آنحضرت و صحابہ و تابعین دلیل عدم جواز نمی شود چہ بر
 حکم سلبہ دلیل مے باید مطلق عدم دلیل بر آن کہ کفایت
 میکند اقول چون در امور دینیہ مدار ایجاب و وجدان دلیل
 شرعی باشد پس فقہان دلیل شرعی بر آن حکم سلبی در امور دینیہ کافی بود
 حاجت دلیل دیگر نیفتد چہ جائے انکہ احادیث واردہ در نکو بخش بدعت
 دلائل دیگر بر آن موجود باشند قولہ ص ۱۳۸ نقلاً عن مولانا رشید
 الدین خان و معہذا اگر فعل را کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم
 و صحابہ کردہ باشند لازم آید جواز آن و از عدم فعل عدم ان بنی
 تقدیر بنیاد اجماع و قیاس منہدم اقول انہدام بنیاد اجماع
 و قیاس در الوقت لازم آمدے کہ حجیت اجماع و قیاس از
 قول و فعل و تقریر حضرت ثابت نشدی و داعی بر آن اجماع و
 اصل و نظیر بر آن قیاس در کتاب و سنت لا بد نہ بدی و ہو کتاری
 پس قیاسیات و اجماعیات در حکم فعل حضرت و صحابہ
 بودہ اند قولہ ص ۱۳۸ نقلاً عن مولانا رشید الدین چہ احتیاج

به طرف قیاس و اجماع در امور غیر منصوصه میباشد **اقول** حصر
 احتیاج جانب قیاس در امور غیر منصوصه مسلم است اما حصر احتیاج
 جانب اجماع در امور غیر منصوصه بس ممنوع است بامور در احادیث
 احاد منصوصه بوده اند و بر آن قطعیت آنها احتیاج جانب اجماع افتاده
 است **قوله** ۱۳۱ عن مولانا رشید الدین و هرگاه امور غیر منصوصه
 داخل در ممنوعات و بدعات سئیه گردید پس اجماع و قیاس
 لغوی باشد **اقول** داخل در ممنوعات و بدعات همان امر غیر منصوص
 است که ثابت از اجماع و قیاس نبود نه هر امر غیر منصوص پس
 اجماع و قیاس لغوی باشد **قوله** ۱۳۲ معبد الیقین و تخصیص
 مذکور اگر چه بعینه در قرون ثلثه بنوده لیکن چون بر آن اصل
 در قرن اول که مبشر به جبال القرون قرئ ثابت و متحقق **الاقول**
 اصل بر آن در قرئ از قرون ثلثه اصلاً متحقق نیت که ظاهر مسا
 سبق چه جائے آنکه اصل بر آن در قرون اول ثابت باشد
قوله ۱۳۳ والا قیاس که اصل رابع از اصول دین است نیز
 از بدعات سئیه خواهد بود **الاقول** مجتهدین اصلها بر آن
 قیاسات خود با مجبشر و مفره از کتاب و سنت بر آورده اند پس
 حکم ثابت از قیاس ایشان در حکم کتاب یا سنته باشد
 و اصل این عمل در سنت نه موافق بشرط مقتضی است و نه مستخرج
 مجتهدین مسلم الاجتهاد پس این استخراج موجب دخل این عمل
 در حکم سنت نبود **قوله** ۱۳۴ و چون این یقین و تخصیص مخالف
 قواعد شرعی نیت با قطع نظر از وجود اصلش در قرون مذکوره

نیز از بدعت سیئه نمی تواند شد اقول چون تعیین و تخصیص
 ثابت از ادله شرعیه که مدار حسن است نیت مخالف و فراحتم قوا
 شرعیه بود یا نبود یقیناً بدعت سیئه باشد قوله ۱۳۹ پس از
 ملکی این مسئله مطرح می شود و وجه باید پرسید که آیا این اجتماع علما و صلحا
 و فقرا و اغنیاء در یکجا به دعوت شخصی ممنوع است و در قرون ثلثه
 نبوده یا تلاوت قرآن و ذکر احادیث مشتمله فضاائل آنحضرت
 یا اطعام طعام و تقسیم شیرینی به ارباب اسلام و کیفیت این
 اجزای فرادی فرادی بطوریکه مشروع و ماثور و منقول است چه
 جاے مناظر مجادل و مکابره آن ننواند کرد باقی ماند و عرض
 بیته اجتماعی پس می پرسیم که اجتماع چنین امور که بر یکے ازان مشروع
 و ماثور است در یکجا مؤید جواز و ایاحت و استحسان و استجاب است
 یا موجب کراهت و منع و امتناع بینوا توجروا اقول چون اجتماع
 علما و صلحا و فقرا و اغنیاء بر یکے تذکره خاص میلاد در یکجا در هر سال
 به اطعام طعام و تقسیم شیرینی و خواندن چیزے از قرآن بر طعام
 و شیرینی که مابہ النزاع است اصلا وجود در قرون ثلثه نمیدانست
 در یک از اجتماع بر یکے تذکره میلاد و اطعام طعام و تقسیم
 شیرینی به تقرب سرور میلاد در هر سال و خواندن چیزے
 از قرآن بر طعام و شیرینی فرادی فرادی نیز مشروع و ماثور و
 منقول نیست پس مؤید جواز مجموع چگونه باشد و معجزه اموئد
 بودن مشروعیه اجزای فرادی فرادی بر یکے مشروعیه مجموع
 عموما محل نظر است زیرا که خلاف آن از تغشیش مسائل دینیّه ظاهر

میگردد و مستثنا تطوع بر روز عید قبل از نماز عید در مفصلی و تطوع
 در وقت فجر غیر از دو رکعتی را بته مکرره است حال آنکه هر یک جزو این
 بر دو از تطوع و متبرک و ظرف او اوست شکر بودن مصلح بر روز عید
 و زمان عبادت بودن وقت فجر ماثور و منقول است قوله **حنا**
 و از آنجا که عدم ماثوریت از قرون ثلثه موجب سئیه بودن این عمل
 خیر و منافی استحباب و استحسان نیست پس عدم منقولیت
 از امام ابوحنیفه و صاحبین مکرهین و اتباع آنها به طریق اولی مستلزم
 بدعت سئیه بودنش و منافی استحباب و استحسان نخواهد شد **قول**
 هر چند مجرد عدم ماثوریت علی از قرون ثلثه موجب سئیه بودن آن
 نیست لکن عدم ماثوریت آن از قرون ثلثه با عدم منقولیت آن از
 مجتهدین البته موجب سئیه بودن آن نیست زیرا که مدار مشروعیته
 عملیکه مضموم از شارع نیست بر قیاس مجتهدین است و بسبب همین
 صورت عدم منقولیت علی از مجتهدین موجب سئیه بودن آن نیست
 لکن عدم منقولیت آن با عدم ماثوریت آن از قرون ثلثه موجب
 سئیه بودن آنست پس عدم منقولیت چیزی که در دین از این حیث
 و صاحبین و اتباع آنها با عدم ماثوریت آن از قرون ثلثه با ضرور
 موجب بدعت سئیه بودن آنجز است بر آنکه سئیه تقلید
 مذموب حنفی عقد جدید خود گردانیده است **قوله حنا** و از
 طبقات سبعة حنفیه که نوشت تعیین و تحدید از منه این طبقات
 و ابتدا و انتها که آن بیان نماید تا کلام در آن منطبق شود
اقول مراد از طبقات سبعة حنفیه سابقین اند که قبل از من

تعیین این طبقات گذشته اند و بالیقین این عمل از طبقات سبعه
 حنفیه سابقین مانور و منقول نیست قوله صلا چه اکثری از
 اکابر حنفیه مثل ملا علی قاری و امثال ایشان قائلین استخوان
 و استخوان مولود شریف هستند اقول از حنفیه جز شیخ علی
 قاری و شیخ عبدالحق دهلوی احدی قابل استخوان این عمل
 شنیده نشده و قطع نظر از سنی که هر دو در سلسله فقها منتظم هستند
 دیگران مثل صاحب تفسیر بحر در تلخیص البحر به روایت آن پرداخته
 اند و قاضی شهاب الدین دولت آبادی و ابن نقطه بغدادی
 و صاحب فتاوی ذیعالکین و شیخ احمد سرسندی مجدد مائت
 الف نانی از حنفیه تبعیج این عمل ساخته اند قوله صلا بسیار
 از مستحبات متأخرین است که منقول از امام ابوحنیفه و صاحبین
 مکررین نیست و با وجود عدم منقولیه علماء حنفیه آن امور را محسن
 کرده اند اقول حجتی به مستحبات متأخرین که در قرون ثلثه
 اثری از آنها بنود و در کتب اجدی از مجتهدین بجانب آنها نرفته
 بر کسی قایلیم گردد که این مستحبات را قبول میکنند بخلاف خصم
 که اینچنین مستحبات را اصلاً مقبول نمیدارد بلکه به روایتها
 میسر دارد و قوله صلا علاوه از اتفاقیات علماء حنفیه
 است که مانور آنه المسلمون واجب الاتباع اقول آنچه متواتر
 از قرون ثلثه بلاکثیر است البته قابل اتباع و مطبوع است
 و اما واجب الاتباع بودنش ممنوع و اما آنچه متواتر از غیر
 این قرون باشد پس واجب اتباعش از اتفاقیات حنفیه

شمر درین است بنود و معنیها در محل نزاع توارث مسلمین نیست
 چه در هر قرن بسیار از مسلمین رو این عمل ساخته اند و به تقبیح
 آن پرداخته اند قول حنکلا و درین شک نیست که انعقاد و مجلس
 به بیئنه ملترمه متعارفه زیاده از ششصد سال متوارث از
 اکابر مسلمین و ائمه دین است اقول توارث این انعقاد از منتهی^{عین}
 و کذا بمن مثل شاه اربل و ابن وحیه البته مسلم است و اما از
 اکابر مسلمین و ائمه دین مثل تاج الدین خاکهانی و ابن الحاج
 و ابن النقطه پس متوارث رود و منع این انعقاد است نه این
 انعقاد قول حنکلا اما نقص پس پوشیده نماند که بسیاری
 از امور دینی و احکام شرعی اند که مجتهدین اربعه به قیاس
 خود بر آورده اند و از آنحضرت صلی الله علیه و سلم و اصحاب کبار
 و آل اطهار ما ثور و منقول نیست و بر نظر هست که اصحاب عظام
 و آل کرام با وجودیکه شذف تام و منیل تمام به تکمیل و تمیل امور
 دینی نمیداشتند این مسائل قیاسی را استنباط نموده به عمل نیامده
 پس از دو حال خالی نیست یا اینچنین امور را از دین نمی شمردند
 که با استخراج و استنباط آن نبرد اختد یا از اخراج ثواب عمل
 به این امور به فحوس المجهتد لخطه و لعیب بخر و لا علم بودند
 که ازین خیر کثیر محروم ماندند و حال آنکه صحابه رضی الله عنهم اعلم الناس
 و احصرهم علی جمیع العبادات بودند و پسینیان را مثل ابو حنیفه
 و شافعی و مالک و احمد ازین خبر شد و علم آن حاصل کردند
 ان بذالشی عجاب اقول هر چه ائمه اربعه از قیاس بر آورده

کم است که از اصحاب کبار و آل اطهار مانور نباشد و چه ضرور
 است که بیان صحابه کبار و آل اطهار مستقیماً جمیع جزئیات
 مستفاده از کتاب و سنت باشد بلکه ممکن است که خدا شاکس
 جامعتر را در علم مماثل ایشان پیدا کند که استخراج بعضی مسائل
 جزئیة از کتاب و سنت نماید و این قصور در استخراج چون ^{نقص} _{نقص}
 است از قلت و داعی و عدم وقوع و قایح ^ع _ع آن موجب
 نقص علم و مثال این بزرگان نیست و معجز امکان است که
 بحکمت وجود مخصوص درین مستبطن نزد ایشان محتاج استخراج
 نشده باشند بالجمله قیاس این عمل بر استنباط صحیح نیست زیرا که
 بیخ اجتناب جانب احداث قربات و عبادت که این عمل نیز
 منجز آنهاست نیست آنچه از شارع منقول است بر آن تقرب و بقصد
 بنیان کافی است بخلاف استنباط که بسبب تجدد و قایح احتیاج
 به آن همیشه باقی است که سرور و حصول نعمت و ولادت و ادراک
 شکر این نعمت است در انزمان قریب الوالات به اکل وجه موجود
 بود بخلاف استنباط که داعی آن حدوث و قایح حادثه بعد آن زمان
 است در آنزمان موجود نبود پس عدم ظهور این عمل از صحابه کبار
 و آل اطهار با حصول کمال سرور در وجود نعمت و ولادت بر آن
 ایشان و آنهاک اینان در ادراک شکر نعمت نعم حقیقی البته
 محل استعجاب است و اما عدم استخراج ایشان بوض امور و نیز
 رالیه اصلاً مستعد نیست قوله ^{صلوات} _{صلوات} انرا م تراویح و اجتماع
 مردم در شبهای رمضان به اهتمام تمام در وقت خلیفه ثانی ^{آن} _{آن}

و بر ظاهر است که آنحضرت صلی الله علیه و سلم چند بار خوانده ترک
 نرمودند و خلیفه اول نیز اعتنا به این متردک نکردند اقول چون
 اتمام به اجتماع مردم بر آن تراویح در شهباسه رمضان از حضرت
 علیه الصلوٰة والسلام چند بار ثابت شده پس التزام خلیفه
 ثانی عمل حضرت را بعد متردک شدن آن جز احیاء سنت نباشد
 پس خلیفه ثانی موفق باین احیاء گردید گو خلیفه اول موفق به آن
 نمشد وجه ضرورت است که هر کس از بیخفا و در محاببه موفق به فضايل گردد
 آنرا موفق نشدن جمیع صحابه کبار و آل اطهار به عبادت با وجود
 حریص بودن ایشان به استکمال از عبادت البته محل استعجاب
 است قوله صلوات الله پس از دو حال خلائی نیست با اینچنین التزام
 و اجتماع را آنحضرت صلی الله علیه و سلم و خلیفه اول از دین نشوون
 تا بجا نیاروندند یا از اجراء ثواب چنین اجتماع و التزام که حضرت عمر
 مباشر آن شدند معاذ الله بجهل و لاعلم بودند اقول حضرت
 علیه الصلوٰة والسلام این اجتماع و التزام را از دین می شمردند
 و از اجرو ثواب غافل نبودند لیکن شفقت علی الامم بخوف و جوب
 ترک نمودند و خلیفه اول گوا این اجتماع را از دین میدانست و شاید
 از اجرو ثواب آنهم غافل نبود لیکن موفق به آن نشد قوله
 صلوات الله پس حضرت عمر به التزام اجتماع محو حسنات شوند نمود
 مآله آنحضرت صلی الله علیه و سلم و خلیفه اول از این ثواب محروم
 باشند اقول حضرت علیه الصلوٰة والتجته ثوابه از دیدن این ثواب
 از جهت شدت بر امت یافتند و خلیفه اول اگر از این ثواب

محروم شدند و خلیفه ثانی محزون آن گردیدند چه استبعاد در انت
 قوله صلواته حالانکه علمامینویسند که اتباع چنانکه در فعل و کرون
 میباید همچنان در ترک آن نیز شاید اقول مراد علمای ترک و اهل
 است یا عدم قول و تقریر که در حکم فعل است و اتمام در اجتماع از
 حضرت و انما متروک نشده است بلکه چند بار حضرت به نفس نفس
 انما علی این گردیده اند قوله سر صلواته و اگر به اذان ثالث روز جمعه
 که اختراع و ایجاد خلیفه ثالث است و بالفعل بهان اذان در ترک
 متعارف اول است لغرض بکار رود دائره نقص وسیع گردد و
 اقول چون این اذان از سن خلیفه ثالث و مجمع علیه دران
 تقریر است در حکم فعل حضرت باشد زیرا که سنت خلفا و حکم
 سنت حضرت علیه الصلوة و التقیة است بموجب منطوق علیکم
 بسنتی و سنته الخلفاء الراشدين قال الشيخ علی القاری فی
 المرقاة فما احدثه عثمان اجمعوا علیه اجماعا کوثیا انتهى مع هذا
 بر این اذان اصلیت مانور از حضرت علیه الصلوة و التقیة
 قال الشيخ علی القاری فی المرقاة لکن میکن التوفیق بین
 القولین بان الذی استقر فی اخر الامر هو الذی کان بن یدیه
 صلواته علیه وسلم او بان اذان بلال علی باب المسجد کان
 اعلاما فیکون اصل اعلام عمر و عثمان و لعله ترک ایام الصدیق
 و او آخر زمانه صلواته علیه وسلم ایضا فلهمذا سماه عمر بدعة
 و تسمیة تجدید السنة بدعة علی منوال ما قال فی التراجع لغت
 السبعة بها بدعة انتهى و قال العینی فی شرح صحیح البخاری

و عن الزهري اول من احدث الاذان الاول عثمان يوذن لاهل
 الاسواق وفي لفظ فاحدث عثمان التاذنثة الثالثة على الروا
 يجمع الناس و وقع في تفسير جوير عن الضحاك عن برد بن سنان عن مكحول عن
 معاوية بن عمر السدي زاولها كانت خلافة عمر رضي الله عنه و كثر المسلمون ايام
 مؤذنين ان يوذنا الناس بالمسبح خارجا في المسجد حتى يسمع الناس الاذان و امر ان يوذ
 بين يديه كما كان يفعل المؤذن بين يدي النبي صلى الله عليه وسلم
 و عن يدي ابي بكر ثم قال عمر اما الاذان الاول فمخن ابتداءه كثر
 المسلمين فهو سنة من رسول الله صلى الله عليه وسلم باضه انتهى
 قوله ص ۱۴۰ که اکابر علماء اقرت بموده انذ که گاهی مقصود شارع
 از ترک فعلی و فور شفق و غایت رحمت بر امت میباشد
 اقول بودن مقصود شارع از ترک بعض افعال و فور شفق
 بر امت سلم است لیکن ادراک مقصود شارع و تشخیص آن
 بدون بیان شارع غیر کاملین است را که مجتهدین و ائمه دین
 اند نهایت متعسر است لهذا اعتماد درین باب بر قول مجتهدین
 است نه بر قول غیر مجتهدین قوله ص ۱۴۱ عدم تعرض شارع
 به افضلیت شب مولد خودش داعی آن همان شرط شفق
 و غایت رحمت بر امت است که داعی بر ترک التزام تراویح
 آمده اقول بودن شفق بر امت داعی ترک مداومت
 در جماعت تراویح از بیان شارع معلوم است و داعی عدم
 تعرض که شارع تعرض از آن ننموده چگونه معلوم شد که شفق
 و غایت رحمت بر امت است کیف و داعی بودن شرط شفق

برای عدم زیادت عبادت و غیر درین شب بر غیر این شب که مفاد
 کلام سیوطی است ممکن و متصور است و اما براسے عدم تعرض شارع
 از افضلیت شب مذکور پس خارج از تصور است قوله ص ۱۳۴ و معین
 قول شارح مذکور معارض تصریحات سواد اعظم حفاظ حدیث اکابر علما
 که بر فضیلت این شب و استحسان این عمل غیر اتفاق دارند یعنی توانا نیستند
 اقول بعضی علماء را که خاطی درین فضل شده به استحسان این عمل رفته اند
 یا آنکه دیگران بر رو و قدح ایشان پرداخته اند سواد اعظم نام ایشان
 چه مقتضای علم و فضل است قوله ص ۱۳۴ علاوه بناے این قول
 هم بر همان منقطع عدم نقل از شارع است که تحقیق آن گذشت اقول
 حال بے تحقیق درین تحقیق نیز گذشت قوله ص ۱۳۴ اگر بناے قصر
 احکام و مسائل شرعی بر همان قدر که از شارع مانور و منقول است مقصود
 باشد و لظرف راے ائمه دین و دخل درین قصر مقصود نیاید در مسائل
 غیر منصوصه که در کتاب و سنت مصرح نیست فائسین به راهے
 و قیاس خودشان احکام حلال و حرام که بر آورده اند چه باید گفت
 اقول بناے قصر احکام و مسائل شرعیه مقصود بر همان قدر است
 که از شارع مانور و منقول است و با اینهمه راهے ائمه دین را درین قصر
 مقصود و دخل است زیرا که دخل راهے ایشان در حقیقت لظرف
 نیست بلکه تبیین و تشریح مانور مضموم است و بعضی احکام هر چند در کتاب
 و سنت مصرح نشده اند لیکن مضموم در کتاب و سنت بوده اند
 پس این احکام در حکم مانور و منقول از شارع باشند قوله ص ۱۴۹
 حال این ترک و متروک به وجهی مبین شد که بآذن متروک جتہ

بر کسی ترک آن نمیتواند شد **اقول** از آن بیان بطلان حجت متردک
 بر کسی ترک لازم نمی آید زیرا که او را حکم و مصالح شارع به قیاس مجتهدین
 بنایت متعسر است و حکم غیر علمای رسوخین که مجتهدین و ائمه دین اند
 که بنا بر مصالح شرعیه باشد لاشکی و غیر معتبر است پس ظاهر که چنانچه
 متردک دائمی شارع که نسبت آن حکم از مجتهدین مانور نیست و دلیل
 و وجوب ترک باشد قوله صلوات و نیز در معمولات مشایخ کرام ذکر لازم
 جماعت در نماز مذکوره نیست **اقول** کلام باعتبار عبادت مردم
 در آن ایام است نه باعتبار معمولات مشایخ کرام پس بودن و نبودن
 ذکر التزام جماعت در معمولات ایشان در علی بن ابی القیس در احادیث
 مرویه درین باب چگونه مثبت محض افتراء باشد قوله صلوات
 ثانی وجه مشتته منقوله از مستمل بمطالعه در آید الح **اقول** اینجای
 مقصود تعقب کلام جلی صاحب عنیه التملی در صلوة ر غائب است
 و تعقب احوال مشایخ عنیه از صاحب اشباع فتح باب تعقب اقوال
 مستندین خود که مجوزین این عمل اند باشد پس را و تجویز این مجوزین
 مستحق علم بود قوله ص ۱۰۱ و چون فضائل شب جمع هم نسبت به
 دیگر شبها بجای خود ثابت است پس تعارض روایات را درین باب
 مسافعی است **اقول** بر تقدیر تسلیم ثبوت فضائل شب جمع
 بنسبت شبها به دیگر بودن مسافعی تعارض درین باب ممنوع
 است ما دامیکه جواز تخصیص شب جمعه به قیام از روایتی ثابت کرده
 شود قوله ص ۱۰۱ این بزرگان دین البته سندے پرے این عمل
 معمول نزد خود داشته اند **اقول** چون استناد بدان سند محل نظر

در جمیع مواضع منتهی از حدیث
 اشباع

و کلام است داشتن و نه داشتن سند غیر لائق استناد چه مفید
 مراد است قوله **حذره** اولاً زعم عوام محط اعتبار و موجب الزام بر خاص
 نمی تواند شد اقول مباحی که موجب افاد اعتقاد عوام باشد موجب
 الزام بر خاص ملزمین آن مباح شدن میتواند و بر کراست مباح
 مذکور زعم عوام محط اعتبار بود فی العالم کفریه و ما یفعل عقیب الصلوۃ
 مکروه لان الجهال یعتقدونہا سنہ او واجبہ و کل مباح یودی الشرع
 مکروه کذا فی الزاهدی **انتهی** قوله **حذره** و ثانیا عوام این نماز را سنت
 مشایخ کرام میدانند نہ سنت آنحضرت اقول اخبار صاحب
 اشباح در حق عوام زمان جلی بخلاف اخبار جلی بدون نقل
 از ثقات چگونه لائق قبول باشد و معہذا علمائے شرع بہ حرمت
 و کراست این نماز فتوے داود اندکسے را از مسلمین سنت شیخ
 دانستن آن نمے سرد قاضی ثنار السد پائی تپی در تفسیر منطری نوشتہ
 و لایجوز لاحد ان یقول فی امر ائمتہ علماء الشرع علی حرمتہ و کراستہ
 ان مشیخ الصوفیۃ سنوا کذا لک و کن قبیح سنتہم و الصحیح ان الصوفیۃ
 الکرام با فعلوا قط علی خلاف معتقدے الشرع و انما العباد من جهال
 اتباعہم **انتهی** قوله **حذره** متوارث مسلمین چون نزد علمای ظاہر واجب
 الاتباع متوارث عارفین کاملین بطریق اولی واجب الاتباع خواہ
 بود اقول متوارث مسلمین عمدتاً نزد علمای لائق اتباع ہم نیست چہ
 جائے اگر واجب الاتباع باشد پس فساد شجرہ منجر بہ فساد ثمرہ
 گردد اری انچہ متوارث از اصحاب قرون ثلثہ یا از جمیع مسلمین جمیع
 بلدان و قرے و بوادی و بجا رہا باشد قابل اتباع بود و اینچنین نیست محل

نزاع قول ۱۵۱ و وجه پنجم که مشتمل بر عدم مشروطیت این دو نماز است
 مع عدم نیست که از آن سه نماز که در عنوان کلام مذکور است کدام دو از او
 کرده اقول مراد از این دو نماز صلوة رعنا و صلوة البزات است
 و مضایقه نیست در ذکر وجهیکه خاص باشد به صرف دو در ضمن تذکره
 و وجه قول ۱۵۱ چنانکه مدار صحت و ثبوت احادیث نزد محدثین
 بر صحت و ثبوت اسانید ظاهریست همچنان بنا بر صحت اعمال و افعال
 نزد حضرات صوفیه بر صحت اسانید باطنی است اقول بنا بر صحت
 اعمال و افعال نزد اهل شرع ثبوت از کتاب سنت است نه
 بر قول و فعل اهل باطن مجرد توهم صحت آن از اسانید باطنی بیرون
 اسانید ظاهری و حضرات صوفیه از اهل شرع اند نه خارج از ایشان
 قول ۱۵۲ عدم صحت دلیل بر عدم صحت مدلول آن دلیل نزد
 علمایست اقول مراد از دلیل درین قول دلیل معین و معهود است
 چنانچه سابق کلام مشعر به آنست یا دلیل غیر معین بجهت فرد منتشر
 بر شق اول صدق این قضیه مسلم است لیکن مضر خصم بودنش
 ممنوع است زیرا که خصم میگوید که مدلول متنازع فیه به دلیل از
 دلائل شرعی ثابت نیست و بر شق ثانی صدق این قضیه ممنوع
 است و مفادش باطل چه عدم صحت مدلولیکه گدایمی دلیل
 آن بیخ نیست از دیدیهیات اولیه است قول ۱۵۳ و چون بطلان
 دلیل سمعی مستلزم بطلان دلیل عینی نیست از عدم صحت
 سند ظاهری عدم صحت سند باطن لازم نمی آید اقول چون مناظر
 امور دینی و احکام شرعی دلیل سمعی و سند ظاهری آنها بود از بطلان

و دلیل سمعی گویند مستلزم بطلان دلیل عینی نباشد و عدم صحت سند ظاهری
 گویند مستلزم عدم صحت سند باطنی نبود بطلان و فساد مدلول اختراعی و
 ادعائی یقیناً لازم آید قوله ص ۱۵۴ مع هذا تضعیف محدثین اسانید
 احادیث مستنده صوفیه را قاطح و در عمل به مدلولات آنها نمیتواند
 شد اقول محدثین ابطال احادیث مستنده صوفیه درین باب
 فرموده اند نه تضعیف اسانید آن نموده اند قال ابن طاهر القفنی فی مجمع البحار
 و حدیث صلوة الرغائب موضوع بالاتفاق انتهى و قال الشیخ کانی
 فی الفوائد المجموعه للاحادیث الموضوعه بعد حدیث صلوة الرغائب
 هو موضوع و رجاله مجهولون و هذه هي صلوة الرغائب المشهورة
 و قد اتفق الحفاظ علی انها موضوعة و الفواقیها موافقات و غلط الخلیب
 سنه بکلامه فیها و اول من رد علیه من المعاصرين له ابن
 عثب السلام و لیس کون بذه الصلوة موضوعة مما یجفی
 علی متبلی الخلیب و الله اعلم ما حمله علی ذلك و اما اطال الحفاظ
 لدقال فی بذه الصلوة المذكورة بسبب کلام الخلیب و بی اقل
 من ان یشغل بها و یتکلم علیها فوضعیها لایستری فیها من له
 ادنی الامام یفنی الحدیث قال الفیروز آبادی انها موضوعة بالاتفاق
 و کذا قال المقدسی انتهى و قال الشامی نقلاً عن الرحمتی فی الرحمة
 و قد لضع علی وضع حدیث بذه الصلوات انتهى قوله ص ۱۵۲
 که ضعاف احادیث را محدثین در خصوص اعمال معتبره داشته اند
 اقول نسبت اعتبار ضعاف احادیث در فضائل اعمال نایسته
 از ادله شرعیه جانب محدثین صحیح است اما در فضائل اعمال

بیان وضع حدیث صلوة الرغائب

غیر ثابتہ از اولہ شرعیہ جانب ایشان پس غلط است قال
 السیوطی فی جواهر الاصول لکن الاظهر ان الاحکام المنہ لایثبت شیء منہا
 الا بالصیحیح او الحسن غیر ان روایتہ الضعیف تجوز فی فضل ما یتثبت بہما
 و ہذا ہو محمل کلام النووی معنہا اذ انبت مندوب او مکروہ
 بحدیث صحیح او حسن او غیر ہما من الادلۃ الاربعۃ بخولنا روایتہ حدیث
 ضعیف فی الترغیب فیہ او الترہیب عنہ واللہ اعلم انتہی وقال
 الشیخ علی القاری فی المرقاۃ شرح مشکوٰۃ تم قوله علی ان
 الحدیث الضعیف یعمل بہ فی الفضائل وان لم یعتقد اجماعاً
 كما قالہ النووی محمل الفضائل الثابتہ من کتاب او سنۃ انتہی
 قوله ص ۱۵۸ پس سنجیدہ از زبان حق ترجمان سرور پیغمبران
 ارنیاب و بغیر حجاب بشنوند چگونه تعمیل آن بر ذمہ نشان جو
 لازم نباشد اقوال مسائل شرعیہ و امور دینیہ از ہجود و عاوی کہ باوجود
 صحت نیز محتمل خطا و غلط باشند ثابت نمیشود اگر ہجود عیادت و حملات
 مثبت احکام میبود و ربو الہوسی ہوا و بدعت خود را از دعاوی
 باطلہ خویش اثبات میتوان کرد کسی از اہل شرع تا بہ مقاومت آن
 نمی آید و ہوا و بدعت دیرا رو کردن نمی توانست پس دائرہ الحاد
 وسیع میشد و سلامت دین از الحادات ملحدین متعسر میگردد
 محمد و ما قابل اعتبار و دلائق اعتماد در مباحث دینیہ و دلائل
 شرعیہ اند نہ او عادات باطنیہ خصم شنیدن یقینان از زبان حق
 ترجمان سرور پیغمبران بے حجاب درین زمان چگونه باور نماید و شک
 در بیب و بی در صحت این استماع و مشاہدہ بچہ طریق

زائل گردد قول **مستحبی** یعنی امام مجتبه الاسلام غزالی در احیاء العلوم و عالم کامل عبارت است
 ابو طالب مکی در قوت القلوب به فضائل صلوة الرغائب رطب اللسان باشد و صحت
 و نبوت این نماز محل کلام نباشد اقوال از دیگر غزالی در احیاء و ابی طالب مکی در
 قوت القلوب کلام ساقط نشود زیرا که ایراد غزالی و ابی طالب مکی قابل اعتماد و
 لائق اعتبار نیست در کتب ایشان **لووه** **لووه** و **اهیات**
 و احادیث موصوعه موجود اند لهذا ابن تاج الدین در قانع البدیعه
 و عصمت الله سههارنبوری در جرد العناء نوشته قال قاضی القضاة
 ابو العباس من اصحاب الحديث شافعی الذی قال امام الحرمین
 فی النهیایہ والغزالی فی البیضا ان بذای حدیث
 اذا فاحدکم او قلس الحدیث مروی فی الکتب الصحاح
 و هو وهم منها لا معرفه لهما بالحدیث لانهم لیس من اهل
 الحدیث ان اتهمی و شیخ علی قاری در شرح شفا گفت
 کان الغزالی مزجاة فی الحدیث اتهمی و ابن خلکان در و فیات الایمان
 در ترجمه ابیطالب مکی نوشته و قدم بغداد فو عطف الناس فخلط
 فی کلامه فترکوه و بجزوه و قال محمد بن طاهر المقدسی فی
 کتاب الانساب ان ابا طالب المکی الذکور لما دخل بغداد
 واجتمع الناس علیه فی مجمع الوعظ خلط فی کلامه و قال لیس
 علی المخلوقین نفر من الخلق فبدعه الناس و بجزوه و اتسع
 من الکلام بعد ذلك اتهمی و حافظ ابن حجر عسقلانی در بیان
 المیزان در ترجمه و ک نوشته قال الخطیب ذکر فی القوت
 اشیاء منکره فی الصفات و کان من اهل الحل و الثما

کلام ابی طالب غزالی

کلام ابیطالب مکی

بکلمتہ قال لی ابوطاہران اباطالب وعظ بخداد وخلق
 نے کلامہ وحفظ عنہ انہ قال لیس علی المخلوقین لصر
 من الخیلق فبدعوہ وجرودہ فبطل الوعظ مات سنة
 اہتبی و قال ایضاً فیہ و ذکرہ النذیم فی مصنفی الشیعة
 اہتبی و شیخ نووی در منہاج در حق صلوة الرغائب
 و صلوة شب نصف شعبان نوشتہ انہا بدعتان
 بیعتان یزجرنا علیہما ولا یفتربان الفرائضی ذکرہما فی الاحیاء
 و اباطالب الکلی فی قوت القلوب اہتبی و شیخ علی قاری در
 رسالہ موضوعات نوشتہ و کذا صلوة عاشوراء و صلوة الرغائب
 موضوع بالاتفاق و کذا بقیة صلوات لبیالی رجب و لیلة
 السابع والعشرین من رجب و لیلة النصف من شعبان
 من صلوة مائة رکعة فی کل رکعة الا خلاص عشر مرات
 ولا تفتربا فی القوت والاسرار و لا بذکر التعلی فی تفسیر
 اہتبی قولہ صحیح و بہجتہ الاسرار ملاحظہ رود الم اقول اول
 صاحب بہجتہ الاسرار در روایت افعال و اقوال جناب سید
 عبد القادر جیلانی رحمۃ اللہ علیہ متہم بہ افراط است مجرد نقل
 و سے لائق اعتبار نیست و دوم صرف قول و فعل مشایخ ہادی
 مستند و ثبت بہ ادلہ شرعیہ نباشد قابل اعتناء بنود و شیخ
 عبد القادر جیلانی قدس سر الغزیر در غنیۃ الطالبین فرمود
 ولا تنظر اسی احوال الصالحین و افعالہم بل الی ما روی عن
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و الاعتقاد علیہ یحل العبد

بیان علم اسرار و ذکر الہی
 و بیان حال سبک صلوة
 رغبہ

فی حالته یفرد بها عن غیره انتهى قوله ۱۵۵ اما کلام در صلوة البرات
 و صلوة القدر پس فضائل شب نیمه شعبان که مشهور به شب برات
 است نرزد محذوفین هم ثابت و متحقق است اقول محل نزاع صلوات
 مخصوصه این شبهاست نه فضائل این شبها قال الامام محمد بن
 الفیروز آبادی فی مختصره حدیث صلوة نصف شعبان باطل انتهى
 و قال الشوکانی فی تذکرته للموضوعات و قال السیوطی فی اللاتی
 مائة رکعة فی نصف شعبان بالاختصاص عشر مرات مع طول فصله
 الدیلمی و غیره موضوع و جمهور روایه فی الطرق الثلث مجاہل و ضعفا
 قال و اثنا عشر رکعة بالاختصاص ثلثین مرة موضوع و قد اعتبر بهذا
 الحدیث الکذب و جماعة من العقباء کصاحب الاحیاء و غیره و کذا
 من السلفین و قد رویت صلوة هذه الليلة اعني ليلة النصف
 من شعبان على النحر مختلفة كلها باطله و موضوعه انتهى و قال
 فی تیسیر المقال و الاحادیث التي رویت فی قبیل الامائل و جعلها
 على البعین عن سماع اسمها صلوة عليه وسلم عن المؤمن
 كلمة الشهاوة كلها موضوعات و کذا التي فی صلوة الرغائب
 و صلوة نصف شعبان و صلوة نصف الرجب و صلوة الايمان
 و صلوة ليلة المعراج و صلوة ليلة القدر انتهى و قال الجلبی فی
 مختصر غنیة التملی فعلم ان کلام من صلوة الرغائب و صلوة البرات و
 صلوة القدر بالجماعة مکروه على ما صرح به البرازی و غیره و الاحادیث
 فیها موضوعه صرح به ابن الجوزی و غیره علی ما بیناه ثامنه فی الشرح
 انتهى قوله ۱۵۶ و از عنوان کلام کذا مشتملی نقل کرده غفت کراہت

بیان وضع حدیث
 صلوة نصف شعبان

درین نماز با همین جماعت و بس اقول دعوی ثبوت حصر علت
 کراہت این نماز با در جماعت از عنوان کلام ممنوع است و توهم حصر
 از سیاق کلام جلوی خود مدفوع است قوله منہ زیرا که کراہت جماعت
 در نماز نفل به سبیل تداعی مقید به خارج رمضان است اقول در
 شرح مختصر شیخ علی قاری و در مختار تقید کراہت جماعت بطرح
 بر غیر رمضان و خارج رمضان بر اخرج صرف تراویح است که جماعت
 مستحب است به شهادت دیگر کتب که مستثنی در آنها تراویح است نه بر ا
 اخرج جمیع نوافل در رمضان تا اباحت جماعت در نوافل غیر تراویح در
 رمضان ازان ثابت شود قوله منہ و کاینکه از فقہا جماعت
 را در تقید بدعت گفته محمول بر بدعت حسنه میتوان کرد اقول اول
 از تقریحات ائمه است ظاهر که غالب استواء بدعت در بدعت
 سیئه است و صواب حمل بر غالب باشد نه بر نادر و دوم لغو ص
 فقہا در کراہت جماعت در نوافل غیر تراویح و نماز های کسوف و
 استتقاصارون حمل بدعت در قول فقہا به بدعت بودن جماعت
 در تہجد بر بدعت حسنه باشد قوله منہ و اگر این را جماعت بطریق
 تداعی نباشد نیز دست کراہت تا به واسن این نماز ناممیرسد اقول
 ائمه مذاہب به کراہت این نماز با بدون فکر جماعت بطریق تداعی تصحیح
 فرموده اند و نهایت مبالغه در انکار بر نفس این نماز با نموده اند درین
 صورت تغزو صاحب اشباح به نفی کراہت بدون جماعت بطریق
 تداعی با وجود عدم قیام دلیل استحسان که دلیل کراہت است
 کلام وجه لائق تسلیم باشد و قولش بر خلاف تقریحات ائمه

مصلوۃ رنخاب
 و لغت حکیمان

غائب بلا وجه ووجهه چگونه قابل قبول بود شیخ نووی در شرح
صحیح مسلم نوشته و فی هذا الحدیث النهی الصریح عن تخصيص لیلة
الجمعة بصلوة من بین اللیالی و هذا متفق علی کراهته واجتمع به العلماء
على کراهته بصلوة المبتدعة التي یسمی الرغائب قال الله و استعینا
و محترعها فانها بدعة منكرة من البدع التي یی ضلالة و جهالة و فيها منکر
ظاهرة و قد صنف جماعة من الائمة مصنفات نفیها فی تعقیبها و تضلیل
رضیها و مسدودها و دلائل مجها و بطلانها و تضلیل فاعلموا ان من ان
تصره والله اعلم انہی و کمال الدین و میری در شرح منهاج نووی نوشته
ان صلوة الرغائب و صلوة لیلة نصف شعبان بدعتان بیحسان
انہی و قال ایضاً فیہ ان بعض الکلیة مرقوم یصلون صلوة الرغائب
و قوم ما کفین علی محرم محسن حالہم علی حال المصلین لانہم یعلمون انہم
فہ معصیة فیروجی بہا التوبة بخلاف المصلین المذكورین فانہم یعلمون
انہم فی عبادة خلا یقولون و لا یتغفرون انہی و یا فعی در تاریخ حذو
بر نسبت عزالدین بن عبدالسلام نوشته کان منکر الصلوة الرغائب
و النصف من شعبان و یحکم لکونہا بدعة مع انه قد طر لها شعار فی الامصار
و صلواہما العلماء الاحبار و الاولیاء الاخیر انہی و ابن الحاج در
مدخل نوشته و قد حدثت صلوة الرغائب بعد اربع مائة و ثمانین
من الهجرة و قد صنف العلماء کتاباً فی الکفار ما و ذمها و تسفیہ فاعلموا
و لا تعتر کثرة الفاعلین لہا فی کثیر من الامصار انہی و جموی در
حاشیہ اشباہ بعد نقل عبارت مدخل نوشته قال الصم فی شرح
الکنز بعد کلام و من ہنا یعلم کراهته الاجتماع علی صلوة الرغائب

وانها بدعة وما يخاله اهل الروم من نذرنا ليخرج عن النقل الكرامة فباطل
 وقد اوضح العلامة الجلبى في شرح المنية واطال فيه اطاله حسنة
 كما هو دأبه انتهى وقد صنف فيها شيخنا الحما العلامة نور الدين
 على المقدسي تصنيفا حسنا سماه روع الرغب على صلوة الرغائب
 وقد سئلت عنها وعن صلوة البرات وليلة القدر عام اثنين وسبعين
 والفت عين ظهر مبتدع يدعوه بجملة الاروام وغير سم الى فعلها
 ويزعم ان النبي صلى الله عليه وسلم والحذفا الراشدين وخواص
 السابعين قد صلوا بجملة منه وطمان في حطام الدنيا فخرت في
 ذلك تجريرا طويلا حسنا احطت فيه بغالب كلام فضلاء المتقدمين
 والمتأخرين من المذاهب الاربعة فمن اراد ذلك فليطالعها انتهى
 وشيخ علي قاري درمرقاة شرح مشکوة به ذيل لا يخصوا اليه
 الجمعه بقيام من الليلي نوشته قال النووي في هذا الحديث انتهى صحيح
 عن تخصيص ليلة الجمعه للصلوة من بين الليلي وهذا متفق عليه ويستدل
 به العلماء على كراته بذا الصلوة المبتدعه المسماة بالرغائب وقد صنف
 العلماء مصنفات في تعيينها وتضميلها واصنعها انتهى ولعل وجه النهي
 عن زيادة العبادة على العادة في ليلة الجمعه اتقاء للقوي على القيام
 بوخلاف يوم الجمعه والله اعلم انتهى قوله ص ١٤١ وچون اصله براسميتين
 وتخصيصه عمل مولود محدثين وفتحها از قول وفعل شارع برآورده
 اندليس اين قياس مقابل فض مجموع قياس اول من قاس باشد
 اقول دراصليت اين اصول مستخرج براسم جواز اين عمل كلام است
 چنانكه سابق گذشت چه چاهه انكورد جواز اين عمل باشد قوله

۱۹۱ باقیمانده کلام در خواندن نفل قبل نماز عیدین پس قیاس
 محل نزاع بر چنین نمازها که از سوار و منہی عنہا است اقول بودن
 تطوع قبل نماز عیدین از سوار و منہی عنہا بالنص محل کلام است
 و بودنش منہی عنہ بنظر عدم فعل شارع عین مرام قولہ ص ۱۹۱
 معہذا چه جاے خواص احدے از عوام صوفیہ ہم قائل بجزا این
 نمازند پس ذکرش قبل صلوٰۃ الرغائب نیز بجایے خود
 نباشد اقول ذکر کراہت این نماز و صلوٰۃ رغائب بہ تقریب
 اثبات حجیتہ عدم فعل و عدم نفل بر کراہت از کلام فقہا است
 و شک نیست در بودن کراہت بر یکے ازین دو نماز متمم این تقریب
 پس عدم تجویز صوفیہ بر کے این نماز چه ضروراً تمام تقریب بود
 و ذکر این نماز بہ حجیت صلوٰۃ الرغائب چرا بجایے خود نباشد
 قولہ ص ۱۹۱ مولانا جلال الدین سیوطی در رسالہ نتیجۃ الفکر فی الجہر
 بالذکر تصنیف این اثر کرده گفت کہ محتاج بہ بیان سند است اقول
 اکابر حنفیہ این اثر را بہ لفظ قد صح عن ابن مسعود در کتب خود ایراد
 نموده استناد بہ آن کرده اند پس مجرد کلام سیوطی بدینطور کہ
 محتاج بہ بیان سند است قادم صحت ان بر اصول حنفیہ شدن
 نمیتواند چه جاے آنکہ این اثر از دیگر آثار مانورہ از ابن مسعود
 کہ بعض اینها در مقدمہ این کتاب مسطور شدہ سعاصد باشد +
 قولہ ص ۱۹۱ احتملت کہ باعث بر منع و اخراج این قوم از مسجد
 شور و شغب این جماعہ بر رفع صوت بودہ باشد اقول اختراع
 این افعال مخالف سیاق و فہم فقہای اہل کمال کہ بدین اثر

بر منع ذکر چهره عمو ما استدلال فرموده اند چه مضمون مفتی که مقصد
 اثبات بودن عدم نقل و عدم فعل دلیل کراهت باشد زیرا که
 بهر حال درین اثر احتیاج است بر منع و انکار از عدم مانوریته حیث
 قال ابن مسعود ما عهدنا ذلك على عبده و ما را کم الامتدین قوله
 صلوات و الا تبلیل و صلوة بر انحضرت علیه الصلوة والسلام و
 اجتماع مسلمانان در مسجد خود مانور و منقول در ان عهد رسالت
 مهمل بوده است اقول اجتماع مسلمانان در مسجد بر
 خصوص تکبیل و تقصیر بر نبی علیه الصلوة والسلام جبراً بر
 مانور و منقول و معهود از حضرت رسالت علیه الصلوة و التحیت
 نیست قوله ص ۱۶۲ امههذ این روایت که منسوب به تانارخانه
 و طوائع الانوار است صحیح است معارضه باروایتی که در صحیح بخاری
 درین کتاب العلم مذکور است ندارد اقول روایت صحیح بخاری
 معارض این روایت نیست زیرا که اول قول عبدالله بن مسعود
 درین روایت قالوا اتواکم بالموعة لئلا کان البني صلت الله علیه
و سلم یحولنا بها مخافة السائمة و لالت میکند بر نیکی که این
تعیین پنجشنبه معهود از حضرت بود و عبدالله بن مسعود خود
ایجاد فرمود و دم معهود بودن تعیین یوم از ایام بر او و غط
کافیت برای تعیین پنجشنبه و هر روز یک و اعط تعیین ان بر او
و غط مناسب و اند و تعیین یوم من الایام ازین اثر با تارخ
نابست است و نیز سفید این تعیین است آنچه محمد بن اسمعیل
بخاری صحیح خود از ابی سعید خدری روایت کرده که قال جابر

لمرودة الى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالت يا رسول الله صلى
 الله عليه وسلم ذهب الرجال كبدتيك فاجعل لنا من نفسك
 يوما ناتيكي فيه تعلمنا ما علمك الله فقال اجتمعن في يوم
 كذا وكذا في مكان كذا وكذا فاجتمعن فاتاها رسول الله صلى
 الله عليه وسلم تعلمين مما علمه الله قوله حسنة ۱۴۳ پس ازین روایت
 بخاری از خبر شمس و امین من الامس است که تعیین و تخصیص
 روز بر یک عمل خیر اگر چه آنروز از آنحضرت صلى الله عليه وسلم
 مانور نباشد جائز و مستحسن است اقول از روایت بخاری
 تعیین و تخصیص روز بر یک و عطا البتة جائز معلوم می شود اما
 تعیین روز بر یک دیگر اعمال خیر اصلا از آن معلوم نمیشود و هرگاه
 تعیین روز بر یک این اعمال خیر که مانور از حضرت اند از روایت مذکور
 معلوم نشد تعیین روز بر یک عمل مولد که محدث فی الدین است چگونه
 از آن معلوم گردد و قوله حسنة ۱۴۵ پس به نحو آنکه از اجراء الاحتمال بطل
 الاستدلال این استدلال به این اثر صحیح نیست اقول بقرض عموم
 این قاعده این احتمال منافی استدلال نیست زیرا که بهر حال ازین
 اثر ثابت است که عمل چیزی در دین که معهود و مانور از آن مانور
 قابل نیکر و نایق زجر و توبیح باشد و همین است مفاد استدلال
 قوله حسنة ۱۴۵ که اصل چنین مجلس در زمان هدایت اقرآن صحابه
 کرام ثابست و متحقق است اقول اینهمه کذب صحیح و اقرار است
 قبیح است شاید که باعث آن اقرار به روایت ابن دمیة کذاب
 باشد با ملاحظه فرماید که حالش از احوال نقادین رجال به خیر تحریر

قوله ص ۱۴۵ چون مدلول این عبارت مخالفتی صریحیه با قول و فعل صاحب
 تحفه و والد ماجد و جد امجد حضرت ایشان دارد پس لامحاله
 ما اول و معروف عن الظاهر خواهد بود اقول قول به دلالت قول
 و فعل صاحب تحفه بر جواز این عمل یقیناً غلط است زیرا که صد با
 مردم مشاهده ان افعال و احوال جناب صاحب تحفه تا این عدم محمود
 اندکسی وی جناب را قائل و شاکل این عمل ندیده و نه شنیده
 و در تحفه که بالتواتر کتاب جناب مدوح است مشعوبه منع این عمل
 موجود است و فتوا تا آنیکه نقل فرموده اند سند آنها به توسط رجال
 لها بیه منتهی تا به صاحب تحفه نمی شود و نقل لها بیه که اصل فرق
 اهل بدعت است و بر چیزی که متهم به کذب و تضییع در نقل آن بوده
 اند قابل قبول نبود و از عجایب این مقام آنکه فتوای منسوب
 جانب صاحب تحفه را شیخ فضل رسول بدایونی مفروض به
 سعید الدین در فیوض ارواح قدس در صفحه ۱۰۳ به این لفظ نقل
 نموده که در تمام سال در مجلس در خانه فقیر منعقد میشود و مجلس
 وفات شریف و مجلس ذکر شهادت حسین ائمتی و جناب
 صاحب اشباع در ص ۱۴۱ اشباع به این لفظ نقل فرموده
 که در تمام سال در مجلس در خانه فقیر منعقد میشود و مجلس ذکر
 مولود شریف و مجلس ذکر شهادت حسین ائمتی قوله
 ص ۱۴۱ دوم آنکه تین روز و ماه برای مولود شریف و اجتماع
 مردم یکجا در ماه ربیع الاول و همچنان برای انقطاع مجلس ذکر
 شهادت امام حسین در ماه محرم روز عاشورا یا غیر آن

وشنیدن سلام و مرثیه مشروع و گریه و بکا بر حال شهید
 اگر بلا جواز و درست است اقول شان این حضرات که متصف
 به کمال اتباع سنت و اجتناب از بدعت و نهایت تقوی
 و دیانت بودند از افاده این مضمون عالی است و معتمدین
 و مستند مستندین جناب صاحب اشباع مثل جناب
 سید عبد القادر جیلانی رحمه الله علیه و شیخ ابی حامد غزالی
 و شیخ الاسلام تقی الدین ابن تیمیه و شیخ جمال الدین سیوطی
 و شیخ ابن حجر مکی و غیر هم بمنع اتحاد روز عاشورا روز غم و ماتم
 و منع و اعطاء از ذکر قصه شهادت امام حسین رضی الله عنه
 به روز عاشورا پرداخته اند پس صاحب اشباع به نسبت
 مکروه معتمدین و مستند مستندین خود چنان این حضرات
 مجامع کمالات با وجود تفاخر به انتساب خود سوی این حضرات
 چه حسن ظن در شان این حضرات پیدا ساخته اند قال
 الشيخ عبد القادر الجیلانی طاب الله ثراه و جعل الجنة مشواه
 فی غنیمة الطالبین قد طعن قوم علی من صام هذا اليوم
 العظیم و ما یرد فیہ من العظیم و زعموا انه لا یجوز صیامه لاجل
 قتل الحسین بن علی فیہ و قالوا یعنی ان یکون المصیبة فیہ
 عامه علی جمیع الناس لفقده و انتم تتخذونه یوم فرح و سرور
 تا مرون فیہ بالتوسعنة علی العیال و النفقة الكثیرة و الصدقة
 علی الفقراء و الضعفاء و المسکین و لیس هذا من حق الحسین
 علی جماعة المسلمین و بذال قائل خاط و مذموم و بیح فاسد لان

بیان غم و ماتم روز عاشورا
 از کتب قصه و احوال و غیره

الله تعالى اختار سبط نبيه الشهادة في اشرف الايام وعظمتها
 واجلها وارفعها عنده ليزيده بذلك رفعة في درجاته وكرامته
 مصانفة الى كراماته ويبلغه منازل الخلفاء الراشدين الشهداء
 بالشهادة ولو جاز ان يتخذ يوم موته يوم مصيبة لكان يوم الاثنين
 اولي بذلك اذ قبض الله فيه نبيه وكذلك ابو بكر الصديق فقبض
 فيه وهو ما روى هشام بن عروة عن ابيه عن عائشة رضي الله
 عنها قالت قال ابو بكر لعلي يوم توفي النبي صلى الله عليه وسلم
 فيه قلت يوم الاثنين قال رضي الله عنه اني ارجو ان اموت فيه
 فمات فيه وفقد رسول الله صلى الله عليه وسلم وفقد الي كبر
 الصديق اعظم من فقد غيرهما وقد اتفق الناس على
 شرف يوم الاثنين وفضيلة صومه وانه يرض فيه وفي يوم
 الخميس اعمال العباد وكذلك يوم عاشوراء لا يتخذ يوم مصيبة ولا ان
 يوم عاشوراء ان يتخذ يوم مصيبة ليس بابي من ان يتخذ يوم
 عيد وفرح ورسول لما قد منا ذكره وفضل من انه يوم يحيى الله
 فيه انبياء من اعداءهم واهلك فيه اعداءهم الكفار من فرعون و
 قومه وغيرهم وانه خلق السموات والارض والاشياء الشريفة
 فيه وادم عليه السلام وغير ذلك وما اعد الله لمن صامه من
 الثواب الجزيل والوظائف الوافر وكيف الذنوب وتخص السيات
 بفساد عاشوراء مثل تبيته الامام الشريفة كالعبيد والجمعة و
 عرفته وغيره ثم لو جاز ان يتخذ هذا اليوم مصيبة لاتخذته الصحابة والتابعين
 لانهم اوجب اليهم منا وخص به انتهي وقال الشيخ ابو حامد الغزالي

في الاضيار يحرم على الواعظ روايته قتل الحسين وحكاية ما جرى بين
 الصحابة من الشجر والنخاصم فانهم تبعوا الى بعض الصحابة والطنز
 فيهم انتهى وقال شيخ الاسلام تقي الدين ابن تيمية في منهل
 السنة وبيننا ان كل ما يفعل فيه سوى الصوم بدعة ومكروه لم
 يستخنها احد من الائمة مثل الاحمال والخضاب وفتح الجوب
 بجم الاضحية والتوسيع في النفقة وغير ذلك واصل هذا من ابتلاء
 قتل الحسين ونحوهم واقبح من ذلك واعظم منه ما يفعل الرافضة
 من اتخاذ ما تايقر فيه المضرع ونيت فيه قصائد النباحة وعليشون
 فيه القسوم ويطعمون الحدود ويشقون فيه الجوب ويدعون فيه دعوى
 الجاهلية الى ان قال فما يفعل يوم عاشوراء من اتخاذ عمدا بدعة
 اجلبيا من بدع النواصب وما يفعل من اتخاذ ما تبادعة
 مستخ منها وهي من البدع المعروفة في الروافض وقد سبطنا
 هذه الامور في مواضع متعددة انتهى وقال السيوطي في فتاواه
 فحدث قواعد الشرع على انه كان في هذا الشهر اظهار الفرح بولاد
 صلوات الله عليه وسلم دون اظهار الحزن لوفاته وقد قال ابن
 رجب في كتاب اللطائف في ذم الرافضة حيث اتخذوا يوم
 عاشوراء ما تمالا جل قتل الحسين رضي الله عنه لم يامر الله ولا رسوله
 باتخاذ امام مصاب الاضيار وموتهم ما تماليف بمن دونهم انتهى
 وقال الشيخ ابن حجر الهيتمي في الصواعق المحرقة ما ياه ان يستعمل
 مبدع الرافضة ونحوهم من السذب والنياحة والحزن اذ ليس
 ذلك من اخلاق المؤمنين والا لكان يوم وفات رسول الله صلى

الله عليه وسلم اولى بذلك انتهى وفي اصول الصغار سئل رضي
 الله عنه عن ذكر مقتل الحسين في يوم عاشوراء ايجوز ام لا قال
 لا لان ذلك من شعار الرافض انتهى وفي مجموعة ما در ذوالنهر و لا
 يقول من الحكايات والمصائب لتبكية الجمع فان ذلك يكره وكذا
 الجلوس لمصيبة الحسين فيجتمع اليه الرجال والنساء فيكون انتهى
 وفي اليتيمية امررة تذكر في ميتة مقتل الحسين و اهل البيت ليس
 لها ذلك انتهى وقال الشيخ ولي الله المحدث في قول الجليل في
 افات الوعاط لقصته كربلاء والوفات انتهى قوله صلواتك پس ادا
 بدعا و ختم و طعام بدست مباح است و وجه جمع ندارد كما مر في شرح
 بهذا التعيين من مولانا رفيع الدين و برقرت مولانا في مدح معروف
 بنيت و ديگر بزرگان مثل شيخ عبد الحق محدث دهلوي و غير آن
 نيز بهمين راه رفته اند اقول شيخ عبد الحق در بعض مؤلفات
 خود و نيز استاد الاستاذ و ديگر اكابر بخلاف اين راه
 رفته اند في شرح سفر السعادت و عادات بنود كه برر است
 در غير وقت نماز جمع شوند و قرآن خوانند و ختمات خوانند بر سر
 گور و نه غير آن و اين مجموع بدعت است و مكروه نعم تعزيت
 اهل بيت و تسليه و صبر فرمودن سنت و مستحب است اما
 اين اجتماع مخصوص روز سوم و ارتكاب تكلفات ديگر و صرف
 اموال بے وصيت از حق يتامى بدعت است و حد ام انتهى
 و في رسالة التعزية للشيخ علي التتقي صاحب كنز العمال الاول
 الاجتماع للقررة بالقران على الميت بالتخصيص في المقبرة او

بيان و ما در سفر و طعام كار
 بدعت است

اذ البيت بدعته مومنه لانه لم ينقل عن الصحابة رضی الله عنهم
 شئى انتهى وفي زاد المعاد للشيخ ابن القيم وكان من بدعيه صل
 الله عليه وسلم تقرية اهل الميت ولم يكن من بدعيه ان يجتمع لافرا
 ولقبر القرآن لا عند القبر ولا عند غيره وكل هذه بدعة حادثة بعده
 لمروته وكان من بدعيه السكن والرضا لقضاء الله والمجد
 والاسرة جاع وبري من خرق لاجل المصيبة بيانه او يرفع صوتا بالند
 والنياحة او خلق لها شعرة وكان من بدعيه ان اهل الميت لا يتكلمون
 الطعام للناس بل الوران يضع الناس لهم طعاما برسونه اليهم وهذا من
 اعظم مكارم الاخلاق والشيم والحل عن اهل الميت فاهم في شغل
 بمصائبهم عن طعام الناس انتهى وفي جامع الرموز شرح المختصر كبره
 الجلبوس للبهية ثلثة ايام او اقل في المسجد واما في غيره فمخض
 للربال ويمنع القراء عنه ولا تعطي لهم شئى كما في المنيه ويكره اتخاذ
 الضيافة في هذه الايام وكذا اكلها كما في حقة الفتاوى انتهى وفي البرهان
 يكره اتخاذ الطعام في اليوم الاول والثالث وبعده الاسبوع ونقل
 الطعام الى القبر في المواسم واتخاذ الدعوة بقراءة القرآن وجمع الصلوات
 والقراءة للثمة او بقراءة سورة الانعام او الاخلاص انتهى وفي جامع الروايات
 في شرح المنهاج للنووي الاجتماع على المقبرة في اليوم الثالث
 وتقسيم الورود والعود واطعام الطعام في الايام المخصوصة كالثالث
 والخامس والتاسع والعاشر والعشرين والاربعين والشهر
 السادس والسنة بدعة ممنوعة انتهى وفي فتح التقدير حاشية
 الهداية ويكره اتخاذ الضيافة من الطعام من اهل الميت لانه شرع

في السرور لافي السرور وهي بدعة مستقبحة روى الامام احمد وابن
 ماجه باسناد صحيح عن جوير بن عبد الله قال كنا نغذ الاجتماع الى اهل
 المبيت وصنعهم الطعام من النياحة انتهى وفي وصايا الشيخ ولي الله
 المحدث ديكراز عادات شنيعة ما مردم اسرفت در ما تمها سوم و
 چهارم و شش ماهي و فاتحه سالينه و اينهمه را در سوب اول وجود بود
 نصلحت آنست که غير تغزيت و از زمان مبيت تا سه روز و اطعام ليتان
 یک شب را روز رسمی نباشد انتهى و في المقامات المنظرية في وصايا
 ميرزا اجا نجاران و پرسميات عرفی از عرس و غيره مقيد نباید بود
 که در کتاب ان شاعت بسیار است انتهى و في ترجمه ارشاد
 الطالبيين للقاضي فناء الله الباني بنتي قبور اوليائها ابلت کردن و کبند
 بران ساختن و برس و امتثال آن و چراغان کردن همه بدعت
 است بعضی از آن حرام است و بعضی مکروه بخير خدا صلوات الله عليهم
 وسلم هر چراغ از روزان نزد قبر و سجده کنندگانرا احتیاجت فرموده
 که قبر مراد مسجد مکنید و آنچه سجده میکنند روز سهید
 بر آنکه جمیع روزی در سال مقرر کرده شود رسول کریم صلوات الله
 عليه وسلم علی رضی الله عنه را فرستاد که قبور مشرفه را بر ابر
 کنند و هر جا که تصور بیند او را محو کنند انتهى و في التفسير المنظري
 والایض لا يجوز ما يفعله الجبال بقبور الاولياء والشهداء من السجود
 والطواف حولها والتمائم والسرور والمساجد عليها ومن الابحاث
 بعد القول كالاغيا و لیس موده عرس انتهى و في المنهج المستقیم فی
 تمييز الصحیح من التیقیم فی بیان اصناف المبتدعین و منهم من التی مدارت عليهم المشیخة

اخذوا عند قبورنا حجهم سوفا كل عام سموه يوم العرس وليلة ليلته
 بار عام يضر بون الحيام ويطبخون الطعام ولا يب لون بانواع الآتام
 انتهى قوله ص ۱۷۱ پس بعضی از بے ادبان حق ناشناس که اعاده
 مجلس میلاد شریف را در ماه ربیع الاول تشبیه بحجیم کنهیا داده
 روئے بیاض را همچو نامه اعمال خود سیاه ساخته اند بکمال اسارت
 ادب پرداخته اند و ازین بے باکان در دیده دین دور نیت که رفته
 رفته تغسل حجر اسود و طواف خانه کعبه را بوجای نومان و دهناد و در مهابت
 گویند نعوذ بالله من تلك الهفوات والكفریات اقول تشبیه اعاده
 مجلس میلاد شریف در ماه ربیع الاول که حسن این مجلس چه
 جای حسن اعاده ان از شایع اصلا مفروض و بدلیل یقینی
 ثابت نیست با حجیم کنهیا در نفس اعاده سه و میلاد بدون تجدید
 بیعت میلاد در تقدیر مفاد مجلس میلاد و اعاده آن که منشأ
 با کفار در پیچ امور محمد است برگز اسارت ادب نزد اهل دین
 و اسلام بنود و الا تشبیه صلوة جانب تنور با عبادت مجوس
 و عبادت نار یقینا موجب اسارت باشد و از بیخوشیهاست
 کتیب دینیہ لا مال اندنہ الکافی لوصلی الی تنور او کالون فیہ
 مار متوقفة کره لانه تشبه عبادة النار انتهى پس جناب مولوی
 سید اولاد حسن قنوجی قدس سره را که با وی این تشبیه در بلاد
 بلوچہ اندر طرف سہام ملام نمودن جز جہل و نادانقطنی از کتیب
 دینیہ چه تصور بیدہ شود بلکه چون تقابست و تقوی و دیانت و حمایت
 دین و ملت و اتباع سنت و سجناب مجمع علیہ اہل این

جناب انارض
 تشبیه از جانب جناب مولوی
 سید اولاد حسن قنوجی
 منقبت شان ۱۱

وشره فضائل ومعجزات آنحضرت علیه الصلوات الزاکیات
 والتسلیمات الواقیات باشکرانه نعمت وجود باجود است
 استخوان و استحباب این زیاده تر از استخوان و استحباب صوم
 دو شنبه و نظائر آن خواهد بود اقول تفضیل استخوان بدعت
 بر استخوان سنت چه جروت بر مخالفه حدیث و اقوال معتدین
 و مستندین خود است اخراج الامام احمد فی مسنده عن غصیف
 بن الحارث الثمالی قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ما
 احدث قوم بدعة الا رفع مثلها من السنة فتمسک لبنة خیر
 من احدث بدعة قال الطیبری فی شرح مشکوٰۃ کما ان
 احدث السنة یقتضی رفع البدعة كذلك ملک فتمسک السنة
 ولو كانت قليلة خیر من احدث بدعة مستحسنة كما اذا اچی
 اداب الخلد امثل ماورد فی السنة فهو خیر من بناء رباطه
 و مدیسته ذالسر فیہو ان من راعی هذا الادب فان الله تعالی
 یرفح و یاطف بحتی یرقی منه الی ما هو اعلی منه فلا یرال منه الترقی
 و التصعود الی ان یمبلغ مقام القرب و محمدع الوصل و من شرکه
 یمود یمیر ذلك الی ترک الافضل حتی یتسفل الی مقام الرین و الطبع
 انہی و قال الشیخ علی القاری فی المرقاة شرح مشکوٰۃ
 تمسک لبنة اسی صغيرة او قليلة کاحیاء اداب الخلد
 مثلاً علی ماورد فی السنة خیر من احدث بدعة اسی افضل
 من بدعة سنة عظیمة کبناء رباط و درسه انہی و قال
 الشیخ الدہلوی فی ترجمۃ مشکوٰۃ پس چنگ در زدن به

بیان ادب باطنی
 تمسک ببدعت از
 احدث بدعت

سنه اگر چه اندک باشد بهتر است از نوید بد کردن بدعت
 اگر چه حسته است زیرا که با اتباع سنت پید امیشود نور و به
 گرفتاری به بدعت در می آید ظلمت مثلاً رعایت اداب استنی
 بر وجه سنت بهتر است از بنا و رباط و مدرس چه سالک بر رعایت
 اداب سنت ترقی میکند بمقام قرب و تبرک ان منزل میکند
 از ان و این مودی میگردد به ترک افضل تا بر تبه قداوة قلب
 که آنرا این قلب و طمع و ختم گویند میرسد خود مابلد من ذلک
 انہی و قال الشیخ ابو حامد الغزالی فی الاحیاء البدع کلہا
 ینبغی ان تحسم ابوہا و تنکر علی المبتدعین بدعتہم وان اعتقدوا
 انہ الحق كما یرد علی الیہود والنصارى کفرہم وان کانوا لیتقدون ان
 ذلک حق انہی قولہ ص ۱۴۹ مراد از تشبہ ممنوع تشبہت در امر مذموم است و نیز منظور
 انما عمل فعلی مقصد تشابہت بلان امر ممنوع باشد و اینکہ گفتیم صحیح است
 اقول اول تشبہت ممنوع در تشبہت در امر مذموم که منظور قاعلی فعل
 مقصد تشابہت بآن امر ممنوع باشد صریح البطلان است چه در بسیار
 از آیات و اخبار مخالفه کیف دینی از تشبہت ان در اموریکہ مذموم نیستند بدون تفرض از قصد
 فاعل وارد است اخرج البخاری و سلم فی صحیحہما عن ابی ہریرۃ
 قال ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال ان الیہود والنصارى
 لا یصلون فی اللہ و اخرج ابو داؤد فی سننہ عن شداد بن اوس
 قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم قالوا الیہود فایہم لا یصلون فی اللہ و
 لا یحافتم و اخرج ابو داؤد فی سننہ عن عمرو بن الشریح عن ایبہ
 قال مر لی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وانا جالس کبکد اوقد

بیان تشبہت

و صنعت یدی الیبری خلف ظهیری و الکنانت علی الیته یدی فقال
 اتقعد قعدة المعصوب علیهم و اخرج الترمذی فی جامعهم عن ابی هریره
 و النسائی فی سننہ عن ابن عمر و الزبیری قالوا قال رسول الله علیہ
 وسلم غیر و الشیب لا تشبهوا بالیهود و در ہنایہ حاشیہ ہایہ مرقوم
 است ہینا عن التثبہ ہم فیما لسانہ بدیکرہ لان ان یرصلی
 سمیت و الاقوبہ لانه صنع اہل الکتاب و منہ بدفیکر التثبہ ہم و بقولہ
 فیما لسانہ بہ خرج الجواب عما قال التافعی بانہ لو کرہ ہذا الصنع
 لانه صنع اہل الکتاب کان یجب ان یکرہ اذا صلح و ہو یقر طرہ العلبہ
 لان منہم من یصلح لہذا و کذا انک سیصدقی کما تنصد تون و ناقل و
 کما یاکلون و لیشر بون و لا یکرہ لما ان ہذہ الاشیاء لیس مالنا منہ
 بدانتہی و دوم حاصل کلام صاحب بحر کہ صاحب درختار و طحاوی
 ناقل از انت آنت کہ حرمت تشبہ بہ اہل کتاب محصور در یکے
 ازین دو صورت است اول آنکہ تشبہ در فعلی از افعال کفایا
 کہ آن فعل نزد مذموم بود دوم تشبہ در فعلی از افعال کفارگان فعل نزد مذموم نبود کہ
 با قصد تشبہ است نہ آنکہ حرمت تشبہ بہ اہل کتاب محصور در مجموع امین است چنانکہ محصور
 اشباع بودہ لہذا عبارت انما الحرام التثبہ فیما کان مذموما و ہما بقصد بہ تشبہ ہتہی
 را از حاشیہ طحاوی بہ قلب اوبہ و نقل نمودہ حال آنکہ در حاشیہ طحاوی ہر طبع
 مصنف نیز او مرقوم است و در محل نزاع تشبہ در امر مذموم موجود است
 زیرا کہ شادی جنم کنہیا یقینا نزد مذموم است قولہ
 ص ۱۷۷ و اگر اضاہ ہرین باید در رسالہ تنویر العینین فی
 اثبات رفع الیہین ملاحظہ ہو د کہ مولوی حاجی محمد اسمعیل

در ترک ہر یکے و اختیار دیگرگی اختراز از مشابہت متعبر نمود
 حضرت رسالت علیہ الصلوٰۃ و التیمت ابتداء بنظر اسون بودن
 مشابہت با اہل کتاب بد نسبت مشابہت بامث یکین بدل
 اختیار فرمود و انتہاء بعد علم سنن ابراہیمی بنظر اتباع سنت
 ابراہیمی تفریق اختیار نمود بخلاف تکرار شادی میلاد کہ بہ ترک
 آن اختراز از مشابہت اسان است بلکہ اتباع ترک شارع
 درین ترک بے گمان است قولہ ص ۱۵۲ و تفرقہ کہ در عبارت
 تحفہ میانہ روز عیدین و عاشورا از شکر گذاری نعمت متجددہ
 سال بسال یعنی ادای روزہ رمضان و ادای حج خانہ کعبہ بہت
 فقط در عیدین جاری است نہ غیر آن و ہر گاہ صوم دوشنبہ و
 پنجشنبہ و عاشورا در صیام مسنون محسوب گشتہ این تفرقہ
 از میان برخاست کہ درین روز ماچہ جاے بجد و نعمت حقیقت
 چیزے از تجددات و تغیرات آسمانی چنانکہ در نوروز و مہرجان
 نیز متصور نیست اقول چون صوم پنجشنبہ و دوشنبہ متحاصل
 و ہم نیت زیرا کہ مشرعیۃ صوم پنجشنبہ و دوشنبہ نہ بنا بر وقت
 و سرور نعمتے است کہ درین روز متجددیت بلکہ بجهت عرض
 اعمال درین روز ہا و ایام مغفرت بودن آہنا است اخرج الترمذی
 فی جامعہ عن ابی ہریرۃ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
 یعرض الاعمال یوم الاثنين والخمیس فاحب ان یعرض عملی
 وانا صائم و اخرج احمد فی سندہ وابن ماجہ فی سنینہ عن ابی
 ہریرہ ان ابنی صلی اللہ علیہ وسلم کان یصوم یوم الاثنين والخمیس

فقيل يا رسول الله انك تصوم يوم الاثنين والخميس فقال
 ان يوم الاثنين والخميس يعقبا رسول الله
 فيهما بكل مسلم الا اذا جازين يقول وعهما حتى يصطلحى ودر حديث
 سئل رسول الله صلى الله عليه وسلم عن صوم يوم الاثنين فقال
 فيه ولدت وفيه انزل على بيان علت مشروعية صوم مردیت
 بلکه صرف بیان وقوع این وقایع مشرفه در فردے از افراد
 نوع این روز مقصود است تا عباد باز و خود را به احراز فضیلت
 صوم درین روز بر آنکه میل رحمت خدا که عزوجل چنانکه
 قاضی عیاض در شرح صحیح مسلم به ذیل حدیث خیر یوم طلعت
 علیه الشمس یوم الجمعة فیه خلق آدم وفيه ادخل الجنة وفيه اخرج
 منها ولا یقوم الا ساعة الا فی یوم الجمعة نوشته الظاهر ان بنده
 بعضی من الامور العظام وکما سئع
 لیسبب العبد فیه بالاعمال الصالحة لیسبب رحمة الله و دفع نقمته
 انتهی و نیز صوم پنجشنبه و دو شنبه مخلوط است و در سرور بنود
 که درین روزها عادت صرف روزه داشتن بدون تعید و نمودن
 فرحت و سرور بود پس این تفرقه از جهت سنوئیه صوم
 این روزها برخاست نمی شود بکلاف صوم عاشورا که محفل
 دخل و هم است بجهت مخلوط کردن یهودان را به تعید و تفریح
 و سرور اخرج مسلم عن ابی موسی قال کان یوم عاشورا
 یوماً یظیمه الیهود و یتخذونه عیداً فقال رسول الله صلى الله عليه

وسلم صوموه انتم واخرج مسلم ايضا عن ابي موسى قال كان اهل
 خيبر يصومون يوم عاشوراء يخذونه عيداً ويلبسون لباسهم فيه جلهم
 وشارتهم فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم فصوموه انتم لهذا
 جناب صاحب تحفه جواب از اعتراض برخاستگی تفرقه بمسوخ
 شدن صوم روز عاشوراء واقامت صوم روز ناسع تا عاشور
 مع التاسع بجای آن بر اے استنان به سنت موسی و موافقه
 ایشان علیه و علی نبینا الصلوٰة والسلام داده که سر و حکمت دین
 فقیر از شرع سوارک مخالفه یهود و اجتناب از شرک است ایشان
 دفع این دو هم است قوله صلوات الله علیه تعید به عید بابا شجاع
 و عید نوروز و عید غدیر البتة مبنی بر دو هم فاسد است و مخالف
 مذہب اهل سنت و جماعت اقول مخالف مذہب اهل
 سنت و جماعت بودن تعید به عید بابا شجاع و عید
 نوروز و عید غدیر البتة مسلم است لیکن بودن تعید به این
 اعیانہ تعید به عید میلاد مبنی بر دو هم فاسد ممنوع است
 چه مابہ الامتیاز دین باب در هر دو معدوم است پس مبنی بودن اولیا
 بر دو هم فاسد و نه مبنی بودن ثانی بر آن امر مکتوم است اگر یکے از انها
 مبنی بر دو هم فاسد باشد بالضرورة دیگرے هم مبنی بر دو هم فاسد بود
 و اگر یکے از انها مبنی بر دو هم فاسد نبود دیگرے هم مبنی بر دو هم فاسد
 نباشد قوله ص ۱۸۵ پس ازینجا معلوم و متیقن شد که روز
 مذکور را عید گرفته اند اقول تعید این روز بنظر نزول این
 آیتة که منهای دخل و هم فاسد است ازینجا برگز معلوم نمیشود

زیرا که مراد حضرت عمر رضی الله عنه ازین قول که قد عرفنا ذلك اليوم
 والمكان الذي نزلت فيه على النبي صلى الله عليه وسلم أنت
 که عید نه گرفتار ما این روز را درین مکان نه ازان جهت است
 که فضل این روز و مکان را شناخته باشیم بلکه از جهت سری
 است مخفی زیرا که فضل این روز و مکان را شناخته ایم و یا عید
 نگرفتن ما بوجه نزول این آیه آزلت که تعید این روز درین
 مکان بوجه دیگر معروف است به حال اذین قول تعید این روز
 بوجه نزول آیه الیوم اکملت لکم دینکم که منشاء دخل و هم است و نفی
 همان مراد صاحب تحفه است برگز معلوم میشود و این جواب حضرت
 عمر رضی الله عنه مضاف فم وعقل آن یهودی است قوله حدیث ۱۸۵ و اگر
 از عید تعظیم و تکریم آنروز و تا وید مراسم تنبیه و سرور و اجتماع مسلمانان
 بر وضع مشروع مراد دارند در عید گرفتن روز نزول وحی و شب
 معراج بلکه روز ولادت نبی خاصه روز ولادت باکر است حضرت
 رسالت علیه الصلوة و التحیة ایح مضائقه نیست اقول چون این
 تعظیم و تکریم و تا وید مراسم تنبیه در نیجیل از شارع ما نور و منقول نیست
 و کلامی و دلیل شرعی بر حسن اینهمه قائم نیست بدعت باشد و
 مخالفت از بدعت از شارع ما نور و منقول است پس نفی مضائقه
 به نفی مخالفت صریح البطلان بود قوله حدیث ۱۸۶ اگر چه مراد ازین منقوله
 فرضیة صوم روز مذکور است پس البته صحیح و مسلم لیکن اینهمه
 منافی سیاق کلام است که فرضیت صوم عاشورا بر بنی بر رسم
 مذکوره بنوده اما منسوخیة آن دفع و هم مذکور میگردد بلکه منسوخیة

فرضیت آن صوم به فرضیت صیام رمضان است اقول ابطال
 این شق به منافاة سیاق بدینطور که فرضیت صور عاشورا برهم
 مذکور بوده الخ در حقیقت ابطال نیت زیرا که چه ضروری است بر
 بودن منسوخیه فرضیت و افع و هم مذکور بنا بر فرضیت بر و هم مذکور
 آن منشای و هم بودن فرضیت آن صوم بر آن بودن نسخ و افع
 و هم البته ضروری است و شک نیست در منشای و هم بودن فرضیت
 اگر بنا بر او را شکر نعمت شده باشد و بودن و افع و هم مذکور
 منسوخیه الصوم منافی منسوخیه آن صوم به فرضیت صیام
 رمضان معلوم نمیشود قوله ص ۱۹۹ و اگر مراد از منسوخیه صوم مذکور
 منسوخیه آن صوم که آنحضرت صلی الله علیه و سلم بر آن تادیبه نکرد
 نجات موسی بموافقه یهود در مدینه یکسال داشتند و به دیگران
 حکم فرمودند در سال آینده وفات یافتند و همین معنی مقتضای
 سیاق کلام است پس بجز سکوت دیگر چه باید کرد که خودشان
 در تفسیر ایام خالیه قائل بمسئولیه این صوم بوده اند نه فرضیت
 آن پس حکم بنسخ فرضیت این روزه سنئی چگونه صحیح باشد
 اقول منسوخیه صومیکه حضرت علیه الصلوٰة و التحیة بموافقه یهود
 داشته بودند یعنی صوم روز عاشرا بالا فراد از قول حضرت صلی
 الله علیه و سلم نابت است و کلام صاحب تحفه در تفسیر ایام
 خالیه محمول بر صوم یوم تاسع یا عاشرا مع التاسع بود اخر حج
 مسلم فی صحیحہ عن ابن عباس رضی الله عنه قال حین صام
 رسول الله صلی الله علیه و سلم یوم عاشورا و امر لصیامه قالوا

یارسول الله انه يوم يعظمه اليهود والنصارى فقال رسول الله صلى
 الله عليه وسلم لمن بقیت الى قابل لا صوم من التاسع قال
 الشيخ علي التهراني في المرقاة فلم یعرض صلى الله عليه وسلم
 الى القابل بل توفي فصار صوم التاسع سنة وان لم یصم لانه عزم علیه
 انتهى وایضا قال جناب ابي التاسع فقط او مع العاشرة فیکون
 مخالفة لهم في الحجة والاول اظهر انتهى در کاکت این کلام که خودشان
 در تعبیر ایام خالیة قابل بسبب نبیة این صوم بوده اند نه فرضیت آن پس حکم به نسخ فرضیت
 این روزه سنتی چگونه صحیح باشد انتهى مخفی نیت قوله صلا قیام هنگام ذکر ولادت
 خیر الانام سبنا بر تعظیم و تکریم آنحضرت علیه الصلوة والتحیة که مشوارث
 از مسلمین و متعلق به قبول سواد اعظم اکابر دین البتة استخوان
 و استحباب آن محل کلام نزد علمای عالی مقام باشد الم اقول این
 قیام را مشوارث بین المسلمین و متعلق به قبول سواد اعظم اکابر
 دین گفتن صریح کذب است از وقت حدوث این قیام تا ایندم
 علماء و علمای کبیر برین قیام کرده اند و میکنند و نقل الی زید و جوب
 این قیام از جناب له بعد صحت آن صریح البطلان است چیزی که در حیات
 حیات جناب رسالت علیه الصلوة والتحیة مکروه خاطر شریف
 باشد بعد وفات بدون اذن و س جناب چگونه واجب گردد
 و صحابه کرام و ائمه عظام که عادی باین قیام نبودند بترک این قیام
 نزد قائل و جوب این قیام اول مورد ملام باشند و اسکان حضور
 روح حضرت علیه الصلوة والتحیة در آنکته متعده در زمان وجود
 بطور خرق عادت اگر فرض کرده شود حکم به وجود این خرق عادت

عموماً یاد در خاص زمان ذکر شریف بدون ثبوت وقوع آن عموماً
 یاد در خاص زمان مذکور برگز روایت نمود و در بین صورت مثبت این حضور
 که متصدی اشبات علم محیط بر اس غیر خدا تعالی است قابل نیکر شد
 باشد لهذا فقها تکفیر کسیکه به شهادت رسول نکاح کند تصریح فرموده
 اند قال قاضیان فی فتاواہ رجل تزوج المرأة بشهادة الله ورسوله
 کان باطلا لقوله صلے الله علیه وسلم لا نکاح الا بالشہود وکل نکاح
 لیکن بشهادة الله ورسوله فهو فی الشرع ایضاً و بعضہم جعلوا ذلک
 کفر لانه تعبدان الرسول صلے الله علیه وسلم لعلیم الغیب و هو کفر انتہی
 وقال ابن النجیم فی البحر لو تزوج بشهادة الله ورسوله لا ینعقد النکاح
 و تکفر لا اعتقاد ان النبی صلے الله علیه وسلم لعلیم الغیب انتہی و فی
 مختار الفتاوی لو تزوج امرؤ بشهادة الله ورسوله لا ینعقد النکاح
 و یکفر لا اعتقاد ان النبی صلے الله علیه وسلم لعلیم الغیب انتہی قوله ۱۹۲
 و در مشکوٰۃ از ابو ہریرہ مروی است قال کان رسول الله صلے الله علیه
 وسلم یجلس معانے المجلس یحدثنا فاذا قام قمنا قیاماً سحتے
 نراه قد دخل بعض بیوت از حاجہ رواہ المیتقی اقول منکرین قیام
 تعظیمی ازین حدیث جواب میدهند و میگویند کہ قیام میگذرد یعنی حدیث
 مذکور است قیام تمام مجلس است نہ قیام تعظیمی صحابہ کرام بعد
 تشریف بری حضرت رسالت علیه الصلوٰۃ و التحیت جانب
 خانه بہ انتظار فرمایش ادرے کلمت منہودند و چون حضرت داخل
 خانه مبارک میشدند صحابہ کرام نیز بجانب خود میرفتند قوله
 حدیث ۱۹۱ پس بر گاہ تعظیم بالقیام برے دیگر کان مامور شرع

عالم کی از کلمات صلے الله علیه وسلم
 و علم محیط بر اس غیر خدا تعالی

باشد در تعظیم بالقیام هنگام ذکر ولادت آنحضرت علیه الصلوة
 والسلام چنانچه متواتر است و مانور از اسلاف کرام است چه کلام
 اقول تقطع نظر از نزاع در مانوریت بودن تعظیم بالقیام و متواتر
 و مانور بودن قیام بموجب عنایت اسلاف کرام ملازمه در مقدم توانی
 این شرطیه ممنوع است زیرا که از مأمور بودنش عندالقدم لازم
 نمی آید مأمور بودنش عند حکایتة القدم قوله ص ۱۹۳ و استشهاده
 بعبارة سیرت شاهی برای لا اصل له بودنش دلیل بلاوت و جهالت
 مستشهد است نمیداند که مراد از لا اصل له در اینجا بدعت حسنه
 است اقول این استشهاده را دلیل بلاوت و جهالت مستشهد
 قرار دادن کمال غباوت و جهل مرکب است هر محمد شیکه در شرع
 اصیل نذر و بالا جماع بدعت سیه باشد پس مطلقان حمل بدعت
 لا اصل له بر بدعت حسنه چون آفتاب روشن است مستشهد
 به این عبارت که زبدة المحققین و عمدة المحدثین مولانا سید نذیر
 حسین شاہبجوان آبادی بوده اند از اولیاء عصر و اکابر علمائے این
 زمان است جناب صاحب اشباع با وجود این سن بر تبه تلازمه
 اش هم در علوم دینیه نمیرسد قوله ص ۱۹۳ آری روشن کردن چراغان
 زیاده از حاجت مکروه است و آن خود معمول در مجالس مولود شریف
 نیست اقول انکار معمول بودن روشن کردن چراغان زیاده از حاجت
 در مجالس مولود شریف انکار وجود آفتاب است بر هر کس
 و ناکس که متاخره حال اکثر مجالس این بلاد کرده کذب این انکار است
 و بیایان راجه بیان قوله ص ۱۹۳ و معلوم نیست که در حق اصناف

مناقبت مولانا نذیر حسین
 شاہبجوان آبادی ص ۱۹

وقنادیل ششمی که در حریم شریفین بر شب معمول و پیش نظر قبول
 علمای نخل است چه میگوید و درین وادی راه کرامت یا ابحاثه میسوید
 اقول اگر این اضرار و ایقاد قنادیل ششمی زیاده از حاجت
 است خود صاحب اشباع معترف به کرامت آن بدون استثناء
 حریم است و اگر زیاده از حاجت نیست چه کلام در ابحاث آنست
 و جمله احکام شرعی عامه که شرع حریم راستنش از اینها افزوده
 شامل حریم را نیز مستند چون مکروه و بدعت در حریم یا دیگر موضوع
 مکروه و بلا و معظمه رواج گیرد نزد اهل شرع جائز نمیشود و لهذا علمای
 امت بر رد رسوم و وجه حریم و بیت المقدس پرداخته مرتکبین
 آنها را بدف سبهم ملام ساخته اند قال الشافعی فی رد المحتار
 حاشیه الدر المختار وقت الف جماعته من العلماء رسال فی کرامت
 ما یفعل فی الحرمین الشریفین و غیرهما من مقداد الامم و الجماعات و غیر
 بان الصلوة مع اول امام افضل و منهم صاحب المناسک المشهور
 العلامة الشیخ رحمته اله السندی تلمیذ المحقق ابن الیام و غیره نقل عنه
 العلامة الحلی الری فی باب الامامة ان بعض شایخانی سنه احدی و خمیس
 و خمسائة اکر ذلك منهم الشریف العزونی وان بعض الرافضیة فی
 سنه خمیس و خمسائة اتی بمنع ذلك علی الذهاب الاربعه
 و نقل عن جواد من علماء الذهاب انکار ذلك الیه انتهى و قال
 الحموی فی حاشیه الاستیعاب دسن العباس المنکره ما یفعل فی
 کثیر البلاد ان من ایقاد القنادیل اللثیمه شه ایجابی معروفه فی السنه
 کلیله الفوف من شعبان خصوصاً بیت المقدس فیحصل بسبب

بیان ارزشهای زیاده
 از حاجت

ذلك مغفلة كثيرة منها مضافه اليه في الاعتبار بالنار والاكثار
 منها ومنها ما يترتب على ذلك في كثير من المساجد من اجتماع الصبيان داخل البطالة عليهم و
 رفع في اصرارهم وامتثالهم بالاحد وانتهاك حرماتها وحصول اوساخ فيها وغير ذلك من
 المفاسد التي تجب صيانتها المساجد منها من المفاسد بالحق الجوامع من القيا والتمويل
 وتركها الى ان تطلع الشمس وترتفع وهو فعل اليهودي كذا في كذا
 ما يفعل ذلك في العيد وهو حرام ومما يشبه ذلك وقود الشموع
 الكثيره لسببها بمقام سيدي احمد البدوي نعمنا الله ببركاته ومما
 يشبه ذلك وقود الشموع الكثيره ليلته عرفته النبي قوله صلي الله عليه
 وآله ان اظلمه واشربه ونقود ولببوسات باوجود تقيد وتعيين
 روز و ماه والقرام قيود است مشروعه مروجه نيز شائبه اذ كر اهت
 وبدعت نادره بله برسلم مشغف انما سخن يستحب ميداند وقد سبق
 بيان اقول چون اين ايصان نواب با تقيد وتعيين روز و ماه و با
 القرام قيود است مروجه عوامه و بيان ان دليل شرعيه ثابت نميشود پس
 لاخافه بدعت سنيه و مكرهه بود پس دعوي مجرد ان ازشائبه كراهت
 و بدعت باطل باشد و اين قيود است مروجه مرسومه ملتزمه عوام قطعا
 غير مشروعه اند تقيد آنها به مشروعه چه مفيد بود و حكم كراهت و بدعت
 سنيه بودن در حقيقت راجع جانب اين قيود است نه جانب نفس
 ايصان في المعنى ويكره اتخاذ الطعام في الاول والثالث
 و اعيد الا سبوع وفي الاعياد و نقل الطعام اسل المقبرة
 في الاعياد وغيره و اتخاذ الدعوة بقراءة القرآن و صبح القراء لقراءة
 القرآن فالجمله ان اتخاذ الصيافة بقراءة القرآن لا يحل النبي وفي

بيان ايصان نواب
 روز و ماه و با

مجموعه تاورار الفهر من الذخيرة والبرودوي يكره اتحاد الطعام في اليوم الاول من
ايام المصيبة والثاني والثالث وبعد للاسبوع ومنه الاعياد ونقل الطعام الى
القبور في الاعياد وغير ما انتهى وفي خيرة الصادق ويكره اتحاد الضيافة عند ثلثة ايام وهي
ايام المصيبة ولا عند سبعة لان الضيافة انما يتخذ للسرور لا للمصائب ويكره الحضور للاكل
انتهى وفي البرمانية لا يبيلح اتحاد الضيافة عند ثلثة ايام في المصيبة لان الضيافة
تتخذ عند السرور انتهى وفي التبعين للبراج اتحاد الضيافة عند ثلثة ايام وهي ايام

المصيبة ولا عند سبعة ايام لان الضيافة تتخذ للسرور لا للمصائب انتهى *

خاتمة الطبع الحمد كذا في كتاب ستطاب سمي بناية الكلام في الطال عمل الله
والقيام والرد على اشباع الكلام كذا في تصنيفات قدوة المتأخرين عمدة المتكلمين رتبة الله
سند الفقهاء والمحدثين مولانا محمد بشير الدين القنوجي ادام الله فيه المنة الى الاقاصي
والاداني بوده به تمام رسيد و حلية الطبايع پوشيده بهمه اهل اسلام كم استفيد از اين كتاب
خير انجام شوند بر علماء عصر فرمايد و بر فرزندانشان ممتاز قران جناب مولانا امداد العلي كرم ابدا
ديشي كلكلة ادام الله اجلاله واقباله كذا درين ايام معركه علماء اعلام و ملجا و مالوي
فضلاء عظام است دعای افزايش ترتيب و درجات و ترقى فضائل و كمالات
فرمايند زيرا كه از سعي جناب محدوح اين كتاب بكمال عجلت ترتيب يافتند
و هميشه وي جناب صرف محنت به احياي سنت و امحاى بدعت ساخته در
تصنيف و تاليف و ترويج كتب و رسا كل اين قسم تا مييد على ميفرمانيد و بنفس
خود را نيز مشغول تاليف و تصنيف كتب و در علوم رسيد و مسائل دينيه
مسيد ارد اللهم ايد كما هو يوند و نيگ و احيه على اتباع السنه كما هو شكي

سنة بيك

۱۱۱۱

۱۱۱۱

صحيح اعطاط

رقم	عظمت	صحيح	عظمت	صحيح	عظمت	صحيح	عظمت	صحيح	عظمت
1	كثرت	كثرت	منه	منه	شعر	شعر	13	13	13
2	عظمت	عظمت	بنية	بنية	المجاهد	المجاهد	19	19	19
3	عظمت	عظمت	بركانه	بركانه	الاشيب	الاشيب	1	9	1
4	عظمت	عظمت	ادراى	ادراى	الغفتون	الغفتون	5	5	5
5	عظمت	عظمت	في الجواب	في الجواب	المغفل	المغفل	4	4	4
6	عظمت	عظمت	بجبت	بجبت	برويته	برويته	11	11	11
7	عظمت	عظمت	بسر على	بسر على	القصرين	القصرين	12	12	12
8	عظمت	عظمت	كالواجب	كالواجب	بالمقدار	بالمقدار	5	10	5
9	عظمت	عظمت	تشبيه	تشبيه	الاجتماع	الاجتماع	4	4	4
10	عظمت	عظمت	ليس	ليس	بما هي اليه	بما هي اليه	10	10	10
11	عظمت	عظمت	بهم	بهم	بالسنة	بالسنة	11	11	11
12	عظمت	عظمت	فما علمت	فما علمت	وعنه	وعنه	10	10	10
13	عظمت	عظمت	احدها	احدها	سورده	سورده	18	18	18
14	عظمت	عظمت	الجمانية	الجمانية	كرده	كرده	11	11	11
15	عظمت	عظمت	العنانية	العنانية	ب دو	ب دو	14	14	14
16	عظمت	عظمت	يروجه	يروجه	لعدم	لعدم	8	8	8
17	عظمت	عظمت	بالجاء	بالجاء	بين شيئا غير	بين شيئا غير	9	9	9
18	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن سمن	سمن سمن	18	18	18
19	عظمت	عظمت	سولى	سولى	زنايات	زنايات	2	2	2
20	عظمت	عظمت	سمن	سمن	الزنايات	الزنايات	2	2	2
21	عظمت	عظمت	سمن	سمن	والضاق	والضاق	2	2	2
22	عظمت	عظمت	سمن	سمن	السندع	السندع	2	2	2
23	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
24	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
25	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
26	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
27	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
28	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
29	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
30	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
31	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
32	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
33	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
34	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
35	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
36	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
37	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
38	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
39	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
40	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
41	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
42	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
43	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
44	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
45	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
46	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
47	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
48	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
49	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
50	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
51	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
52	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
53	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
54	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
55	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
56	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
57	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
58	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
59	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
60	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
61	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
62	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
63	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
64	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
65	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
66	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
67	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
68	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
69	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
70	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
71	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
72	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
73	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
74	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
75	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
76	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
77	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
78	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
79	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2
80	عظمت	عظمت	سمن	سمن	سمن	سمن	2	2	2

صحيح	غلط	نوع	صحيح	غلط	نوع	صحيح	غلط	نوع	صحيح	غلط	نوع
سباق	سباق	١١	رجل	اصل	٥	الغطاء	الغشاء	٣١	بدا	بدا	٢١
سباق	فعل	١٤	فيه	في	٤	عن	من	٤	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٩	مكان	مكان	١١	جبير	جبير	١١	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	٩١	بها	لها	١٣	ابن مسعود	ابن مسعود	٨	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	٩٢	الجنانية	الجنانية	١٥	الشمس	الشمس	١٥	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	٩٣	لاختلف	لاختلف	١٤	خمش	خمش	٩	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	٩٤	يكتتب	يكتتب	٣	يجمع	يجمع	٩١	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	٩٥	وذو	وذو	٣	يجمع	يجمع	٩٢	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	٩٦	بجاء	بجاء	٥	الشمس	الشمس	٩٣	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	٩٧	وضع	وضع	١٣	والشعبي	والشعبي	٩٤	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	٩٨	يدل	يدل	٥	الفتى	الفتى	٩٥	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	٩٩	حيث	حيث	٩	وسامه	وسامه	١١	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٠٠	تكثر	تكثر	١٣	والصحيح	والصحيح	١٣	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٠١	سماوي	سماوي	٢	جميع	جميع	١٤	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٠٢	قوله	قوله	٤	الجمادي	الجمادي	٢١	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٠٣	الغريب	الغريب	١٠	بقوله	بقوله	٢	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٠٤	القول	القول	١٨	القول	القول	٢	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٠٥	كاف	كاف	١٣	القرية	القرية	٥	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٠٦	قائل	قائل	٣	عائتي	عائتي	٩	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٠٧	نصير	نصير	٤	تخله	تخله	١٢	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٠٨	لاختر	لاختر	١١	عظيم	عظيم	١٤	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٠٩	عيناها	عيناها	١٣	ترجمته	ترجمته	١١	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١١٠	احسان	احسان	٨	شاشا	شاشا	٢١	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١١١	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١١٢	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١١٣	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١١٤	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١١٥	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١١٦	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١١٧	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١١٨	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١١٩	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٢٠	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٢١	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٢٢	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٢٣	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٢٤	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٢٥	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٢٦	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٢٧	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٢٨	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٢٩	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٣٠	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٣١	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٣٢	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٣٣	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٣٤	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٣٥	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٣٦	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٣٧	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٣٨	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٣٩	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٤٠	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٤١	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٤٢	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٤٣	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٤٤	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٤٥	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٤٦	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٤٧	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٤٨	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٤٩	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١
سباق	سباق	١٥٠	رسمه	رسمه	١٠	لها	لها	١٠	بدا	بدا	٢١

صحيح	غلط	صحيح	غلط	صحيح	غلط	صحيح	غلط	صحيح	غلط
14	ايضا	14	ايضا	14	ايضا	14	ايضا	14	ايضا
15	الافاق	15	الافاق	15	الافاق	15	الافاق	15	الافاق
16	التقدير	16	التقدير	16	التقدير	16	التقدير	16	التقدير
17	بدته	17	بدته	17	بدته	17	بدته	17	بدته
18	ولاسد	18	ولاسد	18	ولاسد	18	ولاسد	18	ولاسد
19	ابن	19	ابن	19	ابن	19	ابن	19	ابن
20	من غير	20	من غير	20	من غير	20	من غير	20	من غير
21	المشغول	21	المشغول	21	المشغول	21	المشغول	21	المشغول
22	التعليق	22	التعليق	22	التعليق	22	التعليق	22	التعليق
23	المجلد	23	المجلد	23	المجلد	23	المجلد	23	المجلد
24	الغرف	24	الغرف	24	الغرف	24	الغرف	24	الغرف
25	الازمان	25	الازمان	25	الازمان	25	الازمان	25	الازمان
26	منه	26	منه	26	منه	26	منه	26	منه
27	احسان	27	احسان	27	احسان	27	احسان	27	احسان
28	الاعتزاز	28	الاعتزاز	28	الاعتزاز	28	الاعتزاز	28	الاعتزاز
29	التقدير	29	التقدير	29	التقدير	29	التقدير	29	التقدير
30	غاية	30	غاية	30	غاية	30	غاية	30	غاية
31	لا يبرح	31	لا يبرح	31	لا يبرح	31	لا يبرح	31	لا يبرح
32	الظهور	32	الظهور	32	الظهور	32	الظهور	32	الظهور
33	تقل	33	تقل	33	تقل	33	تقل	33	تقل
34	علينا	34	علينا	34	علينا	34	علينا	34	علينا
35	حديث	35	حديث	35	حديث	35	حديث	35	حديث
36	الله	36	الله	36	الله	36	الله	36	الله
37	روار	37	روار	37	روار	37	روار	37	روار
38	في الحديث	38	في الحديث	38	في الحديث	38	في الحديث	38	في الحديث
39	خير ملي	39	خير ملي	39	خير ملي	39	خير ملي	39	خير ملي
40	خير	40	خير	40	خير	40	خير	40	خير
41	البرملي	41	البرملي	41	البرملي	41	البرملي	41	البرملي
42	الغواب	42	الغواب	42	الغواب	42	الغواب	42	الغواب
43	الشرعية	43	الشرعية	43	الشرعية	43	الشرعية	43	الشرعية
44	متعين	44	متعين	44	متعين	44	متعين	44	متعين
45	يشهد اليها	45	يشهد اليها	45	يشهد اليها	45	يشهد اليها	45	يشهد اليها
46	قرن	46	قرن	46	قرن	46	قرن	46	قرن
47	البرملي	47	البرملي	47	البرملي	47	البرملي	47	البرملي
48	المنه	48	المنه	48	المنه	48	المنه	48	المنه
49	ذوية السالمين	49	ذوية السالمين	49	ذوية السالمين	49	ذوية السالمين	49	ذوية السالمين
50	شهره	50	شهره	50	شهره	50	شهره	50	شهره
51	الخط	51	الخط	51	الخط	51	الخط	51	الخط

۲۹۷۷ ق.ع

آخری درج شدہ تاریخ پر یہ کتاب مستعار
لی گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکمنے کی
صورت میں ایک آنہ یومیہ دیرانہ لیا جائیگا۔

کتابخانه

کتابخانه

۱- در امری که این کتاب در کتابخانه موجود است

۲- در امری که این کتاب در کتابخانه موجود است

۳- در امری که این کتاب در کتابخانه موجود است

۴- در امری که این کتاب در کتابخانه موجود است

۵- در امری که این کتاب در کتابخانه موجود است

۶- در امری که این کتاب در کتابخانه موجود است

۷- در امری که این کتاب در کتابخانه موجود است

۸- در امری که این کتاب در کتابخانه موجود است

۹- در امری که این کتاب در کتابخانه موجود است

۱۰- در امری که این کتاب در کتابخانه موجود است

۱۱- در امری که این کتاب در کتابخانه موجود است

۱۲- در امری که این کتاب در کتابخانه موجود است

۱۳- در امری که این کتاب در کتابخانه موجود است

۱۴- در امری که این کتاب در کتابخانه موجود است

۱۵- در امری که این کتاب در کتابخانه موجود است

۱۶- در امری که این کتاب در کتابخانه موجود است

۱۷- در امری که این کتاب در کتابخانه موجود است

۱۸- در امری که این کتاب در کتابخانه موجود است

۱۹- در امری که این کتاب در کتابخانه موجود است

۲۰- در امری که این کتاب در کتابخانه موجود است

